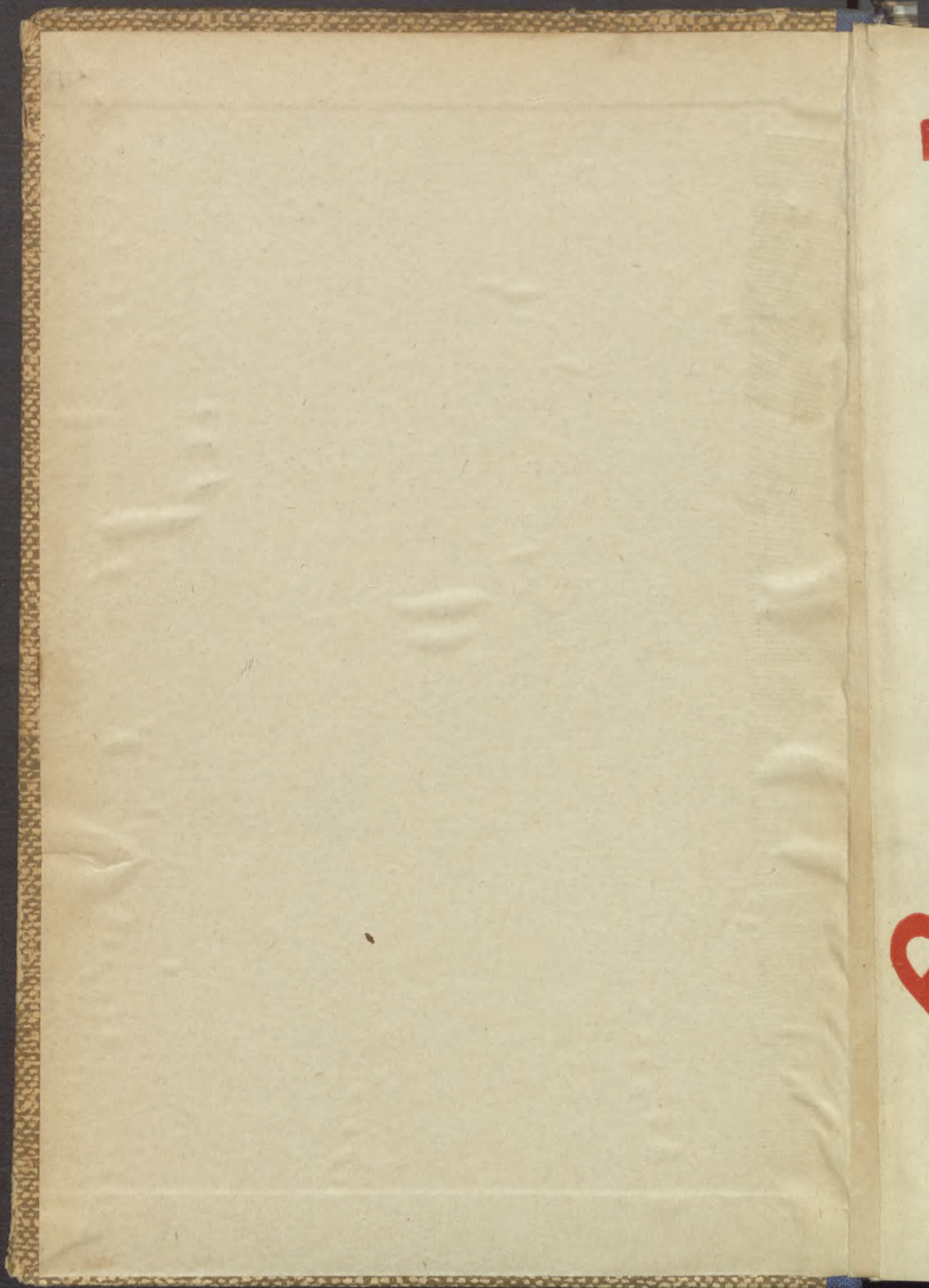

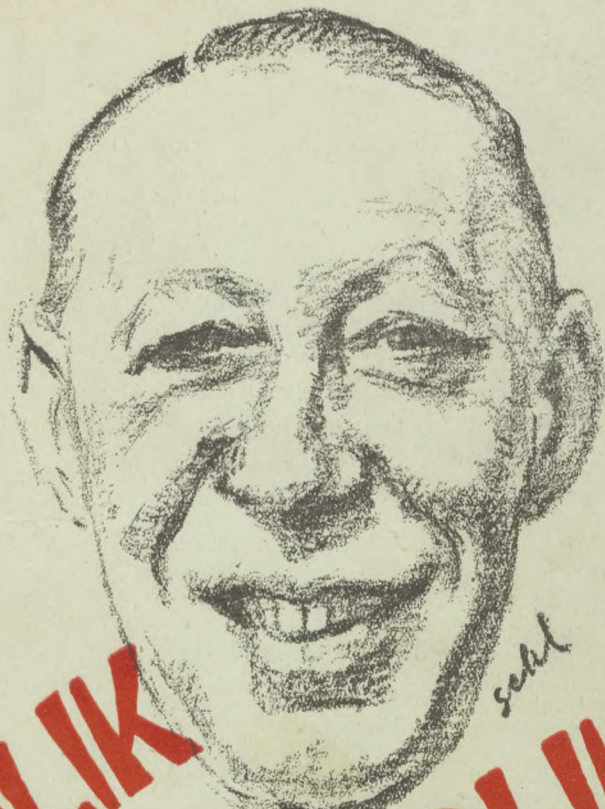
124058

BOROS GÉZA

48.

FOLIK

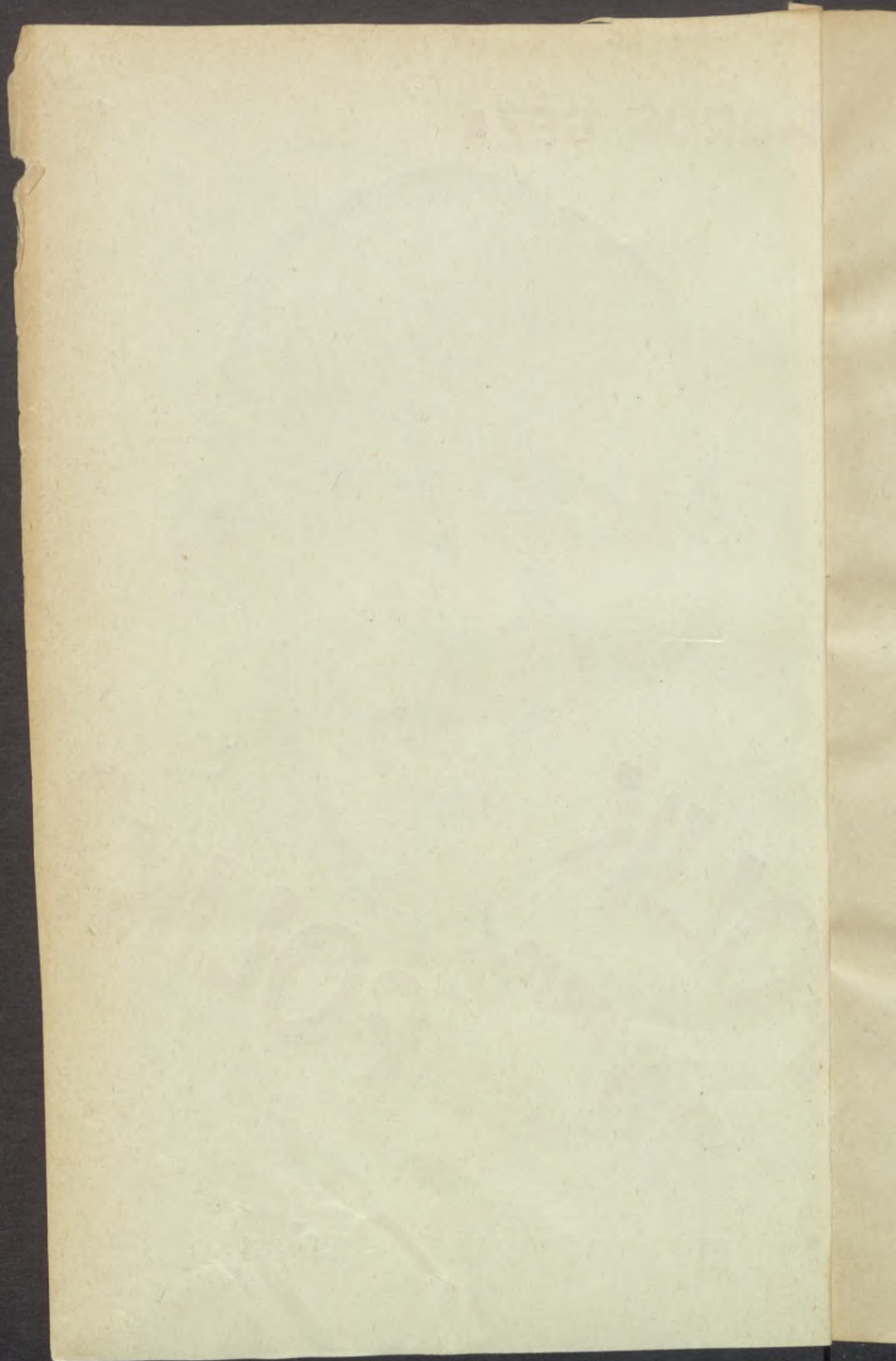
vagy nem

FOLIK?

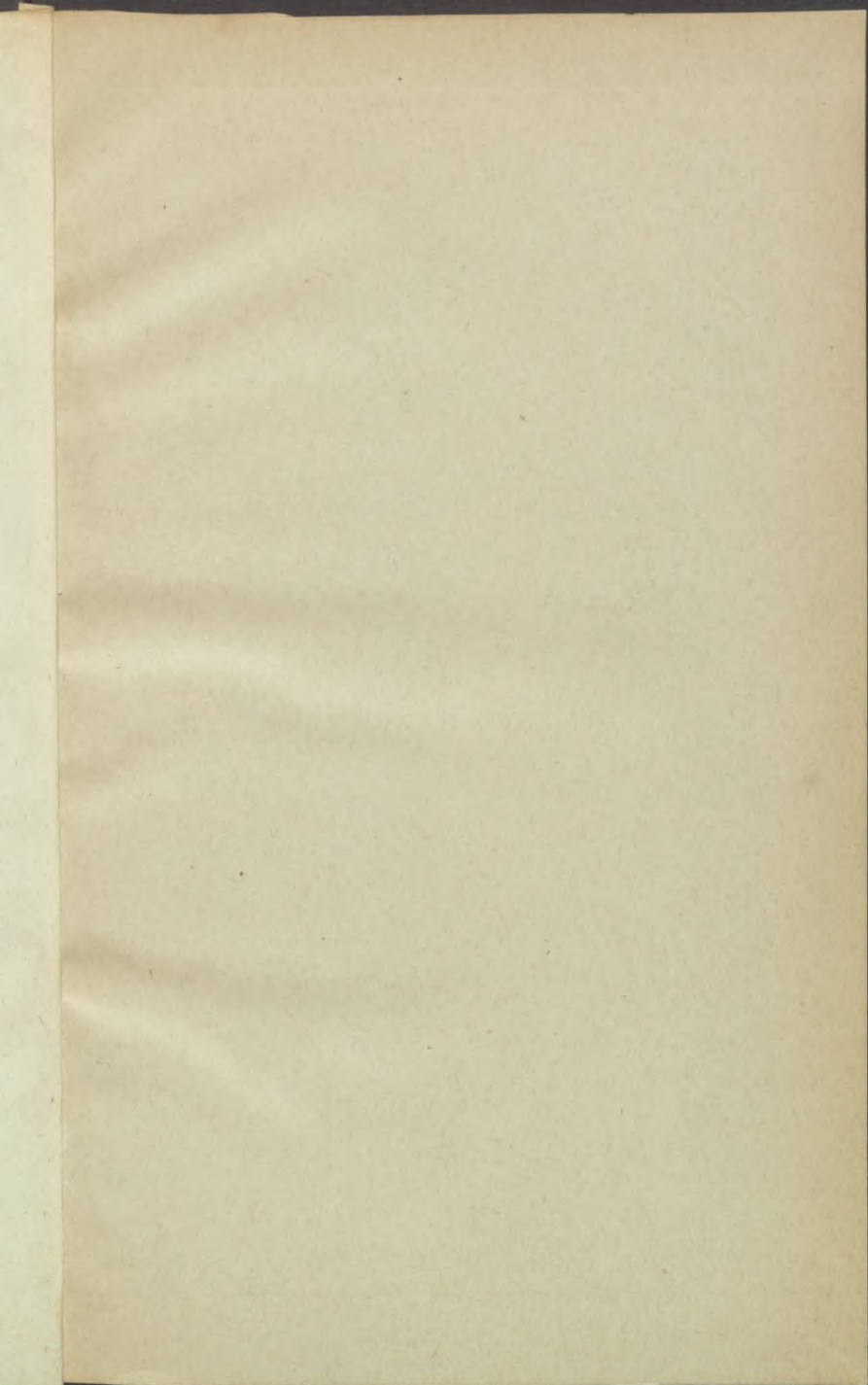
szól

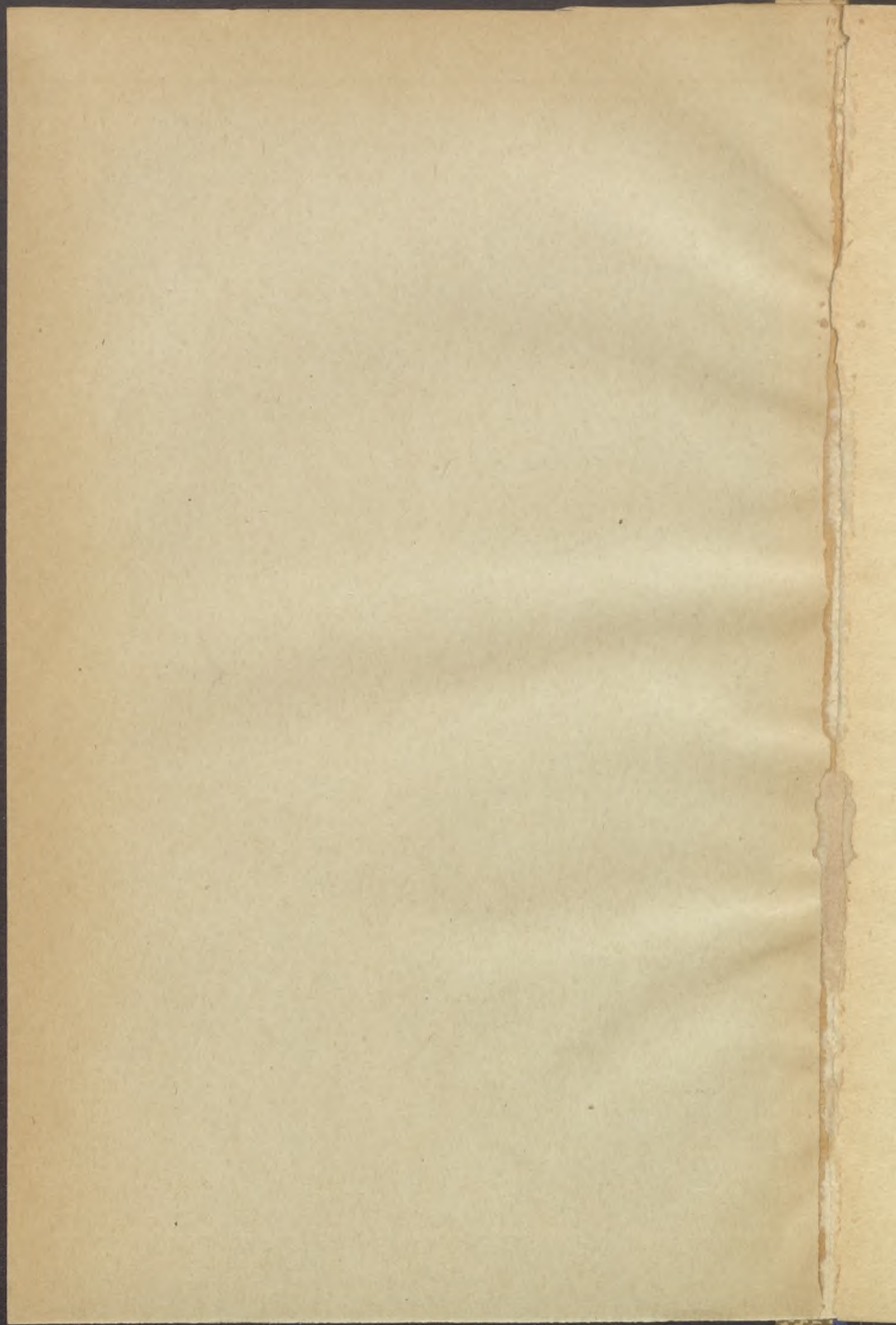
EGY KUPLEÉNEKE'S EMLÉKEI.

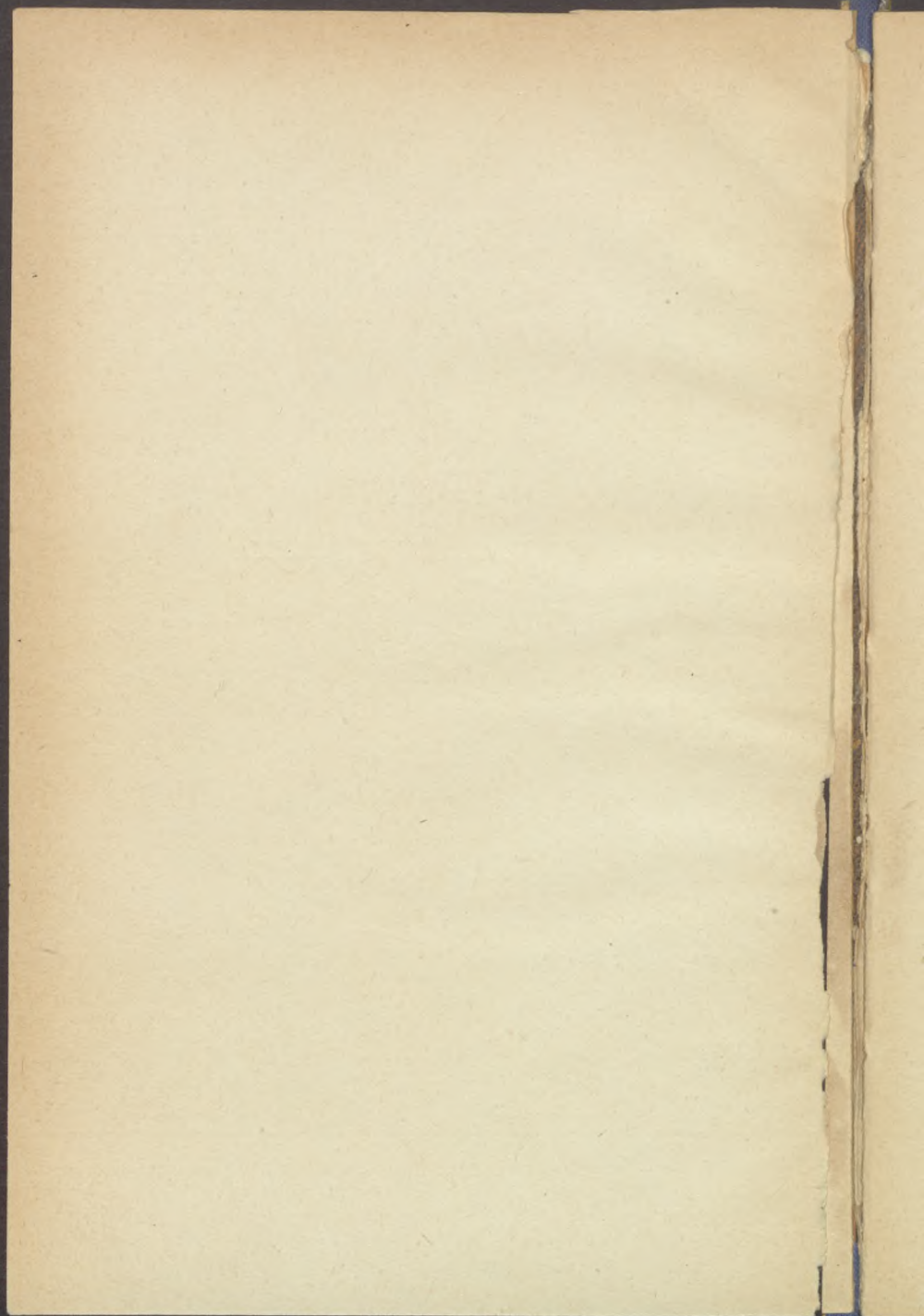

Boros Géza:

„FOLIK, VAGY NEM FOLIK?“

BOROS GÉZA:

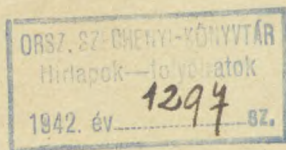
„FOLIK,
VAGY NEM FOLIK?“

Egy kupléénekes emlékei

B U D A P E S T 1 9 4 2

124058

Klein Jenő nyomda, VI. Lovag-u. 20.

F. k.: Boros Géza

VIDÉKI VENDÉGSZEREPLÉS

Most három éve történt. Nyáron. Ajánlatot kaptam egy nagy vidéki város közművelődési egyesületétől, hogy jubiláris díszelőadásukon lépjek fel. Énekeljem el új kupléimat. A feltételek megfeleltek: este érkeztem, kuplézta, tapsoltak. Sikerem volt. A szünet előtt és a szünet után is felléptem. A szünetben a félváros körülöttem tolongott. Kérdésekkel osromoltak. Kikérdeztek, hogy élek Pesten? A vidéki közönség távol élván kedvenc színészeitől, minden badar pletykának bedől. Most engem kérdezgettek, igaz-e, hogy az a bizonyos hősszerelmes színész (persze megmondták a nevét) szerelmes a partnerébe? Viszont a partnere, a szőke hősnő szívesen fogadja a gyárigazgató udvarlását? Amikor ilyesfajta kérdésekkel megrohannak, eleinte ámuldozok, később dühös leszek. Mi közöm hoz-

zájuk? Soha nem ártogattam bele magamat mások életébe. A csendes, egyszerű polgári élet híve vagyok. Szeretem a családomat, a feleségemet, örülök a fiamnak. Délután a kávéházban egyszerű kereskedőknek kibicelek, néha filléres alapon dominózok, vagy pikézek. Este — nagy ritkán — szeretek baráti társaságban poharazgatni, kedves emberekkel elbeszélgetni. A Fészekbe ritkán járok, a jellegzetes művészpanyát elkerülöm, bárókban, mulatókban évek óta nem láttak engem. Ezt néhány szóval meg is mondtam a körülöttem gyűrűző kíváncsiaknak, akik láthatóan nagy csalódással hagytak ott.

Ez a szünetben történt. Az előadás végén már senki sem ácsorgott körülöttem. A közönség kitódult a ruhatárba. Mindenki hazarohant. Én a pesti színész, az állítólagos „híres kedvenc” egyedül maradtam. Leszedtem arcomról a festéket, azt a keveset, amit ráraktam, aztán felcihelődtem. A tiszteletdíj már a zsebemben volt. Nem mondom, kicsit fáj, hogy úgy otthagytak. Hogy senki nem volt már kíváncsi rám. A mór kuplózott, a mór megtette kötelességét, a mór elmehet. Mert csak idáig tart a színész földi dicsősége. Amíg mulattat, a szemek tágranyílnak, a szájak nevetésre görbülnek, az arcok kifényesednek. Aztén? Otthagyják a szegény actort, nem is kérdik, vacsorázott-e már, inna-e egy pohár bort? Különösen ezen az estén bántott a dolog. Megnéztem az órámat. Féltenegy volt. A vonatom éjjel egy

óra húsz perckor indult vissza Budapestre. Temérdek időm van.

Kimentem az uccára, ahol megcsapott a nyári este hűvössége. Sötét volt, illetve aféle vidékies világítás. Kezdtém végigmenni a főuccán, alig mentem néhány lépést, jobbról világosság szűrődött ki. A függöny hasadékán benéztem. Hát igen. Az a bizonyos vidéki kávéház volt, platinaszőke elvirágzott kaszírnnövel, a háttérben csattogó billiárdgolyókkal, cigánnyal, mulató vendégekkel s egy sápadt úrral, aki a Pesti Hirlapot olvasta. Hirtelen eszembejutott régi, vidéki életem. A kis társulatnál. Az esti újságolvasás, mert a reggeli lap csak este érkezik. Még egy kicsit nyujtogattam a nyakamat, befelé sandítgatva, menjek-e be vagy ne, amikor irtózatossörömpölés támadt és a kirakatüveg összetört. Kiderült, hogy az egyik úr épp akkor vágta a pezsgőspoharát pontosan ahhoz az ablakhoz, ahol én kukueskáltam. A jószerecsence mentett meg.

Siettem továbbállni.

De ahogy két lépést tettem és kicsit hátrafordultam, észrevettem, hogy egy magányos fiatalember követ pár lépés távolságból. Meggyorsítottam lépteimet. Vagy ötven métert mehettam, amikor ismét hátrafordultam. A fiatal férfi nyomomban. Aha... vigyázni kell. Ez egy helybeli férfi, aki tudja, hogy felléptem s a honorárium nálam van. Meg fog támadni, ahogy

sötétebb helyre érkezünk. Kicsit veritékeztem. Gyakrabban hátra pillantottam, a fiatalember lankadatlanul követett. Minden lépését hallottam, már hátra se kellett nézni. Ez már nem tréfa dolog. Titokzatos ösztönöm azt súgta, hogy meg kell állni, szembenézni az alattomos ifjúval. Történjék, ami történik. Mindegy. Menekülni nem szabad.

Megálltam és szembenéztem a fiatalemberrel.

— Tőlem óhajt valamit? — förmedtem rá lehetőleg érélyes hangon, hogy lássa, nem vagyok anyámasszony katonája.

Ő is megállt.

— Igen — mondta csendesen.

Áhá... (most vigyázz Boros!)

— Tessék uram — szoltam fenyegető hűvösséggel, körülbelül azon a hangon, ahogy Odíot Maxim beszél az „Egy szegényifjú történeté”-ben.

— Művész úr — mondotta — Sarkadi István vagyok. Malomhivatalnok.

— Boros Géza vagyok — szoltam megenyhülten, mert láttam, hogy itt már nem lesz nagy baj, hiszen az ipse bemutatkozott. Nyilván nincsenek gonosz céljai.

— A szünetben szerettem volna közel férni a művész úrhoz. De nem lehetett. Sokan tolongtak ott. Aztán ott volt az igazgatóm kislánya is, tetszik tudni zavarban voltam. Mert... tetszik tudni... szerelmes vagyok bele...

Na, itt nincs veszély, nyugodtam meg, az ifjú, aki ily közlékeny, hogy a beszélgetés harmadik percében már a szerelmét is elfecsegi, nyilván nem takar alattomos szándékokat.

— Parancsoljon velem — mondtam — rendelkezésére állok. Kimegyek az állomásra, beülök a restibe és ott várom meg a vonatomat. Legyen szerencsém.

Amíg kiértünk a pályaudvarra, csendben mentünk egymás mellett, nem is beszélünk. De a vendéglőben, amikor a féllitert megrendeltem és kérdően ránéztem, az ifjú csuklott egyet, látható, szinte kitapintható zavarában és úgy bökte ki:

— Kérem szépen... itt, ebben a városban én vagyok a Boros Géza...

— Na ne mondja. Nem írigylem érte.

— Ne tessék viccelni. Bár én lennék az igazi Boros Géza.

És nagy szemet meresztett rám.

Kicsit megigazítottam a nyakkendőmet, kihúztam magamat, végre is én vagyok az igazi Boros Géza a kutyafáját és megkérdeztem:

— Szóval kuplézni szokott?

Az ifjú nyelt egy nagyot.

— Igen. Az összes műkedvelői előadásokon. És ezzel kapcsolatban lenne egy nagy kérésem.

Aha... már tudtam, mi következik. Az elmúlt húsz esztendőben vidéki szerepléseimkor legalább ötven fiatalember lépett hozzám azzal a

mondattal, hogy kérem, én vagyok az itteni Boros Géza. Ezek voltak a vidéki városok közkedvelt helyi Borosai, kupléénekesei. Többnyire az szokott lenni a nagy kérésük, hogy legyenek szíves, adjak nekik kottákat. A Boros kuplék kottáit. És ha valamelyik nem lenne kéznél, hát csak legyenek szíves írjam le. Persze, bármilyen béketűrő ember vagyok is egyébként, ezektől a kérésektől meg szoktam vadulni és elkergetem a becsvágyó ifjakat. Szóval ez a fiatalember, ez a Sarkadi István, ez a Pista gyerek is eféle kéréssel akar gyötörni. Jól megnéztem. Nagy füle volt, komikusan vastag szája, hosszú nyaka. Igazi komikus. De volt valami ezen a fiún, ami megragadott, ami jelezte, hogy nem lehet tehetéstelen. A szeme. Messzire néző, komoly okos szeme volt. Na, vajjon mit akar?

— Tanácsot akartam kérni. Malomhivatalnok vagyok. Reggeltől késő estig számoszlopok fölé hajlok, összeadok, kivonok és szorzok. Szürke és színtelen az életem. De ha fellépek a Dalegylet, a Kossuth-kör, vagy a Legényegylet előadásain, kuplézok, akkor úgy érzem, hogy enyém a világ. Minden szem engem követ és megnevettetem a közönséget, ami, úgy érzem, nem kis dolog. Azt hiszem a legszebb hivatás az lehet a világon, ha valaki mosolyt és vidámságot ajándékoz embertársainak. Azt szeretném kérdezni, hagyjam ott a malmot? Menjek fel Petre színésznek? Kezdem el a létramászást a legalsóbb fokon? Hagy-

jam ott a kicsit és biztost, a dicsőséges bizonytalanságért?

— Hát azt nem tudom — feleltem zavartan — nagy felelősség lenne tanácsot adni. Nem is tudom, hogy tehetséges-e maga fiam?

Kicsit hálás voltam, hogy nem kért kottát. hogy nem úgy kezdte, mint a többi, hogy olyan okosan beszélt.

— Senki nem lesz egyszerre színész. Mindenki másképp kezdi — mondta a fiú. — Én malomhivatalnok vagyok. Művész úr, hogy kezdte?

Hirtelen jött a kérdés.

— Én?... én fiacskám? Sörlerakatnál voltam ellenőr.

Kicsit melegebb lett a szívem tája, amikor ezt a prózai szót kimondtam: sörlerakat. Jóságos Isten, de rég volt. És ellenőr voltam. És szegény apám milyen büszkén nézett rám. Az ő Géza fia. Ellenőr.

Ugy éreztem, hogy nagyon sok szó akar egyszerre kitódulni a számon. És hálás voltam a fiúnak, amikor ott, a vidéki pályaudvar elhagyott restaurantjában, ahol rajtunk kívül senki nem tartózkodott, ezt a kérdést szegezte felém:

— Művész úr... mondja el... hogy csinálta? Hogy lett magából Boros Géza? A sörlerakati ellenőrből a híres kupléénekes?!

Kinn a dombovári vonat sípolt. Megnéztem az órát. Még nem volt tizenegy.

X

— Hát ami ezt illeti, időm van... pár szóban elmondhatom. Amíg a pesti vonat indul.

A fiú figyelmesen nézett rám.

— Köszönöm. Azt hiszem, egész pályámra nagy hatással lesz, ha elbeszéli Boros úr, hogy csinálta...

Fiatalt fiúkat nem szeretek magázni. Megkérdeztem a gyerektől, tegezhetem-e? Hálásan pillantott rám. Hiába, a jó vidéken mi színészek kicsit még mindig légies lények vagyunk, akik tapsot eszünk és dicsőséggel takarózunk. A színházi rovatok és a színházi hetilapok még mestersegesen fokozzák is a kíváncsiságot életünk iránt. A fiú egészen belepirult a pertuba.

— Tudod Pista fiam, a Klauzál uccában gyerekeskedtem. Sivár, szomorú kis ucca az. Jellemző, hogy negyven év előtt ugyanaz az áporodott bérkaszánya-hangulat uralkodott ott, mint ma. Mindig irigylem azokat, akiknek az ifjúsága szép helyen pergett le. Mondjuk a Balaton partján, vagy regényes fenyves vidéken, vagy hóborította égnekmeredő hegyek között. Én bizony, mint aféle város gyerek a természetet úgy ismertem meg, hogy időnként kilógtunk a ligetbe labdázni. Ha volt pár hatosom, rögtön a Népszínházba mentem. Minden híres darabot

X

láttam ott. A Niobe-t, a San-Toy-t és a többieket s csodáltam Bárdy Gabit, Hegyi Arankát, és Küry Klárát. Nagyon imponált Szirmay Imre, amint vakító eleganciával belépett a színpadra. Mulattam Kovács Miska édes mókáin. Egész kisfiú voltam s máris szentül elhatároztam, hogy színész leszek. Azt kérdezed, hogy elő mertem-e hozakodni tervemmel a szülők előtt? Ments Isten! Az ember, azaz pardon: a gyerek nem egyszerre adja be az ilyesmit. Eleinte csak példálózik: milyen szép pálya a színészet, a művészek sok pénzt keresnek, jó lenne színésznek menni. És ilyenkor lopva figyeli a szülők arcát. Anyám ilyenkor közömbös maradt; de apám letette az ujságot és szigorúan rámnézett. Pedig a papa csöndes, egyszerű ember volt, a házban a mama viselte a nadrágot. De a papa ebben a kérdésben nem ismert tréfát; szigorúan kispolgári elvei voltak, amilyen szigorúan kispolgári módon is élt. Tudod mi volt az édesapám? Bankettrendező. Abban az időben még volt ilyen intézmény: bankettrendezés. Ha valahol bankettet vagy nagy vacsorát rendeztek, apám megjelent s az abrosztól a sótartóig mindent szállított. Keveset keresett, de azért mindenre telt. A mi családukban soha nem volt művészfajta ember. Amikor a polgári iskolát elvégeztem, a család boldog volt, hogy be tudott rakni engem a sörlerakathoz ellenőrnek. Volt már polgári foglalkozásom, hivatásom, amelynek élni kellett volna.

De éjjelenként nem tudtam aludni. A színház, ez a tündéri, csodálatos világ vonzott. És akkor elkezdődött a harc. Beiratkoztam a színiiskolába. A fivérem adta az első havi tandíjat. Nagy pénz volt: 20 korona. A papa nem kiabált, nem fenyegetőzött, csak nagyon komolyan leült velem szemben s azt mondta:

— Ha pedig színész leszel, soha többé nem beszéllek veled.

Szavát állta. Sokáig még a köszönésemet sem fogadta. Úgy viselkedett, mint akinek meghalt a fia. Nem akart tudni rólam többé.

De az a vágy, ami a színészi pálya felé sodort, leküzdhetetlen volt. Mint valami álmokóros úgy mentem el a Rákosi Szidi-féle színiiskolába, amely akkor a Rákóczi úton volt a Rókus kórházzal szemben, a Wurglits-vendéglő felett. Jelentkeztem. A tanárok vizsgáztattak. Beregi Oszkár, Szabados Béla zeneszerző és Bokor József, a Király színház akkori rendezője. Verset mondtam. Felvettek. A drámai szakra.

Igy indult színészi pályám. A jövő hősszínészét látták bennem tanárain, drámai művészt, aki komor színművekben fog játszani és ríkatja a közönséget. Beregi Oszkár növendéke lettem.

Beregi derék ember volt. Nemcsak tanárunk, hanem pártfogónk is. Sok szegény növendék járt a Rákosi iskolába. Beregi tanár úr ebédet és vacsorát szerzett a szűkölködő növendékeknek és benyomott minket statisztálásra a Nemzeti Szín-

házba. Statisztáltunk az „Egy szegény ifjú története”-ben, a „Bizanc”-ban és a többi műsor-darabokban, de igazán csak akkor voltunk boldogok, ha az „Ember tragédiája” ment. Mert míg a többi darabokban a statisztálás díja 1 korona volt, a sok öltözés miatt az „Ember tragédiája” után 2 koronát kaptunk.

Azóta is csak megindultan tudok gondolni Madách remekére.

Statisztálás után kocsmába mentünk. Elköltöttük koronáinkat, fröccsöztünk, beszélgettünk és jövőnkről tervezgettünk. Volt egy harmadik éves növendék, aki állandóan szerelmes volt és mindig sírt. Folyton ugrattuk őt. Király Ernő volt a neve és később dédelgetett kedvence lett a Király Színháznak, híres operettbonviván. A legtöbb növendékre már nem emlékszem. Elkal-lódtak. Sokból már színész sem lett, mások a színészi pályát jövedelmező komoly polgári hiva-tással cserélték fel. De azért volt ott több nagy tehetség is, aki, ahogy mondani szokás, szárnyait bontogatta. Ott volt növendék Sárosi Bandi, aki-nek pompás hangját mindig megcsodáltuk és akinek behemót külsejével oly furesán ellentétes volt lágy szíve és szinte nőies kedvessége. Gózon Gyula, aki csodálatosan fütyült és már látszo-tak oroszlánkörmei. A remek fellépésű Körmendi Kálmán, Gyenis Ede és egy csomó fiatal lány. Mi fiúk proletársorsban voltunk; a lányok nem. A tehetséges fiúknak Rákosi Szidi a későbbi

években már elengedte a tandíjat is; a lányok mindég fizettek. Szidi mamának mindég volt egy kedvenc növendéke. Természetesen leány-növendék. Az különórákat is kapott, persze búsás honoráriumot fizetett érte.

Csak egy fiú akadt közöttünk, aki tudott költekezni, mert gyakran volt pénze: Krömendi Kálmán cukorgyári igazgató fia volt. Gyakran összeterelt és mulatni vitt nyole-tíz növendéket. Jártunk az Uránia kávéházba, amely a mai Uránia-mozi helyén volt. Ott billiárdoztunk, kártyáztunk, dominóztunk, ittunk az ifjúság kicsorduló életörömeivel.

Ez a Körmendi Kálmán később vidéken tévelygett, kis színpadokon játszott és remek színésszé kupálódott ki; de akkor még mint növendék nem mutatott semmit. Fahangon beszélt, érzéktelenül játszott. A tanárok nem szerették; mi sem bízunk benne. De mégis felnéztünk rá, mert biztossággal mozgott, utólérhetetlen grandezzaival tudott rendelni a kávéházban, remekül adott borravalót a fiakeresnek. Olyan fajta fiatalember volt, aki megnyeri a csatát, amint kinyitja a száját. Ő és Gyenis Ede... ők igen! Úgy tudtak viselkedni, mint a felnőttek. Megszervezték a növendékek vidéki turnéit s néha bizony takaros zsebpénzt is kerestek. A balatoni turné gondolata Gyenistől származik, körüljártuk vele a Balatont, sőt elvitt minket színészgyerekeket még az elzár-

között mágnyasnyaralóba, Földvára is, ahol előkelő közönség előtt sikerrel szerepeltünk.

Amikor azt az édeszengésű szót hallom, hogy „békebeli“, rögtön emlékek rajzanak fel bennem, képek, amiket emlékező agyamból nem mosott ki az idő. Az igazi békebeli emlék az én esetemben a növendék-életre való visszagondolás. Milyen boldogok tudtunk lenni, milyen önfeledten vígak, gyakran olyankor is, amikor egyikünk zsebében sem szorult egy hatos, néha még egy rézkrajcár sem. Hogy tudtunk örülni, kiskoresmai vacsorának, lázas billiárdpártiknak, amelyek tisztázták ki az első, ki a legjobb, fiakerozásnak, mikor tüzes paripák száguldottak gumikerekű kocsink előtt és mi úgy képzeltek, olyan nagy urak vagyunk, hogy Nikolajevics nagyherceggel sem cserélnénk.

Apropó fiaker...

A kétfogatú gumikerekű kocs, a fiaker a könnyelmű, gondtalan élet jelképe volt. Aki fiakeren járt, az volt az élet élvezője, az örömek lefölezője, a beérkezett, sikeres, a nagyjövőjű férfiú. Úgy emlékszem, Molnár Ferenc fogalmazta meg azt a jellemző aksziomát, hogy aki fiakeren jár, az a tutista, aki konflison az a nimolista. Milyen büszkék voltunk a fiaker eszeveszett gyorsaságára, amely pedig silány kis cammogás volt a mai gépkocsik mellett. A fiaker sok bajt okozott. Egyszer kiruccantunk valahová a zöldbe, mint böerszenyű barátunk Körmendi

Kálmán vendége. Alaposan berúgtunk s aztán Körмени indítványára beültünk fiakerekbe és úgy hajtottunk kedvenc tanyánkra, az Uránia kávéházba. Amikor megérkeztünk, Kálmán utólréhetetlen fölénnyel szólt oda a fiakerosoknak:

— Barátaim, maguk csak várjanak, majd később tovább megyünk.

A kávéházban mint hideg zuhany, úgy ért minket Körмени Kálmán egykedvű bejelentése, hogy nincs egy vasa se. Fogalma sincs róla, miből fogja kifizetni a fiakerosokat.

Egyikünk kétségbeesetten rátámadt:

— Ha tudtad, hogy nincs pénzed... miért ültettél minket fiakerbe?

— Hát hogy jöttünk volna? — tárta szét karjait Körмени Kálmán s a világ legtermészetesebb hangján hozzátette: — csak nem jöttünk volna konflison? — majd lebiggyesztett szájjal és mély megvetéssel — vagy talán villamoson akartátok megtegni az utat?

Láttuk, hogy vele nem lehet vitatkozni, aggodva kémleltünk ki a kávéház ablakain, hogy gyanítanak-e már valamit a jobb sorsra érdemes kocsisok. De azok akkor még teljesen nyugodtak voltak, amin egyáltalán nem csodálkoztunk, hiszen Körмени Kálmánnak olyan tökéletes fellépése volt, hogy benne vakon bízott mindenki. Teltek a negyedórák, egyre kínosabb lett, időnként bejött egy-egy fiakeros és tudakozódott:

— Várjunk még nagyságos uram?

Ilyenkor Körmendi Kálmán utánozhatatlan fölényel legyintett.

— Várjanak még... Egyelőre nem akarózik hazamenni.

A fiakerosok megnyugodtak, de mi nem. Gyenis és én, első alkalmas pillanatban kisomfordáltunk a kávéházból, kijátszva a fiakeresek éber figyelmét. Mi már megmenekültünk. A többiek nem. A kínos kaland azzal végződött, hogy a fiakeresek körülvették Körmendi Kálmánt, aki hiába „főzte“ őket a legkecsegtetőbb kijelentésekkel. Kénytelen volt éjnek idején a fiakeresek kíséretében jelenni meg a papa lakásán a Göngytyuk uccában, ahol az öreg nagy dohogva fizette ki a drága fuvarokat. Nem is kell mondani, hogy Körmendi Kálmánt az éjszakai fejmosásért egyikünk sem irigyelte túlságosan.

Egyszer elmentünk Füzesabonyba vendégszerezni. Akkoriban már nemcsak a tanáraink tudták, de magam is rájöttem arra, hogy nem való vagyok drámai szerepekre, inkább operettre, meg szorgalmasan énekeltem a Baumann Károly slágereit. A társulat Füzesabony részére könnyű műsort állított össze, kis jeleneteket, magánszámokat. A vállalkozó persze ezúttal is Körmendi Kálmán volt. Szombatra és vasárnapra volt hirdetve az előadás, de mi már a hét elején megérkeztünk. A helybeli vendéglősnél kaptunk szállást és kosztot. A növendéktársaság együttesen nem mondhatott a magáénak öt koronát,

de azért a legnagyobb nyugalommal ettünk, itunk, mert Körмени Kálmán időnként össze-súgott-búgott a jámbor korcsmárossal, Roth bácsival.

— Fényesen megfizetjük magának a kosztot és kvártélyt — biztatta az öreget Kálmán — meglátja, mind a két estén telt házunk lesz, rengeteget fogunk keresni.

És ha az öreg aggodalmaskodva csóválta a fejét, Körмени előhúzta aranyóráját...

Az öreg ilyenkor nyelt egyet, bólított, bizalma az aranyórában rendíthetetlennek látszott. Szegény nem sejtette azt, amit mi valamennyien tudtunk, hogy az óra rézből van, és csak azért látszik aranynak, mert Kálmán mindig kifényesítette krétaporral. Körмени fellépése tökéletes volt. Dél tájban mindig megszólításával tüntette ki az öreg vendéglőst.

— Na Roth bácsi — és az órát ilyenkor komótos mozdulattal felhúzta — mi lesz az ebéd?

Volt is paprikáscsirke bőven galuskával, inyesiklandozó falatok rogyásig.

Aztán... aztán eljött az előadás napja, a szombati is, a vasárnapi is. Meg kell vallanom férfiasan, hogy Füzesabony műpártoló közönsége egyemberként vonult ki az előadásra. Nem akarok hazudni, nem egy, hanem tízemberként. Én már sok közönséget láttam, de még ilyen keveset soha.

Reszkető didergéssel vártuk a fejleményeket.

Körmendi Kálmán odaállt a vendéglős elé és így szólt:

— Ronda hely ez a Füzesabony, anny tény. Leégtünk, De mindegy. Maga nem károsodhatik azon, hogy előadásainkat a közönség nem látogatta. Róth bácsi, ezennel átadom magának az aranyórát zálogba. A jövő héten küldöm tartozásunkat, legyen szíves juttassa el az órát hozzám...

Dramai tekintettel nézett maga elé.

— Mert ez az óra nemcsak óriási értéket képvisel, de egy nagy emlék is fűz hozzá... Nagybátyám, aki Kaliforniában aranyásó volt, ezt az órát így, egy darabban ásta ki.

Róth bácsi boldogan elfogadta a zálogot. Szegény soha nem kapta meg a pénzét. Minket kínzott a lelkiismeretfurdalás, Kálmán csak legyintett:

— Ugyan ne legyetek ilyen érzelmősek... a Róth bácsi meg fogja kapni a pénzét.

S amikor mondta, szentül is hitte, hogy úgy lesz.

Martonvásáron is vendégszerepeltünk egyszer. Ott úgy „leégtünk“, hogy reggel azon tanakodtunk, megmaradt pénzünkből együnk-e inkább, vagy ülünk vonatra. Szavazás döntötte el a kérdést. A világ forgott velünk, úgy korgott a gyomrunk az éhségtől. Ezekután egyhangúan elfogadtuk azt az indítványt, hogy reggelizzünk meg.

— És hogy megyünk haza? — érdeklődött Sárosi Bandi.

— Hogy? — förmedt rá Körmendi — természetesen gyalog.

Igy is történt.

Reggel nyolekor elindultunk Martonvásárról és este félhatkor érkeztünk meg Budapestre. Délelőtt házi főpróba volt a Király Színházban a „Május“ című operettből, amelyen valamenynyien kötelesek voltunk jelentkezni, mint statiszták. Bokor rendező a haját tépte, egy statisztanővendék sem jelentkezett. Szaladtak a nővendékek lakására, ott se tudtak többet mondani. Délután pedig tanóra volt az iskolában.

Ezuttal nagy botrány támadt.

Az egész társaságot kicsapták a Rákosi-iskolából.

Később megkegyelmeztek nekünk. Csak Körmendi Kálmánt nem vették vissza. Szidi mama neki csak három hónappal később bocsátott meg.

Gyakran jártunk egy kis kávéházba, afféle jobb kávé mérésbe. Az Uránia kicsit drága volt; ha szegények voltunk, a kávé mérés is megtette.

Egyszer a tulajdonos félrehívta Körmendit, aztán engem is és suttogó hangon előadta a következőket:

— Tisztelt művész urak, ez a kávé mérés rosszul megy. Szeretném eladni. Most végre jelentkezett egy vevő. Szabadkai ember, nem is-

meri a helyi viszonyokat. Azt hiszi, érdemes megvásárolni az üzletemet. Holnap jön el körülnézni. Szeretném, ha a kávéház (a tulajdonos mindig kávéháznak nevezte az üzemet, mi meg csehónak) tele lenne. Nagyon kérem önöket, hozzanak vagy húsz növendéket holnap, mindenki ingyen kap kávé, vastag mákost, amennyit tetszik.

— Persze idegen előtt egy szót se... titok...

Másnap délután Körmendi az egész Rákosi iskolát betelerelte a kávé mérésbe. És hozzáfogott a rendezéshez. Beosztotta a „tömeget“.

— „Ti fogtok kártyázni...“ „Itt lesz egy uzsonnázó társaság“. „Ez egy feketéző törzsasztal“. Azután hozzámfordult:

— Boros, te hova akarsz kerülni?

— Hát ha van olyan hely, ahol kuglof van mazsolával, — légy szíves oda beosztani...

Félőt felé megérkezett a vevő. Százhúszt kilós ember volt. Feltűnően vörösrú. Elégedetten körüljártatta tekintetét a kávé mérésen, hallgatta a tulajdonos magyarázatát és bólogatott. Abban az időben még nem könyveltek a kávé mérések, fényüzési és egyéb blanketták sem voltak, a százhúszt kilós ember csak azt láthatta, hogy zsúfolt a kávé mérés, a füstöt vágni lehetett, mindenki fogyaszt és én már a tizedik mazsolás kuglofnál tartok.

Igy ment ez három napig. Én a kuglofoktól négy kilót híztam. És közben imádkoztunk, hogy az üzlet minél később jöjjön létre. Végre a negyedik napon őszinte sajnálatunkra létrejött az üzlet. Az egyik növendék feketéjét a félútról visszavitték, a billiárdpartit lökés közben kellett abbahagyni.

Másnap pedig már üres volt a kávé mérés, mert ezentúl még mi sem jártunk be.

Két hónappal később egy délelőtt a száz-húszkilós jelentkezett az iskolában.

— A növendék urakkal szeretnék beszélni.

Félrevonultunk egy sarokba, ahol megmagyarázta nekünk, hogy nem érdemes tartani a kávé mérést. Szívességet kérne tőlünk. Holnap délután ülnénk be a kávé mérésbe, de lehetőleg az egész iskola. Mindenki az ő vendége. Számít ránk.

Ő is eladta a kávé mérést.

És egy napon megkaptam a bizonyítványomat. A Rákosi-iskola végzett növendéke vagyok. Az egyik növendék a vállamra csapott és azt mondta:

— Neked könnyű. A Bársony Pistát is szerződtette Beöthy. Te is ott leszel. A Király Színház tagja.

A fiú csak kimondta azt, ami számomra ed-

dig csak ábránd és álmodozás volt, de amelyben föltétlenül hittem. A Király Színház tagja leszek. Azon a színpadon akkor már otthonosan mozogtam. Mint statisztáló növendék mindenkit ismertem. Büszkeség, dísz, társadalmi rang volt a Király Színház színésze lenni. Beöthy egész új stílust teremtett meg abban a színházban. Egyik napról a másikra fedezett fel színészeket, zeneszerzőket, írókat. A vizsgaelőadásomon ott volt, lopva mindig ránéztem, az arcáról akartam leolvasni a tetszést. Bevallom őszintén le is olvastam. Hittem, tudtam, hogy szerződtetni fog. Egy pillanatig sem kételkedtem ebben.

És aztán... ott álltam előtte. Makogtam, hebegtem, ő pedig ceruzájával játszott.

— Hát ez nem olyan egyszerű, fiacskám. Maga azt képzelte, hogy az iskola padjaiból egyenesen ide ugrik be a Király Színház színpadára? Igen? Ugy gondolta?

Nem is mertem felelni.

— Tévedett. Mindenért meg kell harcolni. Mindenért meg kell szenvedni. Menjen vidékre, játsszék minél több szerepet, fejlődjék, tanuljon s ha már kellő rutint szerzett, jelentkezzen nálam. Akkor majd...

— Akkor? — kapaszkodtam bele a szavába — akkor?

— Akkor majd meglátjuk, — hűtötte le s a következő pillanatban már nem is voltam az igazgatói szobában.

Magam sem tudom, hogy jutottam le a Király-utcába. Órákig csatangoltam a környéken. Százszor is végigmentem a Csengery-utcán, a Dob-uccán, a Nagykörúton, mindig újra és újra visszakerültem a Király Színház elé. Bámultam a homlokzatot. Ugy éreztem, hogy csak egy feladatam van még hátra: megírni a búcsúleveleimet. Mert ha igazán tehetséges lennék, Beöthy két kézzel kapna utánam. A vidéki színésztől reszkettem. Rengeteg rossz történet forgott a fejemben, úgy gondoltam, ha elmegyek vidékre, örök időkre eltemetkezem. Minden idegszálam, érdeklődésem és vágyam Pesthez fűződött. Imádtam ezt a várost. Rajongtam azért az életformáért, ahogyan a pesti színész él és elviselhetetlennek találtam azt a gondolatot, hogy a Keleti pályaudvarról kézitáskával elutazzam.

Sokáig bolyongtam az utcákon. Késő este akartam hazaérni, hogy kikerüljem az édesanyám és a testvérek kérdezősködését. Ők tudtak arról, hogy ma jelentkezem Beöthynél. Bizonyára reménykednek a kedvező válaszban. Nem akartam lehúteni őket és tudja Isten, kimondhatatlanul szégyeltem Beöthy visszautasítását.

Aztán hazamentem.

Egy pillanatra be kellett mennem apám hálszobájába. Ő már akkor aludt. Sokáig figyelmesen néztem vonásait. Gondoktól barázdás arca kisímult s igazán olyan volt, amilyennek én hittem őt: jóságos, derék családapa,

S akkor arra gondoltam, hogy neki volt igaza, a sörlerakatnál kellett volna maradni, jó partit csinálni, nem távolodni el az egyenes polgári úttól s a könnyek végigcsorogtak az arcomon.

Igen, a papának volt igaza.

A magániskolák növendékei az Országos Színészegyesületben vizsgáztak. Borbély Lili-vel, aki a Rákosiban végzett és tehetséges lány volt, betanultunk egy jelenetet a „Kis szökevény“-ből. A vizsgáztató székekben Szirmai Imre, Thury Elemér, Ditrói Mór és hasonló nagyságok ültek. Megállapíthatom, hogy sikerünk volt. Tetszettünk, Virágvasárnap napján a vidéki direktorok akkoriban Pesten táboroztak, új tehetségek után kutatva. Büszkén mondhatom, hogy rajtam sok igazgatónak állt meg a szeme, de elsőnek Andorffy Péter tett ajánlatot, aki Fiume, Pozsony és kaposvár direktora volt, egyébként régi híres és kedves vidéki operettbuffó.

— Hát kedves öcsém — mondta — szerződtelek. Kezdetben havi fizetésed százhusz korona lesz.

Éreztem, hogy kipirosodik az arcom. Százhusz korona mégis csak pénz. Talán mégis te-

hetséges vagyok, hej, ha meg tudnám mutatni Beöthynek...

Ekkor jött csak a fekete leves.

— Elsején jelentkezzél — utasított a direktor úr és légy felszerelve a szokásos dolgokkal: csizmával, frakkal, zsakettel lakcipővel, trikóval...

Nagyot nyeltem és bólintottam. Féltem, ha megmondom, hogy se lakcipóm, se trikóm, se zsakettem, se frakkom, se csizmám nincs, fuccs a szerződésnek. Andorffy megnyugodva távozott, gondolva, hogy új tagja teljes ruhatárral fog megérkezni.

Nos, a teljes ruhatár abból állt, hogy cilinderes dobozban vittem a cilinderemet s egy rendkívül szerény kékításkában két árva inget. Más semmim nem volt.

Ahogy megérkeztem az első állomáshelyre, Kaposvárra, ahol jelentkezni kellett, ott találtam kedves régi barátomat Sárosi Bandit. Akkor már egyéves tagja volt a társulatnak. Rögtön elpanaszoltam neki keservemet, hogy bizony nincs nekem semmim; nem tudom nem lesz-e baj ebből?

— Á, dehogy... — legyintett Bandi — a direktor jó ember, majd segít valahogy. Nagyon tetszettél neki. Sokat vár tőled.

Amilyen derék fiú volt Sárosi, közölte velem, hogy van egy cipész barátja, ott mindenestre beajánl engem. Elmentünk a suszterhez,

vettem két pár cipőt. Az egyiket betettem a zálogba, a másikat felvettem a lábamra.

Hirtelen megoldottam két problémámat.

Volt már cipóm is, pénzem is.

Andorffy atyai módon bánt velem. Amint megtudta, milyen bajban vagyok, mindjárt rendelt nekem egy öltöny ruhát. És mindig szíves volt hozzám. Papir Sándort, a társulat remek komikusát Pestre szerződtették a Magyar Színházhoz. Én lettem az utódja. Sorra játszottam a szerepeit, a közönségnek tetszettem, Smolen Tóniban pedig egyenesen dörgő sikerem volt. Kezdtem azon az úton haladni, ahol az ember a végén a „közkedvelt vidéki komikus“ rangját éri el.

Persze sok baj volt a szegénység miatt.

Egy Lehár operettben, a „Mulató Istenek“-ben, görög színigazgatót kellett alakítani. A korhű szandál, amelyben a görög színigazgatónak érkeznie kellett, természetesen szintén hiányzott a ruhatárunkból. Megizzadtam arra a gondolatra, hogy is szerzek szandált? Egy öreg kórlista, akinek effélében nagy rutinja volt, felvilágosított, hogy a szandált papendekliből kell készíteni és átfűzni cipőzsinorral. Megfogadtam a tanácsot s boldog voltam, mert a kórlista találekonyasága remekül kihúzott a csávéból.

Igy történt azután, hogy amikor nagy lendülettel beléptem a színpadra, az öreg színház korhadt színpadán beléptem egy dsezkanyúlásba,

megakadt a lábam, leszakadt a papendekli és a lábamon már csak a cipőzsinór lógott.

A közönség észrevette és pokolian röhögött.

Arra is egy kórista tanított meg, hogyha az embernek nincs frakkingje, ugyancsak használ a papendekli. Soha nem gondoltam volna, hogy a papendekli ennyi mindenre jó. Azt kell a mel-lény alá tenni s rákapcsolni a gallért, ráfesteni két gombot fekete festékkel és megvan a tip-top frakking.

Ilyen aprólékos bajaink voltak Kaposvá-rott, Pozsonyban és Fiumében, de azért nem mondhatnám, hogy a vidéki színészelet nem járt sok haszonnal. Mert hiszen mindennap játszo-ttam s így nagy rutinra tettem szert. A társulat nem volt nagy, vagy ahogy ma mondanák: „túl-méretezett“ és bizony drámákban és tragédiák-ban is kellett szerepelnem a színészhány miatt. Egyszer a Bánk bán előadására készültünk Po-zsonyban. Már állt a darab, amikor kiderült, hogy be kell ugranom Mikhál bán szerepébe. Nem volt csekélység megtanulni a nehéz verse-ket, de még súlyosabb feladatnak látszott, a közönséget meggyőzni arról, hogy nemcsak könnyű fajsúlyú operettkomikus vagyok, hanem ha kell a tragikai fenséget is csak úgy kirázom az ujjamból.

Szóval eljátszottuk a Bánk-bánt és az ötö-dik felvonásban beléptem a színpadra, zsinóros ruhában, eszmában, mint igazi úri dalia, arco-

mat hatalmas szakáll keretezte. Képzeltető, hogy néztem ki. Akkor még soványabb voltam, bátrán mondhatom girhesebb s az arcom sem volt az a kimondott bán típus. Kiléptem a színpadra és menydörgő hangon valami effélét kiáltottam:

— Melinda meghalt...

Ebben a pillanatban a problémákon rágódó és bensejében súlyos harcokat vívó Bánk bán, a parasztság képviselője Tiborc, az egész udvari népség, a merániak épp úgy mint a magyarok hátatfordítottak a közönségnek és görcsösen röhögtek. Istenem mi történhetett? Kinn a szerepemet silabizáltam. A végszó után az ügyelő belódított a színpadra és a kackiás cvikker, amivel a szerepemet olvastam, rajtam maradt. Cvikkerrel játszottam Mihál bánt! Úgy megzavarodtam, hogy mondókámat újra kezdtem:

— Melinda meghalt, de rögtön visszajön ..

Sajnos, szegény Andorffyt elérte a vidéki színigazgatók végzete: megbukott. Nézhettem új szerződés után. Micsey F. György nevű színigazgató hajlandó volt szerződtetni, de úgynevezett másodrendű társulathoz nem akartam elszegődni. Ezért lézengtem egy ideig, mindaddig, amíg a derék Hillinger mester nem vitt le Nagyváradra.

Hillinger direktor úrnak ajánlottak, mint kitűnő komikust, azonkívül emlékeztek arra is, hogy növendék koromban kuplékat énekeltem, így lettem a nagyváradi Zöldfa mulatónak szerződtetett kupléénekese. Ez a Zöldfa, régifajta caffè-chantant volt, közkedvelt női erőkkal, maximális pezsgő és borfogyasztásra berendezve. Törzsközönségében egyaránt képviselve volt a Váradon állomásozó előkelő hetes huszárezred tisztikara és a város haladó szellemű polgársága, amely ebben a helyiségben ruccant ki a hámból.

Itt léptem fel mint szólista.

Persze, hogy nem eredeti kuplékkal, hanem azokkal a slágerekkel, amelyekkel Gyárfás Dezső Pesten hódította a publikumot. Énekeltem a „Berger Zsiga“ című kuplét, meg az „Izro Indián“-t. Sok sikert láttam az életben, dörgő tapsot és vasfüggönyt. De olyan bukást, mint az enyém volt, azóta is ritkán. A közönség

ásítózva, leplezetlen unalommal hallgatta kupléimat, még csak résztvevő lelkek sem akadtak, akik megszántak volna, hogy legalább, csak úgy tessék-lássék, összeüssék a tenyerüket.

Hillinger jó ember volt, bevásárolt egy rossz kupléénekest, de azért nem tett szemrehányást. Még ő vigasztalt.

— Nincs semmi baj Boros úr. Majd nem énekel kuplét. Játszik a kis darabokban. Aki nem tud szólózni, az ne szólózzon.

Így is történt. Egyfelvonásos bohózatokban játszottam, sőt később rendező is lettem. A közönség megszeretett, különösen kedveltek a huszártisztek, akik pedig inkább a gyengébb nem képviselői iránt érzett hódolatból látogatták a műintézetet. Különösen kedvelt engem Szilávy őrnagy, aki Havanna szivart dobott fel a pódiumra és báró Baich Péter, aki időnként kifüntetett kedves megszólításával, ami az akkori időket tekintve nem volt csekélység, hiszen mégis csak chantant-színész voltam.

Elég jó sorom volt Nagyváradon, az előadás után mindig hazamentem, szolid fiú voltam, ami nagy szó, nem kapott el az éjszakai élet mámore a Zöldfa mulatóban. Helyzetem kicsit mindig idegesített, arra gondoltam hogy Pesten kellene játszanom a Király színházban és itt vagyok Váradon egy orfeum-féle helyiségben, ahol igazán nem a művészet a fontos, hanem valami egészen más.

De azért kedves hely volt az a Zöldfa. A főpincért Weiszberger Jenőnek hívták. Ő volt a megelevenedett lokál. Ma azt mondanak róla, hogy „dörzsölt“ ember. Minden hájjal megkent, okos, ügyes főpincér volt, de jólelkű és ötletes. Rengeteg pénzt keresett a Zöldfában, ahol mindenki sokat költött, ahol senki nem nézte a pénzt és ahová a Monarchia legelőkelőbb és leggazdagabb gyerekei, a hetes huszárok jártak mulatni. Volt egy hatalmas falat beborító tükör, a tisztek minden éjjel beverték. Jenő látszólag kétségbeesett ilyenkor, valójában rendkívül boldog volt, mert fel lehetett számítani a számlában, nem is kell mondanom, hogy nem önköltségi áron.

Történt, hogy a huszártisztek valahogy elfelejtkeztek a tükrőről. Már napok óta nem bántották a tükröt, a dáridók reggelenként azzal fejeződtek be, hogy a tükör teljes épségben szomorkodott. Ez súlyos anyagi vesztesége volt Weiszberger Jenőnek, aki már roppant szerette volna szörnyülködve összecsapni a kezét: „jaj Istenem, már megint bevágták a tükröt...”

Weiszberger Jenőt nagy probléma gyötörte.

Mit lehetne csinálni?

Zseniális ötlet jutott az eszébe.

Hajnal felé, amikor a mulatság már forrponton volt, odalépett a tisztek asztalához és tiszteletteljes hangon megkérte őket, hogy ne bántsák a tükröt. Igazán nagyon kéri az urakat.

— Micsoda? — borzolódt fel az egyik kapitány — ne bántsuk a tükröt?

Abban a pillanatban már repült is a pezsgős üveg a tükör felé.

Utána még öt pohár s Weiszberger Jenő kezét boldogan dörzsölve vonult vissza a konyhába elszívni cigarettáját.

Azontúl minden éjszaka ismét betörték a tükröt a huszártisztek, soha nem feledkeztek meg erről a kötelességükről és Weiszberger Jenő aratott.

Hillinger szerződtette zongoristának a Zöldfába Márkus Alfrédot. Frédi akkor még nem volt világhírű zeneszerző, kezdő fiú volt, bohém gyerek. Amikor megérkezett Váradra, a pályaudvarról a Zöldfába kocsin ment be bár nem volt egy vasa sem. Beérve az orfeumba, odaszólt Weiszberger főpincérnek, hogy fizesse ki a kocsiját.

— Én vagyok az új zongorista — tette hozzá magyarázóan.

Weiszberger végigmérte Márkust, valahogyan nem stimmelt neki a dolog. Aztán mosolyogva így szólt:

— Kedves uram, új kották érkeztek. Legyen szíves játssza le ezt a slágert, szeretném meghallgatni.

Frédi gyanútlanul leült a zongorához, reme-

kül lezongorázta a számot, Weiszberger bólintott, kiment és kifizette a kocsit.

De előbb meg akart győződni arról, hogy tényleg zongorista-e Márkus Frédi?!

ÁTKOZOTT KUPLÉZÁS

A Zöld Fában négyszer prolongálták a szerződésemet; ám a varietének komikusban változatosság is kellett és így történt, hogy decemberben már Pesten voltam. Facér, — szerződés nélkül. Ahogy mondani szokták: télvíz idején. Kilincselni próbáltam, de már késő volt; a társulatokat megszervezték, ilyenkor már nem lehet szerződést kapni.

Egyre elkeseredettebben sétáltam, otthon is módfelett szégyeltem a dolgot, mért a sikertelenséget gyakran azonosítottam a tehetségtelenséggel. Nem kellek sehova, nyilvánvaló, nem érek semmit. Már-már arra gondoltam, hogy valami civil foglalkozás után kell nézni, amikor beleakadtam az utcán Bársony Pistába. Ő már akkor kezdő színész volt a Királyban, amikor ott mint növendék statisztáltam. Jólelkű, derék kolléga volt; az ma is. Fekete hollószzerű ritka tünnemény színészek között. Ahogy rámnézett, olyan baráti, érdeklődő és megértő volt a szeme,

hogy hirtelen kibuggyant belőlem minden elke-
sередés.

— Nézd kérlek... mondtam neki. — Vá-
radon voltam...

— És most? — kérdezte.

— Sétálok.

Bársony Pista karonfogott és elvitt Faludi
Sándorhoz. A vígszínházi dinasztíának ez a
kedves, rendkívül derék, jószemű tagja akkori-
ban alapította a Modern Színpadot az Andrássy
úton, a Képzőművészeti Társulat házában.

— Tudod — magyarázta Bársony Pista —
lehet, hogy szerződött Faludi... Én minden-
esetre megpróbálom.

A direktor csupa jóindulat volt. Szerződte-
tett a januári műsorra, próbaképen. Százhatvan
korona gázsival. Kicsit megilletődtem, amikor a
szerződést aláírtam. A Modern Színpadnak
rangja volt. Már a Faludi név is garantálta a
színvonalát. Művészi vezetők Heltai Jenő és
Molnár Ferenc voltak. Akkoriban énekelte a
Modern Színpadon Medgyaszay Vilma az Al-
tató dalt. Ott volt a nagy bohém Nyárai Tóni.
A fiatal Vörös Ili, aki szépen indult, Kökény
Ilona és egy csomó kitűnő színész. A konferan-
szie: Palásthy Marcel volt. Azt mondták róla,
hogy a legelmésebb ember, amit el is hittem,
mert ha Molnár Ferenc és Heltai Jenő keres
egy szellemes urat, aki konferál és azt Palásthy-
ban vélik megtalálni, az nyilván nem lehet va-

lami jelentéktelen ember. Sajnos nem volt sikere, mert úgy drukolt, amikor a színpadra lépett, hogy a legragyogóbb poénjeit is lelőtte. De még ma is emlékszem, hogy esténként tíz aszpirint vett be, folyton didergett és trémázott. Baráti körben elbeszéléseit szakadatlan kacagás kísérte, ha felment a színpadra, megfagyott körülötte a nevetés.

Gyönyörű kis színház volt a Modern Színpad, ma azt mondanák róla, hogy ékszeresdoboz. Előkelő tónus, finom hangulat, ez már igen, határozott emelkedés a nagyváradi Zöld Fa után. A direktor közölte velem, hogy a januári műsorban kuplét énekelek és egy kis bohózatban is fellépek, ahol Nyárai partnere leszek.

A kuplét, amelyet énekelni kellett, Molnár Ferenc írta. Mai fejjel igazán megtisztelőnek kell tartanom, hogy egy ifjú színész Molnár kupléval debütál Pesten. A címe: Három grácia volt. Festőállvány volt a színpadon, azon három kép és sétatáblával kellett az egymásra fektetett képekre rámutatnom és róluk strófákat énekelni. Faludi eredeti elgondolása az volt, hogy frakkban jöjjenek ki a színre. De frakkom még most sem volt. Mit tagadjuk, még rendes télikabátom sem. Kénytelenek voltunk úgy beállítani a számot, hogy lump ember vagyok, aki feltűrt gallérú télikabáttal jelenik meg a színen.

Így következett el a premier.

Az első két strófa — szörnyű trémák között

— még csak ment valahogy. De a harmadik strófa előtt le kellett eresztetni a függönyt, szó nem jött a számra, agyamat valami gonasz manó besötétítette, nem hallottam, nem láttam, csak azt tudtam, hogy a színpad forog, a nézőtéren vigyorgó ellenségek ülnek és különben is kár minden erőfeszítésért, visszamegyek a sörlerakathoz ellenőrnék.

Szégyenkezve, kikerülve a kollégák tekintetét zuhantam be az öltözőbe, ahol úgy éreztem, hogy elsüllyedtem, végem van. Megint az az átkozott kuplééneklés. Miért kívánják tőlem, hogy szólózzak, amikor nem tudok. Ugyanez volt a Zöld Fában Nagyváradon és most is.

Téptem a hajamat, miért vállaltam szólózást? A nyomorult kuplék tönkre teszik pályámat. Ha nem kupléznék, már régen beérkeztem volna.

Lejátszottam Nyárayvai a Tánciskola című egyfelvonásost, ebben volt is némi sikerem, a közönség jóindulatúan tapsolt. Aztán, amikor vége lett az előadásnak, szilárd hangon közöltem elhatározásomat Bársony Pistával.

— Én pedig soha többé nem jövök be ebbe a színházba...

Akkor még nem tudtam mit teszek: Öngyilkos leszek, vagy elszököm az idegenlégióba, de Pesten nem maradok. Játsszani nem fogok. A drága Bársony Pista egész éjszaka gyúrt, lelki masszást alkalmazott, vigasztalt, reményekre

gyújtotta fel képzeletemet. Hajnalig ültünk a legendás Erdélyi Borozóban s ahogy fogytak a sörök, úgy kezdett bennem újra világítani az életkedv mécsese.

Másnap este megtudtam a kabarében, hogy csak a darabban játszom, a kuplé elmarad. Ugyanaz a recept, ami Nagyváradon volt. És a fülemben csengett Hillinger úr bölcs megállapítása: „aki nem tud szólózni, az ne szólózzon“. De azért megkönnyebbültem, hogy nem kell kuplézni. A darabban határozott sikerem volt, — kezdtem megvívasztalódni.

A próba — csodák csodája! — sikerrel járt, a direktor úr meghosszabbította szerződésemet és ezután minden darabban sikerem volt. Játsoztunk egy Szomaházy-bohózatot, a „Cubringer“-t, én voltam a címszereplő. Akkoriban nagy eselédhiány volt és háziasszonyok valósággal könyörögtek a lányoknak, hogy szegődjenek hozzájuk. Abban a gondtalan, boldog világban ez volt a nagy téma, amin mulatni tudtak Pesten. Ebben a kis bohózatban dörgő sikerem volt estéről-estére. De még ezt is felülmulatta a „Szép asszony kocsisa“. A szép asszonyt Keleti Juliska játszotta, a hódító öregurat Sarkadi Aladár, én, a féltékeny kocsis voltam, aki részegen keresi a feleségét, egy kicsit tragikomikus ízű volt a szerep, nagy kedvvel játszottam s egy hosszú jelenet után mindig tapssal mentem ki.

A Modern Színpad nevezetessége volt Nyá-

ray Antal. Aki nem ismerte őt, annak nehéz lenne megmagyarázni, milyen is volt, rekedtes hangjával, örökös zsakettjével, folytonos lobo-gásában... Azt mondták róla, hogy az utolsó bohém s körülbelül az is volt. Minden jó ügyért, fiatal színésztehetségért, igazi művészetért for-rón és lángolva tudott lelkesedni. Nem ismert tekintélyeket. Államtitkárokkal pontosan ugyan-azon a hangon beszélt, mint a pincérekkel. Soha egy krajcárja nem volt, mi több, még festéke, sőt festékrongya sem. Amikor festeni kezdte magát, átnyúlt valamelyikünk asztalára és el-vette a festékrongyot onnan, ahol találta. Mi fia-talok, épen csak hogy bekentük magunkat, ő úgynevezett hármasszámú testszint használt és azt jó vastagon rakta magára. Rövidesen vala-mennyiünk festékét és rongyát elhasználta, mire összebeszéltünk, hogy a holmikat a jövőben el-rejtiük előle.

Nem azért volt Nyáray az igazi bohém, hogy ezzel törődött volna. Rengeteg árus járt hozzá, akiktől mindent megvett. Ruhaszövegtől, gyufatartóig, mindent kellett neki, amit hitelbe kapott. Csak selyeminget hordott. Többnyire egyszer vette fel, aztán eldobta. Az árus hozott másnap újat. Amikor látta, hogy már nem talál festékrongyot az öltözőben, selyemingével fes-tette le magát, aztán pedig természetes mozdu-lattal eldobta az ingét. Ezeket az egyszer hasz-nált ingeket szépen hazavittem, kimosattam és

pár hónap mulva annyi selyem ingem volt, mint egy dandynak. Tudtam, hogy Tóni kétszer ugysem vesz fel egy inget és különben is — akinek nem selyeminge, az ne vegye magára.

Végül mégis kupléznom kellett a kabaréban. Nyáray elutazott Aradra vendégszerepelni s két számát a „Lencse“ és az „Esernyő“ című kuplékat én énekeltem.

Sikerem volt, de ez a siker nem elégített ki, mert szolgálai módon leutánoztam Nyárayt s éreztem, hogy a hatást az ő szelleme váltotta ki, nem az én előadásom.

Egy délelőtti főpróbán megjelent a nézőtérben Faludi Gábor. A színészek izgatottan sűgtak össze: Mi lehet ennek az oka? Mindenki tudta, hogy Faludi Gábor ellenezte a kabarét. Eddig soha nem jött el. És most itt van...

Akkor lettem igazán izgatott, amikor Sarkadi Aladár és Tihanyi Miklós félrevontak egy sarokba.

— Tudod miért van itt az öreg?

— Na?

— Téged jött megnézni. Ajánlottak neki. Szerződtetni akar a Vígyszínházhoz.

Először azt hittem, hogy ugratás az egész. De aztán megtudtam, hogy mégis igaz a dolog. A Vígyszínház nagytekintélyű direktora, színészsorsok korlátlan intézője azért látogatott el hozzánk, hogy engem megnézzen. És akkor történt a szörnyűség. Blüettet játszottunk és elnevettem

magam. Színpadi emberek tudják, hogy a nevetés ragadós. A többiek is röhögtek, aztán én „visszavettem tőlük“ a nevetést.

A nézőtéren Faludi Gábor elégedetlenül fejét csóválta.

Megtudtam, hogy tetszettem neki. Csak az iránt érdeklődött, hogy szoktam-e máskor is nevetni? Sajnos, mondták neki, röhögős színész vagyok. Hónapokig mégis reménykedtem, hogy elhívát a Vigszínházba. A kollégák már elintéztnek tekintették szerződésemet a Lipót körúti műintézetbe. De a meghívás nem érkezett el.

Elnevettem a szerencsémet.

„U G Y A N   A   B O R O S...
A Z   T E H E T S É G T E L E N...”

Az igazi siker — sajnos! nem a Modern Színpad, hanem ifjú vetélytársa, a Bonbenniere volt, a mai Décsi Mozi helyén. Ennek a kabarénak az ifjú, tehetsége teljes pompájában kibontakozó Nagy Endre volt a lelke. Új hangot, friss szellemet varázsolt ő a kis Teréz-körúti helyiségbe. A szezon végén már tudtuk: Nagy Endre összeveszett pénzemberével Bálint Dezsővel, a nagyszerű konferanszié átjön társulatával az Andrássy-útra, a mi kabarénk pedig megszűnik és mi színészek szétszéledünk.

Így is történt. Faludi Sándor átadta a Modern Színpadot Nagy Endrének, én pedig megint szerződés nélkül sétáltam. Agytekervényeimnek valamelyik eldugott kis csücskében halványan reménykedtem ugyan abban, hogy az öreg Faludi majd talán most meghív a Víg-színházhoz, de úgylátszik, ebben az időben

engem jóval többen foglalkoztatott az öreg Faludi Gábor személye, mint őt az én művészi egyéniségem, mert a vigszínházi szerződés csak nem akart megszületni. Mint mondtam: ismét sétáltam, csak hogy ebben a sétában már nemcsak a cipőtálpam kopott el, magam is kezdtem kergesedni. Ügylátszott kialakul életem ijesztő ritmusa: hosszabb-rövidebb szerződések, utána sétat... Jövőm vigasztalanul sötétlett előttem. Mi lesz velem? És a családdal, a szülőkkel, akik ekkor már rászorultak a koronáimra? Már már elvesztettem minden reményemet, amikor meghívtak az új Bonbonniere-hez, amelyet Szalai József doktor ügyvéd és Bálint Dezső nyitottak meg az új szezonban.

Bálint Dezső, vagy ahogy barátai becézték: Dézi, a kor egyik legzseniálisabb pénzesimálója volt. Az ifjú és anyagi ügyekben tájékozatlan Nagy Endre pompás tehetségéből súlyos ezresekért keresett és most, — miután Nagy Endre megúnta, hogy kiaknázzák, otthagytá Bálintot; lerázva magáról a gazdasági rabságot és a pénzember mágikus hatalmát, — Bálint nem tudott belenyugodni fényes üzletének elvesztésébe. Gondolta, ha nincs Nagy Endre, majd lesz más és társult Szalai ügyvéddel, aki társasági körökben mint remek csevegő, ügynevezetű „jó pofa” volt előnyösen nevezetes. Bálint pénzt akart keresni és ebben a nemes és dícséretes szándékában olyan csekélység egyáltalán nem

zavarta, hogy a színpadon szeptembertől kezdve nem Nagy Endre konferál, hanem Szalai ügyvéd úr, aki körülbelül úgy adott elő, mintha períratot olvasna. Kedvenc témaköre az ügynevezett „locelach“ volt. De Bálint azt hitte, hogy az mindegy: Nagy Endre vagy Szalai József.

Nem volt mindegy.

Bálint mindezzel nem törődött. Őt csak a bosszú fűtötte. Majd megmutatja Nagy Endrének, hogy boldogul nélküle is.

Ide, ebbe a műintézetbe szerződtek az utolsó pillanatban.

Természetesen ismét csak próbaképpen és megint csak egy hónapra. Én ugyan arra gondoltam, hogy a rendes civilvilágban csak a tizennyolc éves kezdő süvölvényeket szokás próbahónapra szerződtetni, de mindegy, ha másképp nem megy, így is jó lesz.

Ideges csak akkor lettem, amikor átnyújtottak egy kuplészöveget.

— Mi ez? — kérdeztem gyanakodva.

— Ez a kuplé, — hangzott a válasz.

— Kuplé? — dermedtem meg és zavartan nevettem — az úrak azt kívánják, hogy szólózzak?

— Természetesen. Maga erre született.

— Inkább azt gondoltam, hogy darabokban lépnek fel.

— Ne gondoljon semmit, tanulja meg a kuplét, meglátja, falrengető sikere lesz vele.

A kuplé, amit óvatosan kézbevettem, arról szólt, hogy mit szenved egy paciens, amíg kihuz-zák a fogát. Mint fogorvos jelentem meg a szí-nen, óriási fogóval a kezemben és énekeltem jobb sorsra méltó buzgalommal...

Hát a fogadtatás, amint megjósolták, fal-rengető volt, de nem sikerben, hanem bukásban. A közönség idegenkedő hűvösséggel bámult fel a színpadra, nézésükben az volt, hogy mit akar ez az ember a fogóval?

Nem mehettem le a nézőtérre, nem foghat-tam meg minden embert külön-külön, nem ma-gyarázhattam meg nekik egyenként, hogy kérem szíves elnézésüket, a jövőben nem fog előfor-dulni. Nem intézhettem beszédet a közönséghez, amelyben elmondhattam volna, hogy fiatal becsvágyó színész vagyok, akinek a nyakát ál-landóan az töri ki, hogy kuplézásra kényszerítik. Ez történt Nagyváradon a Zöldfában, a Modern Színpadon és most a Bonbonnierben.

Nem szólhattam egy szót sem, csak bele-nyugvó biccentéssel hallgattam, amikor a direk-tor úr közölte velem a verdiktet:

— Sajnos... beláthatja... nem szerződ-tethetem tovább...

Az egyhónapi próbaidő után a megbukott színésznek tovább kellett állni.

Csak szörnyen dühös voltam a Bonbonniere igazgató úraira akik követelték, hogy ezt a lehe-tetlen kuplét, ezt a foghúzási szörnyűséget eléne-

keljem a közönség előtt. Elhatároztam, hogy ezért még egyszer bosszút állok.

Fogat fogért.

Bálint direktor úrnak, aki egy hónapi próbaidő után oly könnyű szívvel megvált tőlem, még egyszer az orra alá dörgölöm ezt a megaláztatást.

A derék Vágó Géza alapított egy kis délutáni kabarét, a mai Omnia mozi helyén. Intim Színház volt a neve. Odavett, játszottam nála, sikereim voltak. Ambiciómat persze nem elégítette ki az, hogy egy ilyen kis színpadon játszom, de volt kenyerem, ez is valami. Akkoriban történt, hogy Bálint Dezső, akiben az alapítási láz motorja állandóan dolgozott, átvette a haladókó|Royal Orfeumot. Elhatározta, hogy varietyszámok mellett kis bohózatokat is fog játszani és társulatot szervezett.

Vágó Géza ajánlotta neki, hogy szerződtesen engem.

— Kit? Borost? Megvan maga örülve. Hiszen az tehetségtelen.

— Jöjjön el inkább délután az Intim Színházba és nézze meg. Azután nyilatkozzék.

Bálint Dezi eljött, megnézett, másnap hívatott a Royal Orfeumba, ahová horribilis gázsival, 380 korona fizetéssel szerződtetett.

— Csak egy kikötésem van — mondtam a szerződés aláírása előtt — szólózni nem fogok.

Bálint mosolygott és bólintott.

A kétségbeejtő reménytelenségből egyszerre a divatos színészek színvonalára kerültem. A mai ember el sem tudja képzelni, milyen óriási összeg volt akkoriban háromszáznyolevan korona. A vendéglőben olyan rostélyosért, amit két nagyétvágyú ember alig tudott megenni, hetven fillért kértek. A feketekávé általában tízenyolc fillér volt, egészen elsőrangú helyeken húszonnégy fillér.

Így már lehetett élni.

A Royal Orfeumban elsőrangú társulatot szervezett Bálint Odavitte a szabadszájú Solti Hermint a Nemzetközi Mulatóból. A fiatal előadónő malackodó, kétértelmű számai nagyon tetsettek, a férfiak bomlottak érte, esti program lett Soltit meghallgatni. Ott volt Gyárfás Dezső, aki nemcsak remekül kuplézott, hanem elsőrangú komikus is volt. A kibontakozó Kökény Ilona, a szép és tehetséges Pór Lili és a férfiak: Kabók Győző, Lubinszky Tibor, Szatmári Árpád. Vidám, egyfelvonásos darabokat játszottunk. A közönség hamarosan megkedvelt. Népszerű lettem.

Bálint gyakran meghívott minket előadás után az emeleti Royal Kabaréba, ahol gavallerosan vendégül látta a színészeit. A hely anynyira megtetszett, hogy később Bálint nélkül is sűrűn jártunk oda. Bálint zseniális módon éjszakánként visszakereste a színészeitől gázsijuk javarészét. A pezsgőt féláron adta tagjainak és

nem is kellett fizetni, csak aláírni a bont. Elsején levonták a fogyasztott ételek és italok árát a gázsiból. Ebben az időben kezdtem élni. Addig csak tévelyegtem pesti és vidéki színpadok között, most kezdtem rájönni a szórakozások ízére, a jó élet zamatára. Persze nemcsak a Royal Kabaréba jártunk, látogattuk mi az összes lokálokat. Lejártunk a Stefániába, a Wekerlébe, a Mandl Mulatóba, gyakori vendégek voltunk a Tátrában, a Velence kávéházban és a Rákóczi-úti Nemzetközi Mulatóban, ahol legalább hatvan konzumdáma működött közre a fogyasztás minél lendületesebb fejlesztésében.

Ezen a helyen a főcikk a sör és a rántotta virstlivel volt, amely étel különös népszerűségnek örvendett abban az időben. Egyszer hajnal felé levetődtünk a mulatóba Gyárfás Dezsővel. Rögtön mellénk ült egy hölgy, aki kérdésünkre, hogy parancsol-e valamit, természetesen igennel felelt.

— Kérek rántottát virstlivel és sört

Amikor a pincér hozta az ételt, Gyafi is, én is észrevettük, hogy a lány pizmog, a villájával csak turkál, de alig eszik. Én arra véltem a dolgot, hogy szegényke biztosan már a tizedik rántottát eszi este óta, mert hiszen ahány társasághoz került, a főnökség óhaja szerint annyi-szor újra kéri a rántottát, de a rejtély megfejtése nem ez volt.

Az történt, hogy a Nemzetközi Mulatóban

hajnal felé elfogyott a virstli, mire közönséges sörösdugót vágta be a rántottába és ezekután nem csoda, hogy szegényke a virstlit nem tudta túlságosan élvezni.

Kicsit rágós volt...

A Royal Kabaréban léptek fel ebben az időben az Eleky lányok. Valamennyi szép kis lány volt. Fiatalok és tehetségesek. énekeltek és táncoltak. Tudták róluk, hogy előadás után rögtön hazamennek, szolid gyerekek. Számuk világvizonylatban is elsőrendű lett volna, ha valaki rendesen beállítja őket, erről azonban szó sem volt. Minden hónapban maguk találták ki, hogy mit csinálnak, vagy ahogy artistanyelven mondják: „mit hoznak“ elsején. Az egyik Eleky lány, a kis Zseni, jóval alúl a huszadik évén, nagyon megtetszett nekem. Kezdtém csapni a szelet. A papának, az öreg Eleky bácsinak, aki cirkuszigazgató volt, kifogásai voltak az ébredező szerelem ellen. Furcsa magyarsággal beszélt és gyakran használt német szavakat. A színészeket artistagóggal lenézte. „Komediant rasierte“, (borotvált komédiásoknak) nevezte őket és voltaképpen semmire sem becsülte a színpadi komédiásokat, mert ugyan mit is ér az a színész, aki csak Shakespearet tud deklamálni, de nem ért a kardnyeléshez? Ki az a Hegedüs Gyula, aki a kabátujjából nem tud egymásután tízenyolc zsebkendőt elővarázsolni, sőt még dupla szaltót sem tud csinálni?

Az apai tilalommal keveset törődtünk, kísérgettem Zsenikét, tervezgettünk, ábrándoztunk, egy napon bevallottam neki, hogy szerelmes vagyok belé, ő az első igazi szerelmem életemben.

Szegényke, elhitte nekem...

A papa: Eleky = Raab Sándor cirkuszigazgató volt a Városmajorban. Nyári nyitott cirkusza volt, de amikor szerződést kötött a tagjaival, nem hivatkozott a nagy vis majorra, az esőre. Ő bizony hűségesen fizette a tagjait akkor is, ha esett az eső és nem lehetett előadást tartani.

Így aztán a gyakori deficitek idején a lányok hazaadták a pénzt, hogy az artistákat az öreg ki-elégíthesse és ők — egy vas nélkül — gyalog mentek haza Budára.

Az apám pedig — kibékült velem. Belátta, hogy mégsem lehet megvetendő mesterség az, ahol havonta háromezernyoleven korona fizetése van az embernek. Sőt majd később, amikor a direktió úgy érezte, hogy megérdemlem, négyszázharminc koronára emelte a gázsimat. Néha már beült a nézőtérre az öreg Boros és meg is nézett engem. Kezdett rájönni arra a titokra, hogy más hivatás is van a világon, mint a sörlerakati ellenőrködés.

Igyekeztem szüleim iránti hálámat leróni azzal, hogy minden elsején olyan összeget adtam nekik, ami lényeges tétel volt háztartásunkban. Mindig otthon laktam. Nagyon féltettek, hogy

elzüllok — éjszakázásaim miatt sok dorgatóriumban részesültem még akkor is, amikor már híresedő színész voltam Pesten. Amikor hazamentem, az előszobában mindig levettem a cipőmet, hogy ne csináljak zajt, ne vegyék észre, hogy késő hajnalban érkezem. Különösen kedveltem a téli hónapokat, amikor sokáig volt sötét. Nyáron — sajnos — korán megvirradt, kénytelen voltam már éjfél után kettőkor hazamenni, nehogy világosban térjek nyugovóra. Mert gyakran sopánkodtak.

— Mi lesz belőled édes fiam, ha mindig reggel jársz haza?

Az egyik műsorban Miss Mary Halton partnere voltam. A nagy angol művésznő a Royalban vendégszerepelt, parádés alakításában. Angolul beszélt, én a néhány szavamat németül mondtam el. Tulajdonképpen kitűnő volt a szerepem. Olyasféle alakítás, ahol minden az arcjátékon múlik, kevés szó, de rengeteg kifejező gesztus, szemvilanás és mimika.

Egy napon levelet kaptam Ladányi dokortól, az ismert budapesti ügyvédttől, keressem fel.

Másnap elmentem hozzá.

Közölte velem, hogy ő Nagy Endre ügyvédje. Ügyfele megbízásából szerződtet Nagy Endre kabaréjához a jövő évre, havi ötszáz korona gázssal.

Némán bámultam rá.

A Nagy Endre kabarénak egészen külön-

leges rangja volt Budapesten. Nézőterén a magyar születés, gazdagság és szellem elitje találkozott. Aki a Nagy Endre kabaré tagja volt, az — állítom! — nem cserélte volna el pozícióját Nemzeti színházi tagsággal sem.

— Ügyvéd úr kérem — éreztem, hogy remeg a hangom — Nagy Endre szerződtet?

Ladányi doktor észrevette zavaromat.

— Igen — mosolygott és elém tolta a szerződést — tessék aláírni.

— Szabad kérdeznem, látott engem Nagy Endre?

— Nem.

— Hát akkor?

— Sajó Géza látta magát. Sajó megnézte ebben a mostani szerepében. Látta magát a Mary Halton-vígjátékban. Este, amikor bejött a kabaréba, Sajó Géza nagyon dicsérte magát. Nagy Endre, aki értékeli Sajó véleményét, felszólított engem, hogy Sajó szakvéleménye alapján szerződtessem magát.

Aláírtam a szerződést, túláradó boldogsággal. Talán ez volt az első nap az életemben, amikor őszintén, maradék nélkül hinni tudtam magamban. Az egész olyan volt, mint valami mese. Nagy Endre, anélkül, hogy ismerne, szerződtet, annak a Sajó Gézának az ajánlatára, akit soha életemben nem láttam. Nem is mentem el Nagy Endréhez bemutatkozni. Még Sajó Gézával sem ismerkedtem meg.

Majd szeptemberben, a kabarében.

De abban a tudatban, hogy sorsom most már biztos talapzaton áll, megkértem Eleky Zseni kezét.

— Soha nem fogok mást szeretni, csak téged.

Elhitte. Roppant hiszékeny teremtés volt. Most is a feleségem.

Eljött a nyár s a kánikulai hónapokra elszerződtem a nagyváradi Bonbonnierhez, amely igen jónevű kabaré volt, a pesti kabaré és orfeumcsillogok vendégszerepeltek ott nyáron. Közben elefelejtettem, hogy már pár hónappal előbb leszerződtem Feld Zsigháoz, aki az Erdéslányt akarta bemutatni, Küry Klarával és Thury Elemérrel a főszerepekben.

Már nagyban játszottam Nagyváradon, amikor sürgönyt kaptam Feld Zsigától, hogy azonnal jöjjek a próbára. Mitévő lehettem volna? Táviratoztam:

„Nem jöhetek, mert beteg vagyok.”

Feld Zsigának volt egy kistermetű titkára, Dalnoky mseter, akit a színházi társadalom rövidsége miatt „Nokkedli”-nek becézett. Nokkedli lejött Nagyváradra, kért, könyörgött, hogy jöjjek, de én már akkor nem hagyhattam ott a kabarét. Rábeszéltem, jeletse direktorának, hogy fekvő beteg vagyok.

De Feld Zsiga megtudta, hogy Nagyváradon, a Bonbonnierben játszom, ami fekvő betegről igen szép teljesítmény, és éktelen haragra gerjelt ellenem.

— Azt a kabarécsirkást — fenyegetőzött — azt én befogok perelni. Ha aszt látok, begombolok a kabátomat. Mert aki szerződést szeg, az „lopik is.“

Szerencsére haragja később elpárolgott és szerepemet a kitűnő Leővey Leóval játszotta el, aki bizonyára nagyszerűen alakította a nekem szánt feladatot.

Még egy szerződési ügyet kellett elintéznem. Be kellett jelenteni Bálint Dezsőnek, hogy elszereződtem a Nagy Endre kabaréhoz.

Elhagyta a színt az arcát, amikor ezt hallotta.

— Hogyan? Cserben hagy engem?

— Így kell tennem.

— De hiszen gyönyörű gázsija van. És ha kevesli a fizetését, felemelem.

— Direktor úr... olyan nagy dolog a Nagy Endrében játszani. Úgy érzem, megvalósíthatom mindazt, amit szeretnék. Ne tessék haragudni, elmegyek.

Elpártolásomat soha nem bocsátotta meg Bálint Dezső. Érzem, különösen az fájt neki, hogy Nagy Endréhez szerződtem. Ahhoz a Nagy Endréhez, akit voltaképpen gyűlölt. De én is úgy éreztem ezekben a napokban, hogy megfizettem tartozásomat Bálint Dezsőnek. Ő, aki

nem is olyan régen azt mondta Vágó Gézának,
hogy a tehetségtelen Borost nem szerződteti,
most kétségbeesetten kapacitált, gázsiemelést
ígért, csak maradjak nála.

Vannak ilyen szép elégtételek az életben.

Az első próbán úgy éreztem, mintha rég nem látott testvérek közé kerültem volna. Nyoma sem volt bennem annak a feszélyezettségnek, amelyet az új és ismeretlen környezet a magamfajta szerény és elfogódott emberből ki szokott váltani. Mindenki roppant kedves volt hozzám. A színészek azonnal tegeztek. Sajó Gézát, aki roppant száraz, furesa, de mélyérzésű ember volt, rögtön a szívembe zártam.

Nagy Endrénél nem volt intrika. A tagok nem féltékenykedtek és irigyeltek egymásra. Hiszen eléggé jellemző, hogy engem Sajó Géza ajánlatára vittek oda.

Csak Nagy Endre volt zárkózott. Ő keveset beszélt, sokat szaladt. A szeme folyton fénylett; mindig új dolgokon törte a fejét. Olyan volt, mint valami zseniális hajóskapitány, aki háborgó tengeren vezeti hajóját. Mi tagok többnyire egész fiatalok voltunk. Ott volt Sajó, a kövér Huszár Pufi, Kővári Gyula, a hebrencsbeszédű Papp

Jancsi, a parasztfigurák megszemélyesítője: Boldizsár Andor, az eredeti Magyar Pipi, aztán a női gárda, Kökény Ilona, Vidor Ferike, Szász Ilona és végezetül a legfontosabb: ékkő az arany foglalatban: Medgyaszay Vilma.

Úgy éltünk, mint a testvérek, nem játszottunk színházi törvényszékesdit, nem versengtünk szerepekért, Nagy Endrében sem a főnököt és a mindenhat! direktort bámultuk, hanem a zseniális embert, aki a maga képére új műfajt alkotott, mert az a kabaré amit ő csinált, nem is hasonlított a Salis-féle párizsi kísérletekhez, sem azokhoz az érzelgős német kabarémintákhoz, amelyeket Pesten is próbáltak — sikertelenül — meghonosítani.

Tulajdonképpen élő ujság volt a Nagy Endre-kabaré, szellemes és szarkasztikus beszámoló a friss eseményekről. Gyakran előfordult, hogy a premier délutánján Nagy Endre még négy-öt tréfát hozott be a színházba és azokat már este el is játszottuk. Később rájöttünk erre a szokására és ha a bemutató délutánján nagy robogással megjelent, rendszerint elbújtunk, mert tudtuk, hogy arra osztja ki a szerepet, akit először meglát. Ilyenkor, ha nem talált senkit, kiabálni kezdett.

— A mindenségit... Nincs itt senki? Hol vannak a színészek?

Nagynehezen előbújtunk, mire a szokásos

dolog megismétlődött; azok kapták a szerepeket, akiket először megpillantott.

Két-három perces tréfákat játszottunk, azonkívül mindenki szólózott. Már az első próbán Nagy Endre kezembe nyomott egy kuplét:

— Ezt tanulja be.

Azt hiszem, kétségbeesett arcot vághattam, mert Nagy Endre megállt egy pillanatig.

— Mi baja?

Alig tudtam kinyögni:

— Kérem direktor úr... én mindig megbuktam, amikor kupléztam.

— Majd most sikere lesz.

Veritékesöppök gyöngyöztek a homlokomon.

— Ne tessék kuplét adni. Tragikus lesz. Megbukom...

Nagy Endre továbbment, meg sem hallgatott, otthagya bánatommal. Én pedig ismét ott éreztem suhogni a sötétlő végzetet szegény fejem fölött. Hát nem lehet soha nyugvásom? Mindig kuplézni kell? Igaz, hogy most szezőnszerződés volt, nem félhettem attól, hogyha megbukom, kidobnak, mint az ügyvéd úr kabaréjából a Teréz körúton, de mégis... Mi színészek nem túlságosan rajongunk azért, hogy megbukjunk. Különösen most, a Nagy Endre kabaréjában, erősen reménykedtem abban, hogy sikerem lesz. És lám, már az első gátnál felbukom. Kuplézni kell, pedig tudtam előre, hogy abból baj lesz.

Még néhányszor megpróbáltam odasomfor-

dálni az öreghez (a háta mögött így hívtuk, pedig alig volt harminc éves) és elmotyogtam mondókámat:

— Direktor úr kérem... Szeretném, ha visszavenné a kuplét.

— Nálam mindenki szólózik.

— De kérem szépen... én ugyanis...

— Majd meglátja, hogy sikere lesz. Majd jó lesz ez.

Ezt a mondatot: „Majd jó lesz ez“ folyton megismételte. A végén már nem is mertem odamenni hozzá, mert tudtam, hogy a steerotip választ adja: „Majd jó lesz ez...”

Én pedig arra gondoltam, hogy ügylátszik a Gondviselés nem vigyáz rám, az angyalok nem örködnek felettem. Végre itt vagyok ezen a nagyszerű színpadon, álmaim színpadán, az előkelő, finom Nagy Endrében, ahol hat korona volt az első három sor és csak az utolsó sorba lehetett beülni két koronáért, itt vagyok ezen a színpadon, ami művészi színhely és szószék volt a háborúelőtti Budapest életében, ahol a nézőtéren mindenki összetalálkozott, aki csak „számít“ és a helyett, hogy megmutatnám, hogy mit tudok, kuplézásra kényszerítenek. Úgy reménykedtem mindig Nagy Endrében, mint egy csodában. Talán majd ő nem kényszerít olyasmire, amihez nincs tehetségem, hiába, ő is olyan mint a többiek.

Elkeseredetten vártam a premier napját,

amely végre meg is érkezett. Nagy Endre — szokása szerint — uccai ruhában — megjelent a színpadon és konferált, én függöny mögött álltam, mint az első szám. Aztán szétnyílt a függöny s én megkezdtém kuplémat. A kuplé címe: „A nyaraló“ volt. Arcomat befeketítettem sötétbarna festékkel, mint lesült nyaraló adtam elő nyaralási keserveimet. Ó, milyen naiv is volt akkoriban a kuplé...

Ez volt a szövege:

*Fekete a bánat — fekete a kín
Fekete a Dzsonson — fekete a Din
Fekete az éjféli — fekete a pech
De én mindezekre csak azt mondom, cch!*

*Fekete a fekete misék
Mindamellet ez is kicsiség
Fekete, ha fekete a ló
De legfeketébb a nyaraló — ló — ló*

*Hogy Boglárra elkerültem
Mint az örült úgy örültem
Testemen inget se tűrtem
Nyomban a vízpartra ültem
Szikrázott a nap körültem
Sárgafénybe elmerültem
És csak ültem, ültem, ültem
Még félholtan elterültem.*

*Nem kapáltam, nem köpültem
Nem sportoltam nem röpültem
Még egy aniztot se küldtem
Napfürdőtől meghülyültem*

*Hogyha fújt a szél: kihültem
Vagy száz fokra felhevültem
Sült a lelkem, lelkesültem
S nézzék milyen jól lesültem*

*Lesült a pofámról
A bőr szaporán
Nem ismerne már rám
A szülőanyám*

*Fekete a víz és
Fekete a krách,
De én mindezekre
Csak azt mondom — ách!*

*Fekete volt Menelik király
Fekete a Pestiben a máj
Fekete a pici pikkoló
De legfeketébb a nyaraló — ló — ló.*

Hát ezt a kuplét mondtam el. Egy taps nem hangzott el, egy nevetés nem jutott el a fülemig, a függöny, ahogy mondani szokás, fejcsóválva ereszkedett le.

De Nagy Endre, már abban a pillanatban a

színpadon is volt, rámosolygott a közönségre, és csak ennyit mondott:

— Ez még kezdő hölgyeim és uraim... de majd még jó lesz. És utána már rögtön másról beszélt.

A kis darabokban megint tetszettem, de a bukás nagyon fájt. Úgy éreztem, hogy most már Nagy Endre sem zárkozhatik el a kérésem elől és az első alkalmas pillanatokban nekiszögeztem a kérésemet:

— Ugye már holnaptól nem kell kupléznom?

Úgy nézett rám, mintha rendkívül csodálkozna a kérdésemen.

— Miért ne? De mennyire. Majd jó lesz az.

Abban a hónapban harmincszor kupléztam, harmincszor buktam meg. Nem mondom, néha akadt két-három gyengédlelkű néző, aki szánelvöl összezsapta a tenyerét, de ez mitsem jelentett. A színésznek roppant finom füle van arra, hogy felismerje hatott-e a közönségre, vagy sem?

Nos én nem hatottam.

Ügylátszott, Nagy Endrét egyáltalán nem érdekelte a bukásom. Már huszadika körül kezembe nyomta a jövő havi kuplémat. Ennek a címe „Fenedek“ volt. Ez így hangzott:

Benedek!

I.

*Piszkos volt nagyon a Benedek Benedek
Benedek*

*Aki ránézett az remegett, remegett.
Noha sok ember közt forgott és sürgött
Sohasem mosdott és sohasem fürdött a
Benedek*

*Mosd meg a kezedet szemedet szemedet
Mosd meg az állad és mosd meg a vállad
Mert ha nem mosdasz, a szád is kipállad
Undokabb állat a földön tenálád nincs
Benedek*

II.

*És egy szép reggelen Benedek Benedek
Nagy örömben volt és remegett — Benedek
Örökölt sok pénzt és így szólt hogy mostan
Mivel a testemet sohasem mostam
Szaladok rohanok sietek és fürdőbe megyen
Hohó megállj csak Benedek — Benedek
Kiütöm rögtön a szemedet — szemedet
Most meg előbb magad egy nagy lavórban
Bent a fürdőben így szólt egy mogorva
Szigorú szolga és menj a pokolba te Benedek*

III.

*Így szólt ekkor a Benedek — Benedek
A vízbe azért is bemegyek — bemegyek
Megmosom állam és megmosom vállam
Tisztább majd egy ember nem lesz nálam
Szép lakást bérelek és fürdőszobámba
          majd bemegyek
Kivett egy lakást és remegett — remegett
Mikor a kádba beült Benedek — Benedek.
Vízben ült reggel és vízben ült este
Olyan jól érezte magát a teste
S bárki kereste, nem jött ki a vízből a
          Benedek.*

Szó, ami szó, siralmas egy kuplé volt. Olyan is volt a fogadtatás. Siralmas. Már a színészek is megszántak. Gondolták, ez a Boros tehetséges fiú, a tréfákban mindig sikere van, miért erőszakoskodik a direktor a kuplézással? Én pedig csak esdő tekinteteket löveltem Nagy Endre felé, aki miközben elszaladt, csak legyintett és ennyit mondott:

— Maga csak kuplézzon... „majd jó lesz ez.“

A PÜDERES FELSÁLSZELET

Az a kis társaság, a Nagy Endre társulata, olyan gondtalanul élt, mintha csupa ovodista gyerek lenne, aki mással sem törődik, minthogy játsszék és örüljön az életnek. A fiúk csapatostul jártak az éjszakában, de többnyire nappal is együtt voltak, rendszerint az akkoriban oly divatos Andrassy-úti Liszt Ferenc kávéházban, ahol a dominókövek csattogása jelezte ottlétüket. Kenyérgondja senkinek sem volt. Nagy Endre remekül fizette tagjait. Igazán nem volt kérdés ruhát vagy cipőt csináltatni, házbért fizetni, sőt a mindennapi betevő pezgőre is jutott. Azért többnyire nem volt pénzünk. Könnyelműen éltünk. Az egyetlen kivétel Huszár Pufi volt; ő valahogy komolyabb elemnek számította magát, többnyire nem is járt velünk, hanem inkább az Abbazia Kávéházban üldögélt, az Eötvös Károly és a Vázsonyi Vilmos asztalánál.

Igazgatói szigorrról szó sem volt. Egyáltalán a nagyképüsködés abban a színházban maradék

nélkül hiányzott. Volt egy Reinthaller nevű portás. Ő látta el a titkári hivatalt is. Nagy Endre roppant kedvelte a szegény tudóvészkes embert, aki igazán hű famulusa volt gazdájának, aféle mindenes, akire rá lehetett bízni bármit. Portás volt, és titkár, aki gyakran a szerződéseket is kiállította. Év végén, ha az újévi szerződést kellett megkötni, Nagy Endre beült a büffébe, egy kis cédulára felírta a jövő évi gázsikat. Minden évben emelte a gázsit, átlagosan havi 100 koronával. Reinthaller leírta a céduláról a számokat és kitöltötte a szerződéseket. Eunyire formaságok nélkül zajlott le ez a színész és a színház számára oly fontos szertartás!

Néha Reinthaller ült be a kasszába. Ilyenkor mi színészek összenéztünk, mert rögtön tudtuk, hogy Nagy Endre összeveszett a feleségével, mert csak ilyen esetekben nem láttuk a nagyságos asszonyt a pénztárban. Máskülönben ez a nagyszerű asszony mindig ott ült, de felügyelt a büffére és a ruhatárra is, ahol rokonok szolgáltak ki. Nagy Endrénének mindenén rajta volt a szeme. Kitűnő asszony volt. De néha összekaptak, az asszony duzzogott, nem jött le, ilyenkor az egyetlen személyzet Reinthaller volt a pénztáros és előadás után Nagy Endre hanyag mozdulattal nyúlt be a pénztárba.

— Adja ide a bevételt.

Azt talán mondani sem kell, hogy Nagy Endrénél éjjel félháromkor már nem volt meg

a bevétel. Vagy elúszott a treff és a cáró dámákon, vagy elpezsgőzte, miközben mindenkit meghívott asztalához, akit csak a lokalitásban talált.

De más napokon, amikor Nagy Endrének benn a színházban örködött a rendre, férjét rövidszáron fogta. Akkor bizony Nagy Endrének apró turpisságokhoz kellett folyamodnia, hogy pénzhez jusson. Ilyenkor Szép Ernőnek kellett írni halandzsa-sanzont. Nagy Endre kiutalta és a gavalléros honoráriumon titokban osztozott a szerzővel.

Igy csapta be a feleségét.

Arra az édes és bohém szellemre, ami a kabaréban uralkodott, jellemző a következő história.

A tagok javarésze az első részben fellépett, aztán átvonult a társaság a kávéházba dominózni, mert csak a műsor végén volt ismét szerepük a „Ruhatár“ című blüettben. Egyszer Nagy Endre kilépett a színpadra, bekonferálta a blüettet, Nádor Mihály karmester zongorájának billentyűjén már felhangzott az előzene, amikor kiderült, hogy egy tag sincs jelen a színházban. Nagy Endre szokása szerint szaladni kezdett, csak ezúttal ktéségbeesetebben, mint egyébkor és kérdezgette, hol vannak a fiúk? Valaki félve felvilágosította:

— Még ott vannak a Liszt Ferencben, áll a dominóparti...

— Hja úgy... — lélekzett fel a direktor — akkor nincs semmi baj. Szaladjanak el értük,

Azzal felment a színpadra, kiállt a függöny elé és így szólt:

— Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, elnézésüket kérem. Tagjaim odaát vannak a Liszt Ferenc kávéházban és dominóznak. *Még nem ment ki a buli*, azért nem jöttek vissza, de rögtön itt lesznek. Egy kis türelmet...

Közben megérkeztünk. Uccai ruhában, festék nélkül kiálltunk a színpadra, játszottunk, a közönség pokolian mulatott, és Nagy Endre még a legszerényebb szemrehányással sem illetett minket ezért a stikliért, amelyet — képzeljük el! — egy másik direktor milyen fontoskodva torolt volna meg.

Mókákon, ugratásokon törtük a fejünket. Különösen a gyorsbeszédű és pajkos Papp Jancsinak volt nagy érzéke az ilyesmihez. Mindnyájan tudtuk, Huszár Pufinak milyen gyenge oldala a koszt. Imádta a gyomrát. Sokat evett, de azért nem rendszertelenül, hanem mindig nagyon megfontoltan, igazi gurmand módjára. Idővel valósággal szerelmese lett az evésnek; áhítattal, rendkívüli hozzáértéssel beszélt ételekről, nagy szaktudással, és az ingyenc élvezetével. Esténként tizenöt féle húst és sajtot hozott be, és azt mohón, kéjek között fogyasztotta el. Nagy Endre ismerte ezt a szenvedélyét és iratott neki egy darabot, aminek az volt a címe: „Pufi ebédel.“ A tréfában Kökény volt a feleség és miközben Pufi egy hatalmas felsálszeletet nagy mohósággal tünte-

tett el, szünet nélkül zsörtölődött az asszonnyal, hogy az nem ad enni neki.

Nos, Papp Jancsi egy este a felsálszeletet az utolsó pillanatban vastagon telehintette rózsa-színű púderrel és kíváncsian figyelte a hatást.

Szegény Pufi, amikor beleharapott az első falatba, alig tudta lenyelni. Elkínzott arcán pokoli keserűség tükröződött. Ő ugyanis a legnagyobb élvezettel ette esténként a felsált, amely kedves ráadásnak tűnt fel előtte az öltözőben elfogyasztott horribilis mennyiségek után. És kénytelen volt megenni a púderes húst, mert a nézőtér olyan közel volt, hogy „markirozni” nem lehetett.

Amikor lement a függöny, Pufi éktelen dühvel ordítózott, hogy majd ő megmutatja annak a csirkefogónak, aki ezt a viccet elkövette... Félő volt, fenyegetését beváltja, mert bivalyerejű ember hírében állott, de végül megelégedett azzal, hogy panaszra ment Nagy Endréhez.

— Kérem szépen ez disznóság — adott igazat Nagy Endre, aki rögtön felrohant a férfi-öltözőbe és mint tanító bácsi a gyerekeket, korholni kezdett minket.

— Adja mindenki külön-külön a becsületszavát, hogy nem ő volt a tettes.

Valamennyien becsületszavunkat adhattuk — joggal, mert az értelmi szerző és a gyakorlati megvalósító: Papp János úr e pillanatban éppen szólózott.

Az édes és zsenialitása mellett is oly naiv Nagy Endre fejcsóválva hagyta el az öltözőt, miközben így mormogott:

— Nem értem ... mindenki a becsületszavát adja ... Nem értem ... úgylátszik valami idegen volt ...

De Papp Jancsi még arra is merészkedett, hogy a kilincset bevazelinozta és Nagy Endrének a keze ottragadt a kilincsen. Akkor is nagy becsületszavazás kezdődött és Nagy Endre akkor sem jött rá a tettesre, bizonyára azt vélve, hogy valami pajzán néző szaladt fel a színpadra és az követte el a merényletet.

„VÉGRE... A PRINCESSÁS...”

A harmadik hónapra a „Princessász” című kuplét kellett betanulnom. Ezt a vidám versezett maga Nagy Endre írta, de ma már őszintén bevallhatom, hogy ebben a kupléban sem bíztam jobban mint a többiben, amiket a háziszervezők eszkábáltak össze számomra.

Akkoriban kétféle princessász cigarettát gyártottak. Az egyik a fiumei volt, a másik az óbudai. A dohányosok a fiumeiért rajongtak, az óbudait pocséknak találták. A cigarettás embernek kiirthatatlan gyanúja az, hogy amikor egy márka divatos kezd lenni, a gyár szándékosan rontja a minőséget, mert mindenki azt szívja és a többi gyártmányra senki rá nem fanyalodik. Így történt, hogy a fiumei cigarettá is rosszul szelelő, бүdös, szívhatatlan cigarettá lett. Erről kellett dalolnom a következő kuplét:

*Kívül papíros, belül meg gyanús vagdalék
Gyerekkoromban ilyen cirokból vagdalék.*

Hogyha rágyujtok, többnyire nem szelel
S káromkodva dobom azt a fenébe el.
És hogyha szelel, attól meg pláne Isten
mentsen
Mert olyan bűdös, hogy azt ki nem bírja a
szent sem.
Ó, jesszász, ó jesszász,
Ronda ronda Princ^{ess}zász! cesszás!

Volnék csak egyszer, volnék én csak egyszer
király
Bezzeg én tudnám, hogy a szegény népnek
mi fáj
Lukács Lászlót a Burgba felhivatnám én,
És mint pénzügyminisztert jól megfeddném.
„Nem szégyelli hogy ily bűdös cigarettát
gyárta?
Büntetésből gyujtson egy Princ^{ess}zász ciga-
rettára!”
Ó jesszász, ó jesszász, ó jesszász,
Ronda ronda Princ^{ess}zász.

Azt már hallottam, hogy malátából lesz a sör
S hogy tinóból lesz, ha buzgón tanul, ökör,
Hogy szódából és borkőből lesz a friss gázöz
S vendéglőben macskából lesz a nyúl s az őz
De hol a tudós, aki tudná, hogy miből lett a
Kicsi bűdös és nedves Princ^{ess}zász cigaretta?
Ó jesszász, ó jesszász, ó jesszász,
Ronda ronda Princ^{ess}zász!

Ezzel a kupléval álltam ki a harmadik műsorban. A sikernek épp úgy fokai vannak, mint a hőmérőn a hőnek. Azon az estén az én sikerem — testvérek között — ötven Celsius fokot is elért. Máig is gondolkozom azon, mi okozta ezt a kirobbanó sikert? Egy ember, aki kiállt gyermek-kora óta kuplézni, sokszor és különböző környezetben, mindig megbukott és egyszerre frenetikus sikert arat! Nem furcsa? A kuplét úgy énekeltem, hogy arcom hideg, márványszerűen megduzzadt volt. Aztán, amikor ahhoz a sorhoz értem, hogy „Ronda ronda Princesszász“ arcom undorodva eltorzult, a cigarettát két ujj közé fogva mélységes utálattal eltoltam magamtól. Ami a kabaréban a legritkább természetű tünnéyek közé tartozott, a függöny háromszor felment, a közönség alig hagyott lemenni a színpadról.

Abban a kabaréban két dolog volt nehéz: nagyon megbukni, mert NagyE ndre azonnal kijött a színpadra a szám után és a bukások kínos-fanyar pillanatát azonnal feloldotta valami kedves megjegyzése. De nagyon nehéz volt komoly sikert is aratni, mert az előadó alig élvezhette ki a hatást, akkor is kiugrott mindjárt Nagy Endre a színpadra.

Szédülten mentem le a színpadról, ezer gondolat kóválygott bennem, hirtelen nem is tudtam mi történt... Ilyen siker... De akkor már Nagy Endre ott állt mellettem, ráütött a vállamra és

egyszerű hangon, mert még akkor sem lobogott, így szólt:

— Na látja kérem... úgye mondtam, hogy majd meggy ez...

És azzal már ott is hagyott.

Attól a naptól kezdve a kupléknak minden este sikerük volt. Ekkor már tudták a házi-szerzők, hogy milyen számokat írjanak nekem. Én lettem az aktualítások énekese. Gyakran lapozgatok a régi kuplék között. Énekeltem a poloskáról, amely akkoriban is megmérgezte a pesti polgár éjszakáit. A vendégről, aki betelepedett a lakásba és kiszorította onnan a háziakat. A pesti asszony puccosságáról, az új lakók keservéről. A gőzfürdő balzsamos örömeiről, a „létemann-ról, a pesti aranyifjúról, tavasszal a salvator-sörről és keserveket a pesti lármáról. Elégiát a kottingbrunni lóversenyről és a vénülő nőkről, a szénről és természetesen a legsűrűbben a T. Házzal. *Valaki* lettem Nagy Endrénél! Egyik kerék abban a szerkezetben, amely az akkori Magyarország szellemi életére — állítom! — komoly befolyást gyakorolt.

És esténként a Dembinszky uccában, ahol ifjú hitvesemmel éltem, hitelbe vásárolt bútorok között, a kabaréelőadás előtti félórákban már arról lehetett ábrándozni, hogy mire a baba megérkezik, talán egy kis családi házat is össze lehet énekelni, mert Nagy Endre a fizetést folyton emeli, „azélet szép és Prudence kövér.. “ ahogy

az ifjú Dumas mondja a „Kaméliás hölgy“-ben, mert ugyan ki gondolt arra, hogy egyszer majd olyan világ jön, amikor a legnagyobb gyötrelmeket nem a poloskák okozzák, amikor tavasszal más problémánk is lesz, mint az, hogy drága-e a Salvator sör s ha nagyon fel akarunk háborodni, nem a pesti aranyifjakra gondolunk. Úgy éreztük, hogy a verőfény és a gondtalanság örökké fog tartani. Ruhát mindig száz koronáért lehet csináltatni és a békebeli zamatú feketekávé ára sem lesz soha huszonnégy filléرنél drágább.

Kapuzárás után Papp Jancsival elhatároztuk, hogy turnézunk. Végigjárjuk a vidék nagy városait, mint „Nagy Endre kabarétársulata.” A nagylelkű direktor a közönséget vonzó címet engedélyezte. A vállalkozók mi voltunk, tagjaink Szász Ilona és egy negyedik, aki mindig változott. A turnét évről-évre megismételtük.

A terv kitűnően sikerült, többnyire táblás házak előtt jtászottunk. Persze, akadtak balsikereink is. Az egyik kisvárosban a könyv és papírkereskedő árulta a jegyeket.

Amint megérkeztünk, izgatottan kérdeztük, milyen az elővétel.

A tiszteletreméltó könyvkereskedő gyászosan vakarta a tarkóját.

— Hát, kérem. Elővétel nincs, de ezzel szemben...

— De ezzel szemben?... — kaptunk a szaván.

— De ezzel szemben este se lesz senki a színházban.

Nem is volt.

Ilyen apró kellemetlenségektől eltekintve a turné rendezés jó ötletnek bizonyult, mert ősszel mindig pénzzel megrakodva értünk haza. Az egyik nyáron, már harmadik hónapja jártuk a vidéket és bőven volt megtakarított pénzünk. Pedig Papp Jancsi, ez az aranyos, jószívú komédiás szeretett esténként kocsmázni, költekezni, de vállalkozásunk olyan jól sikerült, hogy a gyakori turnérendezés jó ötletnek bizonyult, mert ősszel linket.

Éppen Debrecenben jártunk, amikor azt ajánlottam Jancsinak, tegyük a megtakarított kis pénzünket — lehetett vagy kétezer koronánk — a bankba.

— Ne cipeljünk pénzt. Utazás közben elveszíthetjük. Meg is lophatnak minket.

Papp Jancsi fejcsóválva fogadta a proposíciót.

— Az ám — vélekedett — de hová tegyük a pénzt?

— Mindegy, hogy hova... Beadjuk a bankba és megmondjuk, hogy utalják át a Pesti Házaihoz.

— Jó, jó — okoskodott Papp Jancsi — de melyik bank jó erre?

Mosolyogtam. Nem vagyok közgazdasági szakférfiú, nem tudom hány bank volt akkori-

ban Magyarországon, de úgy gondolom, hogy bármelyik alkalmas volt arra, hogy a mi megta-
karított koronáinkat őrizze egy napig, amíg át-
utalja Pestre. De a hebreus Jancsiban doigozott
a bizalmatlanság motorja.

— Nem úgy van az. Csak úgy, ukmukfuk
kérekalássan nem bízom akármilyen cégre a pénz-
emet.

Körülsétáltuk a várost, a Fő-utat, a Piac-te-
ret, volt ott néhány bank. Papp Jancsi mustrál-
gatta, nézegette őket, aztán elégedetlen fejcsóvá-
lással mindig továbbállott.

Egyik sem tetszett neki.

Végre megállapodtunk a Fő-téren. Akkori-
ban épült fel az Alföldi Takarékos vidéki viszony-
latban hatalmasnak mondható palotája. Jancsi
nézegette a palotát, bölintott, láthatóan tisztele-
tet ébresztett benne az épület, hatalmas arányai-
val, tekintélyes homlokzatával.

Vállat vont.

— Hát talán ez jó lenne — morfondirozott,
miközben a szemét nem vette le arról az írásról,
amely a bank bejáratán fityegett: „Alaptőke
3,000.000 Korona“.

— Megpróbálhatjuk — mondta — azzal be-
mentünk a bankba.

Megálltunk egy tisztviselő előtt, elővettük a
pénzt és megmondtuk, utalják át a Pesti Hazai-
hoz. A hivatalnok átvette a summát, megkezdte
a könyvelési munkákat. De Jancsi még mindig

nem távozott. Próbáltam belekarolni és elvinni, de ő csak állt ott és mereven nézte a hivatalnokot, aki végre felpillantott írásából és kérdően bámult barátunkra.

Papp Jancsi a torkát köszörilte.

— Aztán tessék mondani, jó itt az a pénz?

De igazán csak akkor nyugodott meg két álmatlan éjszaka után, amikor a Pesti Hazaitól megérkezett az értesítés a pénzről. Mert hát a Pesti Hazai az mégis csak komoly intézet, nem pályázik két szegény színész megtakarított vagyontábjára.

Turnénk során kerültünk el egyszer Temesvárra, ahol a Délvidéki Orfeumban találkoztunk egy fiatal színésszel, aki meglepően ötletes is volt, rögtön megláttam benne az igazi tehetséget. Az ifjú színészt és feleségét, Gáthy Gittát magunkkal vittük a turnéra, ahol a házaspár remekül bevált. Felhoztuk őket Pestre is. Ezt a színészt Békeffi Lászlónak hívták.

Huszár Pufi rendkívül büszke volt testi erejére. Gyakran mutatott be „kunsztokat“ és ilyenkor a kollégák álmélkodtak, ami roppant jólesett Huszár Pufi hiúságának. De a fiúk megsokallták Pufi hengegését és egy este az öltözőben beadták neki, hogy én milyen hatalmas erejű ember vagyok.

— Képzeld el — mondta neki az egyébként soha sem lelkesedő Kőváry Gyula nagy gesztusokkal — ez a Boros tegnap a kávéházban a biliárdasztal alá bújt és vállának egyetlen rántásával felemelte az asztalt.

Pufi elbámult.

— Az igazán nagy teljesítmény — mondotta elismerően — remek fickó lehet ez a Boros. Nem néztem ki belőle.

Este észrevettem, hogy Pufi melegebben üdvözöl, mint máskor, mire feszes, atléta-járással haladtam el előtte.

Másnap a kávéházban együtt ült az egész társaság.

Pufi is.

— Aztán mondd csak, igaz az a dolog a billiárdasztallal? — kérdezte tőlem.

— Hát Istenem, igaznak igaz... — szerénykedtem — nem nagy dolog az egész. Fogás dolga.

A fiúk tovább élesztgették Huszár Pufi izgatott kíváncsiságát. Hogy így meg úgy, mi csoda testi erőm van. Pufi nem nyugodott addig, amíg nem mentem a billiárdasztal alá. Alig értem az asztal alá, kikukueskáltam, láttam, milyen merev, izgatott arccal néz, mire úgy elkezdtem röhögni, hogy az asztal alá estem.

Igy tudta meg Huszár Pufi, hogy nem lehet méltó versenytársa Weisz Richárdnak.

Pufi egyébként, mint igazi nagyevő, nagy kedvvel és szorgalommal tárolta éleskamrájában a legjobb falatokat. Köztudomású volt, hogy spájza tele volt a legfinomabb csemegékkel. Viszont azt is tudtuk, hogy módfelett fukar a természete.

Annál jobban meglepődtünk azon a próbán, amikor odalépett hozzánk és így szólt:

— Boros... Sajó... akartok ma nálam ebédelni?

Mi egymásra néztünk... Ritka ajánlat. Egyszerre mondtuk, hogy igen, nehogy a kedvező alkalmat elszalasszuk.

— Könnyű ebéd lesz... Hústalan... Tudjátok mit fogunk enni? Tejberizst.

Az étvágy módszeres növelése érdekében gyalog mentünk át Budára, ahol Pufi lakott.

Amikor a házhoz értünk, Pufi felfütyült, mire kinézett Huszárné.

— Ilus — kiáltott fel Pufi — van tej?

— Nincs.

Pufi kérdően nézett ránk.

— Gyerekek, ki veszi meg a tejet?

— Majd én — ajánlkozott Sajó.

Most megint Huszár kiabált fel a feleségéhez.

— Ilus, van rizs?

— Rizs nincs.

Pufi most rám nézett.

— Ki veszi meg a rizst?

Bólintottam.

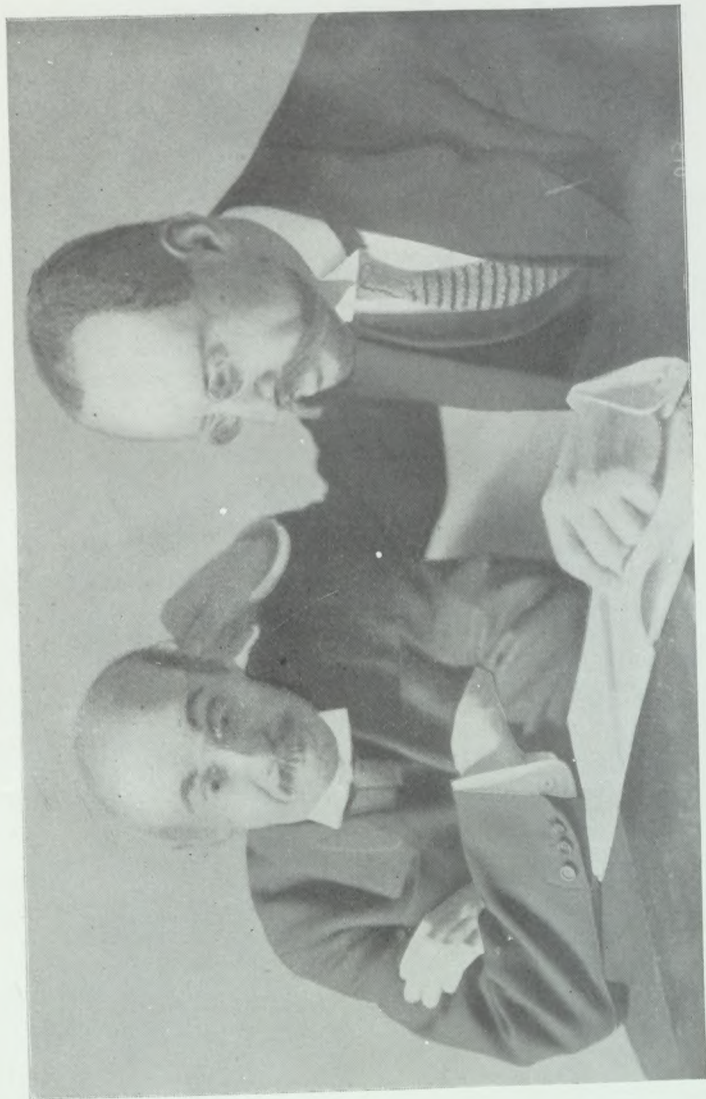
— Én.

Viszont meg kell hagyni, a csokoládét maga Huszár Károly vette meg. Így ebédeltünk egy régi, boldog, májusi délből Huszár Pufinál Budán.

Egy este bejött a kabaréba Bródy Sándor, annak a kornak, egyik legnagyobb szellemi és művészi tekintélye, aki nagyon szerette a kabarékat. Soha nem volt türelme ahhoz, hogy végignézze az előadást. Havonta kétszer-háromszor is „benézett” hozzánk, megállt az utolsó sor mögött és panyókára vetett kabáttal figyelmesen nézte az előadást. Éppen én kupléztam. Akkoriban Lukács László lettem. A kabarében minden színésznek kiosztott Nagy Endre egy közéleti alakot, azt kellett viselkedésben, mozdulatokban, hanglejtésekben utánoznia, maszkját pontosan megcsinálni, Mahr Nándor olyan tökéletes Apponyi Albert volt, hogy a Kegyelmes Ur legközelebbi ismerősei sem tudták volna az utcán megkülönböztetni a színészt a nagy államférfiétől. Én soha nem láttam Lukács Lászlót, megkaptam a fényképét. mondták, hogy mindig rázza a fejét... Állítólag tökéletesen sikerült az utánzása.

És énekeltem a kuplét, nagy fejrázással:

Boros, mint Lukács, Máhr, mint Tisza.

„Na, na, na, na.

És ők erre azt mondják,

Hogy panama...“

Bródy Sándor amikor leénekeltem a kuplémát, meglátogatott az öltözőben. Azt a kort kelene maradék nélkül visszavarázsolni ezekre a lapokra, hogy érzékeltetni tudjam, micsoda megtiszteltetés volt az egy fiatal színész számára, ha Bródy Sándor benéz az öltözőjébe. És akkor így szólt hozzám eredeti kedves modorában:

— Fiukám édes, ha angolnak születnél volna, azt jósolnám neked, hogy rövidesen házsoraid lesznek Londonban.

Valóban akkor már erősödött a tekintélyem, bocsánatot kérek a hencegésért, de nyugodtan mondhatom, hogy egyik vonzóereje lettem a Nagy Endre kabaréjának. Kialakult kuplézási stílusom. Ekkor már soha nem gesztikuláltam, a hangsúly az arcjátékon volt és igyekeztem minél merevebb képpel állni a közönség elé. Állítólag új stílus volt ez a kuplézásban. Nem tudom. Magától jött, sikerem volt, így csináltam tovább.

Végül kíváncsi lettem, milyen is Lukács László? Annyiszor személyesítettem meg a kabaréban, mindig dörgő tapsok között, hogy úgy éreztem, most már látnom kell őt. Kértem jegyet a képviselőház karzatára, vittem magammal látcsövet és figyeltem.

Mondhatom kitűnő volt a karikatura. Lukács

László pont úgy beszélt és gesztikulált, mint én és még a fejrázás is ugyanaz volt.

Megállapítottam, hogy remekül utánoz engem.

A kabaré szellemi kosztja erősen fűszeres volt, gyakran panaszkodtak emiatt azok a közéleti nagyságok, akiket a mi tréfáink kivicceltek. De Nagy Endrében meg volt az a nagyság is, hogy önmagát kigúnyolja. Abban az időben írta Nagy Endre első egész estét betöltő színdarabját, a „Zseni“ című vígjátékot, amely a Víg-színházban került színre. A darab megbukott. Nagy Endre másnap este behozott a kabaréba egy tréfát, amelyet még azon az estén el kellett játszani. Arról volt szó a darabban, hogy Nagy Endre, mint vádlott, ítélőszék elé kerül azért, mert előre megfontolt szándékkal elkövette a — Zseni-t. Máhr és Kőváry fekete talárban, parókában voltak a vészbíróság tagjai, akik pislogó gyertyák fényében, komoran ítékeztek a bűnös felett. A színészek csak előadás előtt kapták meg a szerepeket, nem ismerték a vádlott Nagy Endre válaszait, ezért aztán, amíg a tréfa pergett, nemcsak a közönség kacagott, de a színészek is pokolian mulattak, folyton el kellett fordulniok a nézőtérrel, nehogy a közönség észrevegye röhgésüket.

Végül is a vészbíróság keréketörésre ítélte Nagy Endrét darabja miatt.

Volt szíve Nagy Endrének ahhoz, hogy önmagát is nevetségessé tegye a kabaréjában.

A kabaré stílusához tartozott az is, hogy Nagy Endre nemcsak nem követelte meg színésznőktől a nagyestélyi ruhát, színészekről a felöltözést, hanem ellenkezőleg: divatot teremtett abból, hogy tagjai uccai ruhában játszanak. A kabaréban lépett fel először Pécsi Erzsi. Kivágott, álomszerű ruhakölteményben állt meg Nagy Endre előtt és megkérdezte:

— Jó lesz így? Fogok tetszeni?

Nagy Endre végignézte, aztán visszaküldte az öltözőbe.

— Vegye fel azt az utcai ruhát, amiben először jelentkezett nálam.

A művésznő elpityeredett, de az igazgató úr parancsát teljesíteni kellett.

Ugy rangosodtam a kabaréban, hogy idők múltán már válogathattam a kuplék között. Akkor már Nagy Endre értékelte a véleményemet: „ezt nem lehet eljátszani, mert nem elég humoros, az meg fárasztó és érdektelen.“ Egyszer kaptam egy kuplét az egyik háziszerezőtől, az volt a címe: „Feleségem kalapja.“ Nem tetszett, megmondtam az igazgatónak. Nagy Endre figyelmesen elolvasta a kuplét és visszaadta ezzel a mondattal

— Jó ez szám, csak duettet kell belőle csinálni.

Igy alakult meg a Boros-Sajó duett, amely a háború előtti és a háborús évek nevezetessége lett

a kabarében. Én énekeltem és Sajó gitárpengetés közben az utolsó szavakat mondta. Így például: „Kalapot-alapot“. A duettnek állandóan sikere volt.

Jellemző, hogy a háziszerező a kupléért dupla honoráriumot kért, — mert, mondotta, *duett éneklő, tehát két szám...*

Sajó Gézával a barátságunk egyre inkább elmélyült. Mindig úgy éreztem, hogy őszinte, tisztalelkű barát és gyakran fájt, hogy ez az ember milyen szomorú. Tulajdonképen mindig valami megfeythetetlen bánat árnyékolta az arcát. Mint ha folyton a halálra gondolt volna, amely, fájdalom, túlságosan hamar eljött érte. Én folyton azon igyekeztem, hogy felvidítsam és életkedvet lopjak belé. Gyakran együtt voltunk négyesben, az asszonyokkal. Felesége német nő volt.

Egyszer délelőtt elhatároztuk, hogy veszünk libamájat és azt megesszük. Így is történt. Elhatároztuk, hogy Sajóéknál találkozunk, majd Sajóné kisüti a májat. Nagy várakozással és felesigázva ültünk az asztalhoz, amikor Sajóné betálalta a várva várt ételesodát.

Valamennyünk megrökönyödésére Sajóné, ahogy Németországban tanulta, a libamájat apró darabokra felvagdosta, hagymába kisütötte, — a máj élvezhetetlen volt s lógó orral távoztunk játszani a kabaréba.

Azóta, ha valaki meghívott libamájra, előbb állampolgársági igazolványt kértem tőle,

Nekem csak magyar süthet libamáját.

Érdekes, hogy Sajó Gézában, aki mindig szomorú, fáradt és kedvetlen volt, dolgozott valami sajátos, száraz humorérzék. Egyszer nyáron Feldnél szerepelt a Városligeti Színkörben. Dél előtt a próbán összehívta a kóristákat és közölte velük, hogy a Feszty Körképben előadások lesznek, ahol szükség lesz kóristákra, akik ugatnak.

Összeverődött hatvan kórista, akikkel Sajó Géza délelőttönként a színház udvarán ugatási próbákat rendezett.

A kóristák ugattak, Sajó gitározott, vagy hegedült, így vezette a „próbákat“.

Rövidesen az egész városban híre ment az ugatási délelőttöknek, mindenki tudta, hogy hecc az egész, csak a szerencsétlen kóristák nem, akik egyre nagyobb becsvágggal ugattak. Voltak kóristák, akik büszkék voltak arra, hogy tökéletes foxi-hangjuk van, mások szerénykedve jegyezték meg, hogy airdelle-terriere-ben felülmulhatatlanok. Ismét mások farkaskutya hangukkal kérkedtek. Hetekig tartottak az ugató-próbák, amikor végre a kóristákat felvilágosította valaki, hogy nem lesz előadás a Feszty Körképben.

Régi meggyőződése, hogy egy ember jellemét pontosan meg lehet ismerni abból, hogy milyen kirakatokat szeret nézegetni.

Azt talán fölösleges is elmondanom, hogy Huszár Pufi legszívesebben az Andrássy-úton, az azóta már megszűnt Hegedüs-féle csemegeüzlet előtt ácsorgott, ahol nagy lelki gyönyörűséggel nézegette az inycsiklandozó falatokat.

A Hegedüs kirakatának leghívebb szemlélője a mi Pufink volt.

A csemegeüzlet bejáratán éjjel vasrács volt, amelyet felül és alul nyitva volt. A mögött lógott tizenöt-húsz rúd.

Huszár Pufi figyelmeztette Hegedüs urat, hogy a szalámit éjjel el lehet lopni.

— Ugyan — legyintett Hegedüs úr — nem lehet a szalámikhoz hozzáférni.

— Fogadjunk húsz koronában — ajánlotta Pufi, — hogy én éjnek idején ellopom a szalámikat.

A fogadást megkötötték. Hegedüs úr úgylát-szik szerfelett bízott éjeli őrében.

Éjjel Pufi elindult Boldizsárral és velem a csemegeüzlet irányában. A mi feladatunk az volt, hogy míg Pufi „dolgozik“, vigyázzunk.

Amikor a levegő tiszta lett s már senki nem járt az Andrássy-útnak azon a részén, Pufi hosszú sétabotjával elkezdte piszkálni a rudakat, amelyek egymás után leestek, aztán pedig lentről a sétabotjával előkaparta őket.

Három szalámirúd volt a zsákmány, mindenki egy-egy rudat kapott.

A jól végzett munka örömeivel távoztunk,

másnap délelőtt pedig felkerestük Hegedűst, hogy igazoljuk, elloptuk a szalámit.

— Sajnálom — mondta a csemegés — nem hiányzik egy szalámirúd sem. Az urak a szalámit más üzletben vették.

Inkább letagadta, hogy tőle loptuk a szalámit, mintsem kifizesse az elveszett húsz koronás fogadást.

A kabaristákat gyakran meghívták. Minden szezonban legalább háromszor, de inkább négyszer vendégei voltunk Herczlnek, a híres orvos-tanárnak. Mi, akik a színpadon szinte tüntetően uccai ruhában játszottunk, a tanár úr házában, igazodva a társadalmi szabályokhoz, frakkban felszítettünk. Többször megtörtént, hogy az új műsor főpróbája nem a kabaré színpadán zajlott le, hanem Herczl professzornál. Megvallom őszintén, mindig örültünk, ha kihirdették, hogy az új főpróbát a professzor úrnál rendezzük meg.

Ez fejenként száz koronát jelentett. Békebeli száz koronát!

A tanár úr estélyei még abban a napsugaras békében, a tejjel-mézzel folyó Kanaánban is nevezetesekek voltak. Herczl traktálta a vendégeket. Természetesen a pezsgő francia volt, a cigaretta egyiptomi, a szivar Havanna.

Képzeltető, hogy Pufi mennyire készülődött

ezekre az estékre. Képzeletét száz fokos izgalomban tartotta a nagy várakozás: mit fog enni, mit fog szívni este? Mindig jól helyezkedett; a büffénél, a szivaroknál első volt.

Az egyik estélyen észrevettük, hogy Pufi összes zsebeit teletömte azokkal az elegáns dobozokkal, amelyekbe annak idején a Havanna szivarokat csomagolták. Bár frakkzsebei, gondos előrelátással, hatalmasok voltak, még a hátsó nadrágzsebekbe is jutotak dobozok. Már éjfél előtt izgatottan járkált és közölte velünk, hogy távozik, másnap korán kell kelnie. Mi tudtuk, hogy a gyors menés oka az, hogy úgy sem tud leülni a szivarok miatt, hát inkább hazatér. Angolosan próbált elódalogni, de Herczl tanár útját állta azzal a vendégmarasztaló kedvességgel és szívéllyességgel, amely annyira jellemezte őt.

— Drága Pufikám, csak nem megy még?

Pufi kesernyésen mosolygott.

— Sajnos — szabadkozott — haza kell mennem.

— Az nem lehet... ilyen korán nem lehet tőlem eltávozni — és szelid nyomással beültette egy székbe, mire a szivardobozok a nadrágzsebben vésszen ropogni kezdtek, Pufi homlokát veritékcseppek lepték el és Herczl, aki pillanatok alatt mindent értett, úgy mulatott, hogy ötezer Havannáért nem adta volna ezt a nevetését.

Az egyik nyáron Papp Jancsival elutaztunk Olaszországba üdülni.

Gondoltuk, kiérdeceltük az utazást, tájékozódunk jobbra-balra, hova menjünk s valakinek a tanácsára elhatároztuk, hogy a kies Piranoban nyaralunk. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy kitűnően éreztük magunkat. Először is az olajszag úgy befűrödött az orrunkba, hogy nem tudtunk tőle megszabadulni. Aztán unalmas kis fészek volt az, hiányzott a pesti levegő, a délutáni dominóparti, az esti csevegések, vagy ahogy mi mondtuk: a duma. No de pihenni jöttünk — hát pihenjünk.

Egy este bevetődöttünk egy kis osteriába, ahol egyszerű emberek üldögéltek az asztalok mellett. Kedves helynek látszott s ha az ételekkel nem is tudtunk nagyon megbarátkozni, meg kell hagyni, hogy a bor, a chianti, annál jobban ízlett. Jól csúszott, kellemes íze volt. Lassankint abba a kedves állapotba jutottunk, amelyet egy írónk finoman derengésnek nevez, ilyenkor a valóság körvonalai elhalványodnak, mindent rózsaszínben látunk, azaz magyarul: spiccesek lettünk.

Az olaszok szépen tudnak énekelni. Nem is csoda ez, hiszen a belcanto hazájában élnek. Egyszerű iparos és kereskedőemberek lehetnek, jókedvűek, vidámak, egyik kedves dal a másik után esendült fel ajkukon. Nem mondom, egyik sem volt Tita Ruffo, még Saljapin sem, de jól el lehetett andalogni az énekük mellett.

Akkor aztán Papp Jancsi kedves hangján énekelni kezdett, mindenki figyelmesen és élvezettel hallgatta, senki nem zavarta és amikor a hangját leeresztette, tüntető tapsvihar kerekedett.

Az osteria közönsége közeledett felénk és a felolvadt hangulatban beszélgetés kezdődött. Persze csak Papp Jancsi beszélt, aki néhány szót tudott olaszul. Közvetlen egyszerűséggel bevalotta a talján testvéreknek, hogy mi bizony a Magyar Királyi Operaház tagjai vagyunk. Azt is sejtetni engedte, hogy a díszei... Az olaszok most már illő respektussal méregettek minket.

Időközben úgy felöntöttem a garatra a Jancsi lelkesítő példáját követve, hogy sűrűn előhozakodtam a tervemmel:

— Te Jancsi, én is énekelni fogok!

Ilyenkor mindig belém bökött.

— Ne bolondozzál... rögtön lelepleznek minket.

Jancsi újra énekelt, megint nagy tapsvihar kerekedett, amire megint odasúgtam — persze magyarul — Jancsinak.

— Már pedig énekelni fogok.

— Meg ne próbáld.

A hangulat egyre forrósodott; már nem bírtam magammal. Feláltam és a Bohémek ismert dallamára kezdtem énekelni, illő gesztikulálásokkal, akkori slágerkuplémát:

*„Végy egy libát
Végy egy libát
És megbocsátok
Minden hibát.“*

Az olaszok leesett állal hallgattak. A figyelmet én a meghatódott csöndnek néztem, a szemekből tetszést véltem kiolvasni. Ekkor azonban váratlan dolog történt. Valaki olaszul kiáltott valamit, persze nem értettem, hogy mit, de Jancsi igen! Azt mondta az illető, hogy mi kifiguráztuk őket, szélhámosok vagyunk, mert ilyen hanggal nem lehet valaki tagja a pesti Operának. (Szegény olasz nem ismerte a pesti Operát) Anynyi tény, hogy percek alatt székek emelkedtek a levegőbe, szitkok röpködtek és mi jónak láttuk futásban keresni menedéket.

Azóta nem vágyódom operai babérokra.

Az ostériai kudarc után nem mertünk tovább Piranoban maradni, mert attól féltünk, hogy valamelyik este, a sötétség leple alatt elpáholnak minket és elutaztunk Velencébe. A pesti villamoson akkoriban mindig olvashatók voltak a velenicei Bauer és Grünwald szállodai hirdetései. Ez a két név hazainak tetszett, gondoltuk, olcsó, kellemes szálloda lesz és talán magyar kosztot is lehet ott kapni. Így aztán a gondolásnak kiadtuk a parancsot, vigyen minket Bauer és Grünwaldhoz. A gondolás elismerően nézett ránk, ami se-

hogyan sem tetszett nekünk és arra gondoltunk, hogy talán mégis drága hotel lesz az.

Kétágyas szobát vettünk az előkelő szállodában, ahol nem is mertük megkérdezni, mibe kerül a szoba. Felvezettek minket lakosztályunkba. Amikor a szolga kiment, ránéztem Papp Jancsira s odaböktem a baldachinos ágy felé.

— Te? Mi lesz ennek a vége?

Megszámoltuk a pénzünket, gondoltuk, nagy szerényen tíz napig is ellakhatunk ott. De aztán este mégiscsak megkérdeztük a portástól, mibe kerül a szobánk?

Kiderült, hogy éppen egy éjszakát tölthetünk Velencében.

Másnap reggel már távoztunk.

Amikor egy hordár ki akarta kapni a bőröndöt Papp Jancsi kezéből, az úgy ráförmedt, hogy a hordár majdnem sóbálvánnyá meredt ijedtében.

Hogyisne.

Abból a pénzből, amit a hordárnak adtunk volna, hazáig volt cigarettára valónk.

Igy történt, hogy életemben mindössze egy éjszakát töltöttem Velencében és egy nappalt sem.

Nagy Endre, mint nádpálcás tanító.

Növendőkei: fent balról jobbra: Bársony, Gózon, Magyar, Nádor Mihály, Papp Jancsi, Kővári, Máhr. Lent: Sajó, Boldizsár, Czobor, Boros. A térdeplő nebuló: Huszár Pufi.

Az ifju Békeffi és az ifju Boros, mint kabaré-direktorok.

N A G Y   E N D R E   N É L K Ü L

1913 tavaszán kiderült, hogy Nagy Endre otthagyja a kabarét. Mi színészek minden megpróbáltunk, csak hogy maradásra bírjuk a direktort. Nem sikerült. Azzal érvelt, hogy Medgyaszay Vilma a háta mögött felment a háztulajdonoshoz és ráígért a házbérre. Hát akkor csinálja Medgyaszay a kabarét, ő elmegy. Mimi tagadta ezt a beállítást. Ő csak akkor ment fel a háztulajdonoshoz, amikor már tudta, hogy Nagy Endre nem újítja meg a bérletet. A helyzet elmérgesedett; áprilisban már biztos volt, hogy Nagy Endre elutazik Párizsba és búcsút vesz a kabarétól.

Búcsúestélyén, túlzás nélkül, egész Magyarország megjelent és bensőséges ünnepséget rendeztek tiszteletére. A Royalban rendeztük a búcsúvacsorát, amely eltért a sablontól; ezuttal valamennyiünknek fájt a szíve. Valahogy éreztük, hogy Nagy Endre távozásával új korszak kezdődik; a régi visszahozhatatlanul elmúlt.

Kicsit az ifjúságunkat is sirattuk ezen az estén.

És valahogy ekkor éreztük meg igazán, mit jelentett Nagy Endre...

Az új szezont Medgyaszay Vilma igazgatásában kezdtük el. Mimi kitűnően kezdte: valamennyiünknek emelte a fizetését. Az én gázsimat nyolcszáz koronáról ezerre. Óriási pénz; békében az államtitkárok havi fizetése ezerkétszáz korona volt.

Kitűnő műsorokat mutattunk be, a gázsiemelésről és Medgyaszay kedveségéről feltüzelt színészek folyton a legjobbat akartuk nyújtani, minden klappolt, az egyik program jobb volt mint a másik és...

A közönség nem jött be a kabaréba.

Pedig semmi sem változott. A stílus a régi maradt. A Huszár Pufi és Kökény Ilona bohósága legalább olyan mulatságos volt, mint tavaly; Medgyaszay éppen úgy szólozott, mint az előző esztendőben. Fellépett Vidor Ferike, Sajó Géza, Kóváry Gyula, Máhr Nándor, Magyarai Pípi, Boldizsár Andor és csekélységem.

A közönség nem jött be.

Lehangoló, elkedvetlenítő hónapok voltak. A színész mindig talál valami okot arra, hogy a bukás és a részvétlenség fájdalmát enyhítse. Ott volt bűnbaknak az a gazdasági válság, amely abban az időben egész Európán végigszántott. Azzal vigasztalódtunk, hogy a színházak sem mennek. De

a színházak az előző évben sem mentek és a kabaré mégis tele volt...

És akkor egy este az öltözőben Máhr Nándor, az egykori gavallér kimondta a valóságot, kedves, raccsoló hangján:

— Uhaim más baj van... itt üh támadt!

Bólintottunk. Valóban ür támadt. Az aranykeret maradt, csak a briliáns foglalat hiányzott belőle. A társulat itt maradt, de hiányzott Nagy Endre szellemessége, aktualitásérzéke, sajátos eszritje.

Meg kell hagyni, hogy Medgyaszay Vilma hősiezen állta a harcot. Egyik kölcsönt a másik után vette fel, de minket pontosan fizetett, nem lankadt, mosolygott és még ő biztatott minket.

Rettenetes esztendő volt.

S aztán jött 1914 nyara, az a nyár, amelyet azóta ezer és ezer könyv írt meg. Az a fülledt nyár, amelyben már éreztük, hogy valami történni fog. Az égen vésztojósló fellegek keringtek.

Kitört a háború.

Medgyaszay Vilma szervezkedett, de közben engem elhívott Bálint Dezső és így szólt:

— Nézze Boros, egyszer magam engem nagyon megbántott, amikor elszerződött tőlem Nagy Endréhez. Most jóváteheti hibáját.

— Hogyan?

— Visszaszerződik hozzám.

— De kérem... Medgyaszay Vilma nagyon kedves hozzám.

— Maga nálam lesz a Royalban és — Nagy Endrével együtt.

Rábámultam.

— Mit tetszik mondani?

Felelet helyett odament az íróasztalhoz, kivett belőle egy szerződést és megmutatta.

— Hát igen... — mosolygott — szerződtetem Nagy Endrét a Royal Orfeumhoz.

Óriási szenzáció volt ez. Bálint Dezső remek pszichológus lehetett, mert érezte, hogy ezzel a szerződéssel engem is lefegyverez. Tudta, mennyire szeretem Nagy Endrét s nehezen fogok ellenállni annak a csábításnak, hogy volt direktorommal egy fedél alá kerüljek.

Aálírtam a szerződést a Royal Orfeumhoz. Bálint Dezső ezerkoronás pönálét kötött ki arra az esetre, ha valamelyik fél visszalép a szerződéstől.

Közben Medgyaszay Vilma tovább szervezkedett s behívott engem is a jövő évi szerződés aláírása miatt.

— Sajnálom — mondtam — de már leszerződtem Bálinthoz.

A direktornő villámló szemmel mért végig.

— Elhagy engem?

— Be kell látnia...

Szó szót követett, levett a lábamról. Akkor aztán nagy nehezen bevallottam, hogy a Royal-szerződéstől mégsem léphetek vissza, mert ezer korona pönálét kéne lefizetni Bálintnak.

Medgyaszay Vilma vállat vont, csöngetett, bejött a titkárja, akihez így szólt:

— Itt van ezer korona, vigye el Bálintnak a Royalba, mondja meg neki, hogy Boros úr küldi a pönálét. Boros úr ugyanis, — nálam játszik.

A háború első évét Medgyaszay Vilma ép úgy mint a többi színigazgató, úgy kezdte, hogy csak félgázsit folyósított. Nem lehetett tudni, hogy alakulnak a viszonyok, a színészek elfogadták ezt a feltételt. Közben azonban elkezdődött a legnagyobb színházi konjunktura, a kabaré minden este telt házak előtt játszott, mi pedig félfizetést kaptunk. Az igazgatónő régen kifizette azokat az adósságokat, amelyekkel tavaly terhelte meg színházát, többször kértük, adja vissza régi gázsinkat, sajnos eredménytelenül.

Klikkek keletkeztek, palotaforradalom szele lengedezett az öltözőfolyosókon és az öltözőkben, az igazgatónő és a tagok messzire eltávolodtak egymástól.

A szezon végén pedig kiderült, hogy a következő évben már nem Medgyaszay Vilma lesz a kabaré tulajdonosa, hanem új igazgató: Bárdos Artur.

Akkor már úgy haragudtunk Medgyaszay Vilmára, hogy szívből örültünk a tulajdonosváltásnak.

„FOLIK VAGY NEM FOLIK?”

Az új rezsimben megmaradtak a régi tagok, de újak is jöttek: Ürmössy Anikó, Gellért Lajos és mások. Bárdos Artur aféle egyfelvonásos színházat csinált, ahol a darabok között néhányan szóloztunk. Az előadások művésziek s magas színvonaluak voltak, de a kabaré régi eszpritje megszűnt. Ebben az időben már nem igazodott a kabaré programja a napi eseményekhez. A Modern Kabaré tetszett a közönségnek; minden este zsúfolt ház előtt játszottunk.

A Vilmos huszárok jótékonycélú előadást rendeztek az Operaházban. A rendezőség azzal tisztelt meg, hogy meghívtak, lépjek fel. Egyedül én a kabaréból. Meg kell mondanom, hogy kicsit szorongva készülődtem erre az előadásra. Az Operában fogok fellépni. Sokért nem adtam volna, ha valamelyik piranoi polgár látná ezen az estén...

Azért mégis nagyon elfogódott voltam, amikor az Opera színpadára, a reflektor fényében

kiléptem. Azon az estén ott ült az Opera páholyaiban s nézőterén egész Magyarország. A főherecegek, a kormány tagjai, a hadseregpáncsnokok, a képviselőház tagjai, a nemzeti casinói grófok, az országos casinói urak, a lipótvárosi bankárok, — tout Magyarország. És pillanatra eszembe jutott a nagyváradí caffè-chantant és Hillinger úr böles mondása: „Aki nem tud szólni, ne szólózzon,“ de én úgylátszik már tudok! Ezen az estén csupa nagy művész lépett fel, Rákosi Szidi, Bajor Gizi, Odry Árpád, Hegedűs Gyula, Fenyvessy Emil és hasonló nagyságok komoly darabokban. Sándor Erzsi és Rózsa Lajos áriákat énekeltek. Ebben a komoly társaságban kupléztam az Opera megszentelt színpadán, száz és száz láteső tűzében. Talán éppen a kontraszt miatt és a dolog groteszksége folytán kirobbanó sikerem volt.

Alig akartak leengedni a színpadról. Utánam Rózsa Lajos a nagy baritonista következett. Nagyszerű produkcióját udvarias tapsokkal köszönte meg a közönség; hiába, őt már megszokták az Operában.

Abban az időben gyakran léptünk fel jótékony célú estéken. Hetekkel később a Zeneakadémiában léptem fel és a rendezőség úgy állapította meg a programot, hogy az én magánszámom után Rózsa Lajos következik.

Akárcsak multkor az Operaházban.

Ekkor azonban Rózsa Lajos vétót emelt.

— Én már az Operaházban lecsúsztam utánad. Most majd te jössz én utánam.

Ha végimentem az uccán, már utánam fordultak. Ez már a népszerűség aranykorszaka volt. Ekkor már vicceket írtak az ujságokban és a poént az én számba adták.

En tulajdonképen azon a napon tudtam meg, hogy teljesen beérkeztem, amikor Medgyaszay Vilma^{ai} kifizette értem az ezerkoronás pönálét. Akkor már és azután is minden műsorban sikerem volt. Megszoktam, hogy az uccán ismeretlen emberek megállítanak és így szólnak:

— Boros úr — folik vagy nem folik?

Az ám: folik vagy nem folik? Hogy Hamlettel szóljak: ez itt a kérdés. A folik vagy nem folik kuplét akkor írta nekem a a kabaré házi-szerzője, amikor a pesti polgár háborús idegrendszerét, átmeneti rövid időre a vízmizéria borzolta fel. Akkoriban a víznek nem volt nyomása csak az első emeletig. Akik magasabban laktak, izgatottan lesték a vízvezetékét: Folik, vagy nem folik? A szakemberek megmagyarázták, hogy az ikeresatornával van valami baj; az romlott el. De az ideges pesti polgárt ez nem érdekelte, ő csak türelmetlen dühvel nézte a víz-csapot.

Akkor énekeltem azt a kuplét, amellyel talán legnagyobb sikerem volt életemben.

Már régen megszűnt a vízmizéria; a publikum még mindig követelte a kuplét. Jöhettek új

műsorok; ráadásul el kellett énekelni a „Folik vagy nem folik?”-ot.

I.

A fejemet nem kell törni, mivel töltsem az időmet.

Ebből a szép háborúból mindenfélék csak kinőnek.

Mostanában kitaláltak számomra egy egész újat,

Csak azért, hogy unalomtól valahogyan meg ne fájjak

Már negyedfél esztendeje olyan vidám létet lejtünk,

Mostand erre felteszi a koronát a vasszerlejtűng

Ah, az órák játék nélkül oly sivarak olyan piszták,

Reggel nyolckor odaállok és elkezdem már a gusztát:

S azt nézem hajnalig: folik vagy nem folik,

Folik vagy nem folik? s elnézem hajnalig:

Folik vagy nem folik, folik vagy nem folik? De nem folik.

II.

*Kicsavarom, becsavarom, amire ő egyet hördül
Kettőt hörcsög, hármát hördül, de a víz ki mégsem gördül.*

Kicsavarom becsavarom, csavarom be, csavarom ki,

Mert a vizet öbelőle csalni ilykép akarom ki.

Egyet szisszen, egyet töffen és utána búsan só-
hajt,
De nem adja vizecskéjét részemről e jámbor
óhaj.
Srófolintom, kocolintom, hátha szelídül az ipse,
Végül mindig ugyanaz van, nem csordul egy
csepp csöpp csipp se!
S én nézem hajnalig: Folik vagy nem folik?
Folik vagy nem folik?

III.

De nem folik!
Ó Kajlinger vízmű főnök, a te neved legyen
áldott,
Csak te néked köszönhetem ezt a pompás mu-
latságot.
Neked persze roppant könnyű, én is nevetnék
helyedben.
Neked persze van elég víz ha nem másutt, a
fejedben.
Istenem! Már elgondoltam tán nem is egy, de
több ízbe:
Kajlingert én megfojtanám egy egész kis kanál
vízbe
Szerencséd van Kajlinger bá, ebben van sze-
rencséd éppen.
Hogy az az egy kanál víz is se nem csurran, se
nem cseppen.
S csak nézem hajnalig: Folik vagy nem folik?
Folik vagy nem folik.
De nem folik.

"Én nem hiszem, hogy normális vagyok"

"Folik vagy nem folik?"

Nem túlozok, ezt a kuplét egész Pest énekelte. Vidéken háromszáz Boros lépett fel műkedvelői előadásokon, pontosan leutánozva hangozat, mozdulataimat. Ez már valóságos epidémia volt. A végén már gyűlölni kezdtem a dalt. Ahová mentem, ahová léptem, ezt hallottam:

— Folik vagy nem folik?

Akkor már a gyerekek növekedtek. A Laci négy éves volt, az Árpád öt. Egy délután hazamenetem váratlanul, olyan időben, amikor a csemeték nem remélhették, hogy hazajövk. Ők ugyanis nagyon respektáltak engem, ha otthon voltam.

De bezzeg, ha elmentem hazulról...

A gyerekek egyedül voltak, mert a lány elment bevásárolni.

A konyha akkor már árvíz képét mutatta. Magasan állt a víz, a gyerekek sámlin álltak a vízvezeték előtt, amelyből vastag sugárban pattzott a víz és közben teli torokkal énekelték:

Folik vagy nem folik

Elnézem hajnalig

Folik vagy nem folik

De — most folik...

Kiderült, hogy Laci és Árpád, apjuk példáján felelkesülve „Folik vagy nem folik?”-ot ját

szottak. De közben árvízet csináltak csak úgy mellékesen a konyhában. Ilyen lurkók voltak.

Különben aranyos jó gyerekek, ezt nem az apai elfogultság mondatja velem.

A „Follik vagy nem follik?”-kal e szerint nem csak a kávéházban, a klubban, a villamoson találkoztam, elkísért az a lakásom konyhájáig is. Közben kérdezgették az emberek:

— Mondja Boros úr, mit szól ehhez a kupléhoz Kajlinger?

— Azt kérdezze meg tőle — feleltem ilyenkor látszólagos egykedvűséggel, valójában azonban egy kis szorongást éreztem. Mert abban a kupléban sokmindent odamondtam én annak a Kajlingernek.

*„Neked persze nagyon könnyű, én is nevetnék
helyedben,
Neked persze van elég víz, ha nem másutt, a
fejedben.”*

Na meg az az utalás a kanál vízre, az sem volt utolsó.

Gyakran, amikor a kuplét énekeltem, arra gondoltam, hogy talán éppen ma este van itt Kajlinger a nézőtéren és kuplém éneklése után hanyag mozdulattal előveszi revolverét és keresztül lő. Ilyenkor arra gondoltam, hogy nyugodtan lelőhet, az esküdtszék majd talál enyhítő körülményt felmentésére.

Egyszer aztán nagyon megnyugodtam, mert egy barátomtól hallottam, hogy Kajlinger gyászban van, nem jár színházba, s így talán nem is tud a kupléről. Ilyen naiv önáltatással nyugtattam meg magamat. Amikor egész Magyarország énekelte a dalt, majd pont Kajlinger lesz az egyedüli élő lény a Honban, aki soha nem hallott a „Folik vagy nem folik“-ról?

És akkor egy este a kabaréban levelet kaptam. A levélben a vízművek egyik előkelő tisztviselője arra kért, hogy este, előadás után jelenjek meg az Aréna-úti Kéményseprő vendéglő különtermében, hozzam el a „Folik vagy nem folik“ kottáját, zongorista is lesz ott, mert Kajlinger igazgató úr akarja meghallgatni a népszerű dalt.

Mit mondjak? rossz estém volt. A kollégák kérdezték, mi bajom van. Vállat vontam, legfeljebb annyit jegyeztem meg, hogy nehéz időket élünk. Miért pont a külső Aréna-útra hívnak ki a vízművesek? Hiszen ott akármi történhetik velem abban az elhagyott környezetben. Borzongva gondoltam a kuplé egyes soraira, legszívesebben az utolsó percben átírattnak volna a kuplét, megszelídítettem volna az egészet, de erre már idő sem volt, aztán meg az igazgató úr nyilván már amúgy is ismeri a kuplét valódi szövegével.

Még az utolsó percekben is azon tűnődtem, hogy nem megyek el.

De azt mégsem tehetem meg, hogy ilyen előkelő urat, mint a vízművek igazgatóját megbántsam azzal, hogy meghívását, lemondás nélkül, refüzálok.

Így történt, hogy egy ócska konflison ki-döcögtem a Kéményseprőbe.

A pincér, aki a bejáratnál fogadott, szélesre görbült szájjal rámnevetett és így szólt:

— Folik vagy nem folik? — művész úr?

— Azt hiszem folni fog, — de az én vérem... — mondtam kedvetlenül és nagy szorongással elindultam a pincér után, aki bevezetett a különszobába, ahol, úgy éreztem, — hóhérajaim várnak rám.

Hát hóhérok nem voltak. Három kedves úr ült az asztalnál, köztük is a legjovialisabb Kajlinger, a vízműigazgató. Széles mozdulattal kinált helyet, roppantul kedves volt, érdeklődött, vacsoráztam-e már?

— Hát addig semmit sem kérünk, amíg nem vacsorázott művész úr — a pincérek már hozták is a finom falatokat.

Sajnos, izgalmamban alig ettem, hiszen csak a szék csücskén ültem, olyan ideges és ijedt voltam.

Amikor már megvacsoráztam, és néhány pohár borral erőt is szedtem magamba, felálltam s a zongorista kísérete mellett nagy elszántsággal elénekeltam a kuplét.

Sok sikerem volt ezzel a kupléval. De úgy

senki nem mulatott rajta, mint Kajlinger a víz-mű-igazgató. Úgy nevetett, hogy a könnyei csorogtak, kétszer kellett ismételnem. Aztán a késő éjjeli órákig együtt ültünk, mondhatom, kevés olyan kedves, elragadó urat ismertem életemben, mint azt a Kajlingert, akitha lenne kanál víz, abban kellene megfojtanom, a kuplé emlékezetes sorai szerint.

Másnap pedig boríték érkezett Kajlinger igazgató úrtól, — százötven koronával bélelve.

Ilyen gavallér volt.

Hektornak a kutyámat hívták. Akkoriban a Felsőerdősor-uccában laktunk. A Laci hét éves lehetett, az Árpád nyolc. És akkor egy napon hazahoztam a kutyát, A kutyát, amelyet elke-rezsteltünk Hektornak.

Minden embernek van rögeszméje, de hosz-szú életpályám alatt rájöttem arra, hogy van-nak időszaki rögeszmék is. Olyasmik, amik csak kisebb ideig kínozzák az embert, de addig aztán nagyon. Ilyen rögeszmém volt hosszú ideig az, hogy szükségem van egy airdale-terrierre. Egy-szer az Andrássy-uton sétálva láttam egy idős úrat, amint pórázon vezette airdale-terrierjét. Hosszasan utánuk néztem. Roppantul tetszett nekem a kutya finom arányossága, lényének egész nemessége és karesúsága. Attól fogva a fejemben gyakran ott motoszkált a gondolat, hogy kéne egy ilyen kutya. Milyen szép is lesz az, ha éjjel, a kabaréból hazajövet, megpihenek az öblös karosszékben, ahol az esti lapokat szok-

tam olvasni, és egy ilyen gyönyörű állat oda kuporodik mellém, hűséges ebbpillantásokkal követve mozdulataimat. Valósággal kiszíneztem a jövőt a kutyával kapcsolatban.

És délután a kávéházban, este a kabaréban, csak úgy mellékesen, mintha az ügy közömbös lenne számomra, odavetettem:

— „Nem tudjátok, mibe kerül egy airdale-terrier?

A válasz lehangoló volt. Kiderült, hogy nagyon sokba. Valamennyi felvilágosítás meggyezett abban, hogy ez a kutyafajta rendkívül drága, mert ritka. Abban az időben ez még így is volt. Később lettek népszerűek és sokasodtak el ezek a kedves állatok fővárosunkban.

Addig kutattam, nyomoztam, amíg találtam egy airdale-terriert, amelyet megtakarított pénzből megvettem. Félve mondom el, hogy a kutya százhusz koronába került, mert még ma is rettegek attól, hogy ezt megtudja a feleségem. Hazavittem a kutyát, amelyet a gyermekek kitörő örömmel, hitvesem, ha nem is ellenségesen, de mindenesetre hűvös közönnyel fogadott, fogai között ezt mormogván:

— Na végre, lesz valaki, aki piszkít.

Kicsit hálás voltam feleségemnek ezért a megjegyzésért. Valakinek nevezte kutyámat, amelyet gyorsan Hektornak kereszteltünk. Feleségemnek azt mondtam, hogy a kutyához ingyen jutottam. Tisztelőmtől kaptam ajándékba.

Sajnos, az elképzelés és a valóság, — amint ezt regényíróink műveiben oly gyakran olvashattam, — igen távol van egymástól. Mindig arról ábrándoztam, hogy a kutya az enyém lesz. A kutya mindenkié volt, csak nem az enyém. Dél előtt próba, délután kávéház, este előadás, — ritkán voltam otthon. A kutya az egész háznép-pel szívélyes csaholási viszonyban volt, minden-kivel barátkozott, csak velem bánt úgy, mint valami előkelő idegennel, aki sűrűn jár a házhoz. Inkább megilletődött, egy kicsit udvarias is volt, de nem engedett fel, nem kuporodott a lábamhoz, egyáltalán kuporodásról szó sem volt, ellenkezőleg néha dühösen megugatott.

Öszintén: ez a bánásmód fájtnak. Ezen-túl is szerettem Hektort, de már nem mutattam ki érzelmeimet. És amikor a feleségem ismét-ten arról panaszkodott, hogy Hektort nem lehet a szobatisztaságra ránevelni, szigorú areki-fejezést öltve, kiadtam a parancsot a gyerekek előtt:

— Adjátok oda az első embernek... Ünöm már ezt a sok hercehurcát a kutyával.

Gondoltam: a parancsot úgy sem teljesíti senki. Pont akkor hallgassanak rám, amikor a kutyáról van szó, egyébként soha? Ám, amikor a vészes kijelentést megtettem, a kutya először nézett rám. Összeborzadtam. Lehet, hogy meg-érezte mit mondtam? De hát én szerettem őt:

mit tegyek, ha ez a gyengéd érzelem viszonzatlan maradt mindvégig?

Egy délután a gyerekek lementek sétálni. Szembe találkoztak egy elegáns úrral, akinek nyakkendőjében kutyafej díszelgett. Nyilván valami nagy állatbarát lehetett, mert összeráncolt homloka szakértelemről tanúskodott. Elismeréssel nézegette Hektorunkat.

Aztán megkérdezte:

— Eladó a kutya?

— Igen, bácsi, — felelték kórusban a gyerekek — eladó.

A lány szerette Hektort, vitatkozni kezdett velük.

— Csönd, gyerekek! A kutya nem eladó.

— De igen, eladó — süvítette Laci és Árpád — Apuka mondta, hogy adjuk oda az első embernek, aki kéri.

Nagy vita kerekedett. A tekintélyes úr nem avatkozott a szóváltásba, sőt úri módon távozni akart, de a gyerekek megfogták a kabátját.

— Bácsi csak vigye a kutyát.

Az az úr úgylátszik, ragaszkodott a formához és azt ajánlotta, felmegy a lakásba és majd a szülőkől megvásárolja a kutyát, ha az valóban eladó. Így történt, feljött hozzánk a gyerekekkel, de nem volt otthon sem a feleségem, se n én. A gyerekek szünet nélkül kapacitálták, vigye el a bácsi a kutyát. Az elegáns úr erre elővett

hús koronát, átnyújtotta a vételár fejében, de úri módon a felszerelést otthagya.

Az előkelő bácsi már lennjárt a földszinten Hektorral, amikor a gyerekek utána szaladtak.

— Itt a szájkosár..., a szíj..., a bélyeg...
— ezeket is tessék elvinni.

A bácsi engedelmeskedett az óhajnak.

Este pedig kipirult, boldog arcok vártak. A gyerekek teljesítették apai óhajomat. Még a mamájuk is megjegyezte, hogy milyen szemfülesek akisfiúk, húszkoronáért adtak túl egy kutyán, amit mi ingyen kaptunk.

Hát ilyenek voltak az én fiaim.

Különben aranyos, jó gyerekek voltak, — ezt nem az apai elfogultság mondatja velem.

Egyszer, amikor hazajöttem, azt látom, hogy a gyerekek az egyik sarokban nagyban dolgoznak. Abban az időben lettek divatosak a széles-talpú amerikai cipők. Laci és Árpád azon fáradozott, hogy a talpak szélét bicskával faragták le.

Rájuk mordultam.

— Mit csináltok, ti gézengúzok?

— Nagyon széles a talp... lefaragjuk róla ami felesleges.

Különben aranyos jó gyerekek voltak.

Boros - Sajó duett.

1916-ban Bárdos átvitte a Modern Kabarét a Koronaherceg-utcába. Addigra a kabaré egy-felvonásos színházzá nőtte ki magát; csak Sajé és én szólóztunk. Egy évvel később visszament a kabaré az Andrássy-útra. Közben felnövekedett egy kis gyermek, a *mozi*. Az Apolló a mozi-műsor mellett Hervay Frigyes igazgatásában rövid kabaréműsort is adott. Én pendliztem a Belvárosi és az Apolló között. Dupla gázsím volt.

Itt tulajdonképpen meg kell állni egy pillanatra, mert kimondtam ezt a szót: pendli. A színész szerepe ezekben az években megváltozott. Békében a színész egy színházhoz, egy kabaréhoz tartozott; azzal állt, azzal bukkott; annak volt a katonája. Ebben az időben alakultak át a színházi viszonyok. Megkezdődött a pendli és a színház többé nem volt otthona a színésznek, csak vadászterülete. Azóta talán többet kerestünk; de az a meghitt, bensőséges viszony,

amely színház és színész között azelőtt fennállt, végleg megszűnt. Ezt a szép kapcsolatot a modern világ szét tépte.

Néhány szót Bárdosról szeretnék mondani. Ha minket, kabaristákat voltaképpen egy világ is választott el tőle, aki Antonie-on és Julius Babon nevelkedett, aki a kabarén tulajdonképpen egyfelvonásos színházat értett, mégis csak hálával tudok visszagondolni azokra az évekre, amelyeket színházaiban töltöttem. Derék ember és figyelmes direktor volt; nem múlt úgy el egy karácsony sem, hogy értékes ajándékokkal ne kedveskedett volna gyermekeimnek.

Egyszer éppen pénzszükében voltam és elpanaszoltam bánatomat Kökény Ilonának. Hasonló bajai voltak neki is. Elhatároztuk, hogy bejelentjük Bárdosnak jubileumunkat. Kitaláltuk, hogy éppen tíz éve vagyunk kabarészínészek.

A direktor úr figyelmesen, jellegzetes nyakláncát simogatva hallgatott végig minket és bólintott.

Másnap egy finomművű ezüst cigaretta tárcát kaptam ropogós ezerkoronással béleelve; Kökény Ilona ezüst virágtartót ugyancsak egy ezressel.

Ilyen direktor volt Bárdos.

Megelégedett, célhoz ért, boldog ember voltam. Az egyetlen, ami beárnyékolta akkori életemet az a Sajó Gézáért való aggodalmam volt,

Akkor már sokat betegeskedett, arcára szomorú bélyeget nyomott a közelítő halál. És ha vele beszéltem, mindig vidámságot kellett tettetnem, nehogy sejtse, mennyire elromlottnak találom állapotát. Mint a nagyon beteg emberek, ő is a szememben próbált olvasni, onnan próbált vigasztalást meríteni.

Sajó, — szegény! — elfogyott mellettem.

Egyszer éppen turnéztam, amikor feleségemtől sürgöny érkezett: „Sajó Géza meghalt“.

A drága barát temetésére nem tudtam elmenni. De nem hiszem, hogy olyan szomorú estém volt az életben még egyszer, mint az. Sok évig játszottunk együtt; tulajdonképen életre-halálra kellett volna versenyeznünk egymással. És mi? segítettük egymást. Évekig rendkívül népszerű volt a duettünk. Soha nem veszekedtünk. És ha elgondolom, hogyha egy este nem vetődik be a Royalba és nem fedez fel, — ki tudja, hogy sikkadt volna el az életem?!

Még mai is sokat gondolok rá.

A háború után sokfelé játszottam. Emlékeztetek azok a hónapok, amikor a Fásor-kabaré tagja voltam. Szegény, drága Upor József volt ott a direktorom.

Abban az időben iskolát is nyitottam a jövővendő kabarészínészei és kupléénekesei számára. Elsőrendű tanáraim voltak: Kökény Ilona, Somlár Zsiga és mások. Én voltam a „szigorú” iskolaigazgató.

Egy évig volt iskolám.

Mondhatom, a kezeim közül kitűnő kereskedők, hivatalnokok és iparosok kerültek ki, sőt színházi menedzser és földbirtokos is, de azt állítom, hogy egy kabarészínész sem.

Iskolámnak a többi között növendéke volt az ifjú Vig Miklós is. Vig Miklós papája drága, elfogult öreg úr volt, felkereste Upor Józsefet és így szólt:

— Kedves direktor úr, holnap délelőtt a maga Fásor-kabaréjában lesz a Boros-színiiskola

vizsgaelőadása. Arra kérem, jöjjön el oda, mert fellép a fiam is, istenáldott tehetségű kabarészí-
nész és kupléénekes. Már most sokkal különb,
mint a Boros Géza. Eljön?

Upor megigérte, hogy ott lesz.

Másnap a vizsgaelőadás után, a fia teljesít-
ményével tökéletesen megelégedett Vig bácsi
lelkes arccal kérdezte Upor igazgatótól, hogy
szerződteti-e a fiát?

— Hát tudja Vig bácsi — válaszolt Upor
—egyelőre a Borosnál maradok...

Akkoriban nagyon összebarátkoztam Békeffy Lászlóval. Büszke is voltam rá, látván pályájának szép ívelését. Mindíg úgy éreztem, hogy egy kicsit én fedeztem fel őt, azon a régi turnén amikor Papp Jancsival jártuk az országot. Imádtam Békeffyben a sziporkázó szellemességet, emberi kedvességet és azt a bajtársiasságot, mellyel színésztárai ügyét mindig felkarolta.

Gyakran beszéltünk arról, hogy önállósítani kellene magunkat. Hiszen a mi kedvességünk, a mi humorunk hozza be a kabaréba a közönséget, miért kell nekünk közvetítő? Tudunk mi is direktorok lenni. Addig tervezgettünk, amíg elképzelésünket tetté változtattuk: kibéreltük az Imperial-szálloda vendéglő-helyiségét és ott elsőrendű társulattal: Berky Lilivel, Kökény Ilonával, Sólyom Jankával, Pethes Sanyival, Hel-

tai Andorral megnyitottuk a kabarét, amely fényesen ment.

A kabaré öntötte a pénzt és mi is jól megvoltunk Békeffyvel, bár egyéniségünk igazán ellentétes volt. Én voltaképpen nyárspolgárnak születtem, aki meggondolok minden kiadást és folyton a családért remegek. Laci egészen másfajta ember; nem ismeri a pénz értékét, teljesen mindegy, hogy 500-at keres egy hónapban vagy 10.000-et. Két ilyen különböző gondolkodású és vérmérsékletű ember, mint társ, ritkán fér össze.

Ez a ritka eset volt a miénk.

A kabaré minden este megtelt...

És egy napon elhívott Beöthy László.

Az előszobájában mindössze percekig kellett várakozni. Máris kinyílt az ajtó. Színész tudja, hogy ez a legnagyobb megtiszteltetés; ismernek országos nevű urakat, akik hetekig ácsorogtak Beöthy előszobájában, anélkül, hogy bejutottak volna a Vezérhez.

Beöthy leültetett, jellegzetes sasprofilja megenyhülten kedves volt ezekben a percekben.

— Hát kedves Boroskám, azért hívattam, mert leszerződtem magát színházaimhoz, három esztendőre.

Ereztem, amint a vérhullám előnti az arcomat. Hát igen... Most végre. Üzent értem

Beöthy. És felvillant emlékezetemben az az álmatlan éjszaka, a csatangolás, az öngyilkossági terv... Istenem, milyen boldog lettem volna akkor, ha Beöthy szerződtet a Király-színházba.

Nem mondom, ezekben a percekben is örültem...

Feltüzelni, izgalombahozni, lelkesíteni senki soha úgy nem tudott, mint Beöthy László. Oly kitüntető volt, oly kedves, hogy úgy éreztem, egész életem számára új és tág lehetőségek nyílnak meg.

- Csoda-e, hogy amikor a hároméves szerződést elémtolta, azonnal aláírtam?

Paroláztunk; megveregette a vállamat, távoztam.

Csak amikor kiértem az előszobába és megláttam Menner Ernőt és a többi királyszínházi arcot, a friss levegőn tértem észhez. Szerződést írtam alá, amelyhez nem volt jogom. Hiszen színigazgató vagyok, a kabaréelőadásban az első perctől az utolsóig résztveszek, nem játszhatom színházban is. Nem lehet a kettőt összeegyeztetni.

Békeffynek nem is mertem szólni; hallgattam, mint a csuka. Bár nem tudom, hogy a csukák, hogy szoktak hallgatni a társuk előtt...

Közben a kabaré egyre jobban ment és szűk lett neki az Imperial-Macedónia. Kibéreltük a

Nagymező-uccai Moulin Rouge helyiségét és ott folytattuk előadásainkat, Vidám Színpad címen.

Pár hét múlva üzent értem Beöthy.

Szerepet akart adni.

Eldadogtam bajomat. Itt vagyok a kabaréban. Megérthet, hiszen ő is igazgató. Még hozzá *milyen* igazgató! Nagyon kérem, tekintsen el attól, hogy most léptet fel. A szerződést aláírtam, mert lehetetlen Beöthy Lászlótól bármit megtagadni, még azt is, hogy szerződtesse az embert, de könyörgöm, engedjen ki a szerződésből.

Alaposan leszíidott és a szerződésből nem engedett ki.

De engedélyezett egy esztendei szabadságot.

Egy év múlva is kitűnően ment a kabaré. Akkor újra üzent értem Beöthy.

Nem mentem.

Választott bíróság elé vittük az ügyet.

Az ügy döntött, hogy meg kell kezdenem szerződésemet. Vége volt a kabaréigazgatásnak.

Választott bírósági döntéssel kellett színpadra vinni engem. Ha arra gondolok, hogy mekkora rajongással kezdtem el színipályámat, azt hiszem, ez elég furcsa állomása életemnek: választott bírósági határozattal lettem tag — életemben először — pesti háromfelvonásos színházban.

Ez már egészen új világ volt. A sors egyik Unio-színházból a másikba vetett, közben kabaréztam is, igen sok évet kedvelt gazdám: Wertheimer Elemér mindig magas színvonalú Andrássy-úti kabaréjában, amely később színházzá alakult és testvérvállalata lett a Magyar Színháznak. A Magyarban sok sikerem volt. Szerettem Bródy direktort, akinek népszerűségére jellemző, hogy „Purtyi“ becenéven nevezik a színészek. Tudtommal ő az egyetlen direktor, akit a színészek becéznek. Megmondom őszintén, mi színészek nem szoktuk becézni az igazgatókat. Sőt... Rövid ideig a Terézkörúti Színpad tagja voltam.

Első felépésem a Blaha Lujza színházban volt a Rózsalány című francia bohózatban. Komoly sikerem volt benne. Játszottam a Király Színházban is, a többi között a „Marica grófnő“-ben és a „Csikágói hercegnő“-ben.

Még a Vigszínházban is többször felléptem. Játszottam az „Uriemberek“-ben, a „Naplementelőtt“ című szép darabban és Herczeg Ferenc „Majomszínházá“-ban is.

Mert röhögős voltam.

Mindazt, amit az ifjuságom vágytermű álmaiban magam elé idéztem, sok évvel később mind beteljesült. De már akkor, amikor az életnek és a sikernek nincs az a friss, megterméke-

nyitó íze, amikor az öröm már sohasem teljes, amikor a férfi megkopott, megkeseredett. Az iramló évek fáradtságát érzi tagjaiban és esténként már a karosszékekben érzi jól magát, nem vágyakozik az emberek közé, mert az életkedve is elfonnyadt valahol és valahogy. Én már csak a háború után játszottam a Vigszínházban és a Király Színházban — szép volt ez így is, de azért tizenöt évvel korábban határozottan szebb lett volna.

A „Majomszínház“-ról kedves eset jut az eszembe. Mi színészek: Rajnai, Gárdonyi, Maklár, Mály és én majmokat játszottunk. Terebélyes fa ágain és a fa alatt ültünk. Szerepem szerint banánt kellett gyors majommozdulatokkal meghámozni s aztán beleharapni, mohón felfalni.

Egy este, mikor beleharaptam a banánba, irtózatosszerűséget éreztem a számban. Úgy látszik elfintorodhatott az arcom, mert körülöttem mindenki röhögött.

Kiderült, hogy a fiúk kinin-injekciót adtak egy orvosismerőssel a banánba, amit jobb meggyőződése ellenére a szerep szerint kénytelen voltam elfogyasztani, ki se köphettem a közönség előtt.

Három napig keserű volt a szám tőle.

GYÖTRÉLMEK A KUPLÉKKÖRÜL

Egyszer cipőt kellett próbálnom, de napokig nem tudtam bemenni a suszterhez, olyan sok dolgom volt.

Végre elmentem hozzá.

— Boros úr, már napok óta várjuk — mondta a suszter — miért nem jött próbálni?

— Hagyjon — legyintettem — rengeteg próbám van.

A suszter röhögött.

— Ugyan kérem, minek próbál? Kimegy a színpadra, mond néhány hülyeséget, a közönség röhög és kész.

Nem állítom, hogy az én suszterem véleménye fedné az egész közönség gondolkozását, de azt mondhatom, hogy a publikumnak halvány sejtelve sincs arról, mennyi töprengés, gond, veszekedés és vita előz meg egy kuplét, amelyet aztán elénekelhet a kabarében.

A kupléhoz először is két ember kell. Az egyik, aki előadja, arra itt vagyok én. A másik, aki megírja. Azt pedig rendesen keresni kell,

mert az illetőt soha nem lehet megtalálni. A harmadik tényezőről, a zenéről nem is beszélek.

A kupléíró rendszerint igen nehéz gyerek. Szegény, drága Harmath Imre például nem tartozott a könnyen kezelhető egyéniségek közé. Bírálni egyáltalán nem volt szabad őt; rögtön összetépte a kéziratot és kijelentette, hogy nem ír semmit.

És ha azt ígérte, hogy *nem* ír, azt mindig be is tartotta.

Az volt a különleges szokása, hogy csak hajnalban tudott dolgozni, és csak eldugott kávéházakban, ahol nem talál ismerőst. Egyszer már napok óta noszogattam, hogy írja meg a kuplémat, mire azt ajánlotta, hogy másnap reggel öt órakor találkozzunk Budán, a Hadik kávéházban ott majd megbeszéljük a témát és ő azonnal megírja.

Rendes ember vagyok, felkeltem hajnali négy órakor, akkor még nem jár villamos, taxiba ültem, kimentem a Hadikba.

Harmath nem volt ott.

Ezt egy hétig csináltam. Mindig hajnalban keltem, de a szerzőmet nem találtam a kávéházban.

Testileg, lelkileg elgyötörve, végkép kimerültem feladtam a harcot.

A nyolcadik napon végre megjelent a kávéházban Harmath, de engem már nem talált ott. Helyettem feleségem jelentkezett.

— Tudja Harmath — mondta a feleségem
— ma én jöttem az uram helyett, mert szegényt
nem volt szívem felkelteni. Hát hogy vagyunk
azzal a kupléval?

A háború utáni évek termelték ki a lokálrevü műfaját, amely most a Moulin Rougeban teljesedett ki igazán, Flaschner és Evetovics hozzáértése és áldozatkészsége folytán. Többször felléptem lokálban. Kedves hónapokat töltöttem a Tabarin-ben, ahol Géber Náci volt az igazgató. Minden este végignézte az előadást; *neki* mindig tetszett a műsor.

A „Kék egér“-ben Kellér Dezső írta a revüket. Feltűnt nekem, hogy a szerző mindig a konyhában tartózkodik. Egyszer megkérdeztem tőle:

— Mondd Dezső... miért vagy mindig a konyhában?

— Mert tudni akarom, hogy siker van-e benn?

— És azt a konyhából tudod meg?

— Persze. Ha a hangulat odabenn emelkedett, azt onnan tudom, hogy pezsgőt isznak az emberek. Ha csak az érzelmes részek tetszenek,

akkor bort. Ha nem tetszik a műsor, feketéért jönnek ki a pincérek. Ha félegyig legalább harminc üveget kivittek, akkor tudom, hogy mehetek előleget kérni a direktorhoz.

A konzorciumos előadásokat is a háború utáni világ termelte ki. Volt egy üres színház, a színészek összeálltak, közös haszonra és közös veszélyre előadásokat rendeztek. Rendszerint nem volt a társaságnak pénze; óvakodtak minden kiadástól és a darabokat úgy iratták, hogy a rendelkezésre álló színészekre szabattak szerepeket.

Egyszer konzorciumot csináltunk és megbíztunk egy ifjú szerzőt azzal, hogy írja meg a darabot.

Másnap a fiatal író eljött és lángoló tekintete arról árulkodott, hogy megtalálta a témát.

— Uraim, remek darabom van... Kell egy 17 éves, temperamentumos, aranyos bakfis, aki tud énekelni és táncolni...

A konzorcium vezetője lekopogta a heves előadást.

— Így nem lesz jó... — mondta szárazon — a tizenhét éves bakfisból csináljon negyvenöt éves ügynököt, azt majd eljátssza a Boros.

Mert a konzorciumnak nem volt bakfisa, én viszont ott voltam...

A TŰRELMETLEN HITELEZŐ

A háború után megszakításokkal kilenc esztendő-t töltöttem az Andrássy-úti színházban. Abban az új kabarészínészi nemzedékben, amely a háború után nőtt fel, egyik legjellegzetesebb és legtehetségesebb fiú László Miklós volt. Miklós nemcsak kitűnő kabarista volt, hanem szellemes szerző is. Sajnos, a pénzzel nem tudott bánni; könnyelműsége sok apró kellemetlenségbe sodorta.

Ha bármiféle vacakot behoztak a színházba, azonnal megvásárolta.

Nem tudott ellenállni a csábításnak.

Vannak elszánt árusok, akik hamarosan felismerik a László Miklós-fajta egyéniségek gyengéit és rájuk szállnak, mint a tavaszi legyek. Volt egy ilyen erőszakos árus, aki az Andrássy-úti színház öltözőit boldogította látogatásaival. Ez eladott Lászlónak ruhaszövegtől gramofonig, ékszertől harisnyáig mindent, persze borsos, legalább háromszoros áron — részletre.

Aztán naponként bejárt és nyúzta a fiút, hogy fizessen. Lászlónak már nem volt nyugvása tőle. Ez a részletes nem elégedett meg a törlesztéssel, vagy azzal a válasszal, hogy „sajnos ma nincs pénzem.” Ez ott ragadt az öltözőben, mindenbe beleszólt, hitelezői szerepében úgy érezte, joga van ahhoz, hogy fölényes legyen... Elviselhetetlen, túrhetetlen volt.

Megbeszéltük, hogy amikor legközelebb szerencsétlen minket látogatásával, majd összekapunk és verekedni fogunk. Így is történt, amikor az árus bejött, rövid szóváltás után püf-fölni kezdtük egymást.

Az ügyelő beszaladt, szétválasztott minket. Összebeszéltünk a színészekkel, hogy ál-színházi törvényszéket tartunk.

László felkereste a kávéházban a hitelezőt s megkérte őt arra, hogy jelenjék meg a törvényszék előtt és vallja azt, hogy én kezdtem a verekedést.

A részletes beleegyezett.

— Ne féljen — nyugtatta meg Lászlót — a Borost fogja elítélni a színházi törvényszék.

Az ál-törvényszék előtt felvonult tanúskodni komoly képpel az egész társulat.

Valamennyien azt vallották, hogy László Miklós kezdte a verekedést.

Ekkor az elnök behívta a részletest, aki eskü alatt arról tanúskodott, hogy a kezdeményező én voltam,

Erre László Miklóst szólította a törvényszék.

— Bevallom uraim — mondotta bűnbánó arccal László Miklós — én voltam a hibás. Én dühösítettem fel szegény Borost annyira, hogy az affér kipattant. Szánom-bánom vétkemet. Ami pedig a tanú úr vallomását illeti — László a részletesre nézett — a tanú úr hazudott. Én kértem meg őt arra, hogy valljon mellettem. Töredelmesen beismerem.

A törvényszék határozatra vonult vissza és a hamisan valló hitelezőt örökidőkre kitiltotta a kamaréból.

Így szabadultunk meg a részletestől, aki azóta is keresi Lászlót, szerintem, utána utazott Amerikába.

Kedves dolgok történtek a turnékon.

Mindig örömmel gondolok vissza azokra a turnékra, amelyeket Salamon Béla vezetett. Salamon kitűnő kolléga volt és jó előadásokat is rendezett, mert állandóan hangoztatott elve az volt, hogy a közönséget ki kell szolgálni. Turnéinak híre volt; soha nem „égett le.“

Az egyik turnénkon a szállodában egy szobában aludtam Salamonnal. Fel kell jegyezni róla, nagyon mélyen alszik és órákig kell költögetni, vagy pedig drasztikus eszközökhöz nyúlni, ha fel akarják ébreszteni.

Másnap reggel ötkor kellett felkelnie, mert előre akart utazni következő állomáshelyünkre. A terv szerint mi délben követtük volna őt.

Este odament a portáshoz és az őt jellemző körülményes pontossággal megmagyarázta, hogy keltsék fel reggel.

— Öt órakor jöjjön be a lohndiener a szobába. Én alszom a bejárathoz közelebb levő

ágyban. Addig ne hagyjon békén, amíg fel nem keltem. Ne elégedjék meg azzal, hogy azt mondom, aludhatok, hagyjon békén, satöbbi. Csiklandozzon, húzzon le az ágyról, öntsön le vízzel. Tetszett engem érteni?

— Igenis direktor úr.

Öt perccel később, hogy eltávoztunk a portástól, a gonosz Komlós Vili, aki tudott a kelési ügyről, odalépett a portáshoz és így szólt:

— Salamon direktor úr üzeni, hogy tévedett. Ne ahhoz az ágyhoz menjen a lohndiener, ami közel van a bejárathoz, hanem ahhoz, ami távolabb.

A portás bólintott.

Komlós alattomosan távozott.

Másnap hajnali öt órakor a lohndiener el kezdett rángatni. Alig egy órája szunnyadtam el, kétségbeesetten védekeztem.

— Hagyjon békén.

— Tessék felkelni.

Sziszegtem.

— Nem kelek fel.

— De kérem tessék felkelni.

— Nincs semmi dolgom.

— Tudjuk — mosolygott fölényesen a lohndiener, akinek nagy rutinja volt az efélékben és csiklandozni kezdett. — na kelünk művész úr, kelünk?

A csillagokat láttam. Nem bírom ha csiklandoznak.

— Menjen a fenébe.

— Nem megyek.

De a lohndiener ragaszkodott az utasításhoz. Megkapta a lábamat és húzta lefelé az ágyról.

— Eresszen.

— A nagyságos úr még hálás lesz, borra-
valót fog adni — mondta, miközben húzta a
lábamat.

— Borravalót nem, de pofont igen — kel-
tem fel, nekiestem a lohndienernek, akivel dula-
kodni kezdtem, de közben még leöntött egy lavor
vízzel.

A verekedés még a folyosón is tartott. Az
egész szálloda felébredt. Az uccáról beszaladtak
a hotelbe, megtudakolni, hogy mi történt.

Csak Salamon aludt úgy mint a tej.

Ő ugyanis mély alvó.

Rajna Alice, a pergőnyelvű komika is kedves partnerem volt a turnékon. Rajna Alice nagyszerű anya és háziasszony. Amint elutaztunk Pestről, valósággal kieserélődött, mert folyton hazagondolt, ideges volt, mindig csak a gyermekeivel volt elfoglalva, ami nagyon érthető és megbecsülendő, de kétségtelen, hogy velünk kissé ideges volt. Kissé...

Vele történt, hogy a turné során eljutottunk Szombathelyre. Beléptünk a hotelünk ajtaján. Azonnal odaszaladt a portáshoz:

— Jött levelem?

— Nem nagyságos asszony.

— Na... szégyeljék magukat. Sátoralja-
ujhelyen egy vacak kis szállodában három levél
várt és egy ilyen fényes luxushotelben egy se...

Ebédeltünk. Rajna hosszasan mustrálta az
étlapot, aztán hozzám fordult.

— Csupa nehéz étel. Nem tudok enni.

— Akkor ne egyél.

- De éhes vagyok.
  - Akkor egyél.
  - Azt hiszem, a gombaleves megfeküdne a gyomromat.
  - Akkor ne egyél.
  - De viszont van rántott leves is...
  - Akkor egyél.
  - Mit gondolsz? A marhahús ugye nehéz?
- Ne egyek?
- Akkor ne egyél.
  - De hátha lehetne bécsiszeletet csináltatni.
  - Akkor egyél.
- Sértődötten félre ült. Levelet írt a gyerekeknek. Egyszerre visszafordult.
- Mondd Boros?... „Esett“ azt két tével írják?
  - Akkor ne írb.

Remek dolgok történtek a turnén.

Nagymaroson Gárdonyi és a kövér Szenes voltak a jegyszedők, én ültem a pénztárnál. Takarékoskodtunk a rezsivel.

Odalép a kasszához egy kövér hölgy és két jegyet kér. Aztán szélesre nyílt szájjal mosolyog.

— Na Boros úr... — megismer?

A közönséggel szemben udvariasnak kell lenni, tünődő arcot vágtam.

— Nem tudom... azt hiszem... nem tudom...

— Nana Boros úr... amikor nyolc évvel ezelőtt itt tetszett játszani, ekkor is eljöttünk megnézni magát az urammal. Most se ismer meg?

— De most már igen — feleltem mély meggyőződéssel.

Hiába, gyöngö a memóriám.

Amikor idáig értem az elbeszélésben, odanéztem a kis Sarkadira.

Aludt.

Kicsit megrezzentem.

Hát ilyen érdektelen volt az, amit elmeséltem? Olyan unalmas, hogy ez a fiú elaludt?

Vajjon mikor szenderedett el. Engem úgy elkapott a mesélés láza, a feltoluló emlékek, hogy rá sem néztem. Ki tudja, milyen régen horkol már?

Vajjon mikor aludt el? Hány éves lehettem akkor? Talán huszonkettő? Talán éppen a Royal Orfeum tagja? Vajjon hallotta-e hogy közben sikerem is volt mint kupléénekesnek? Lehet, hogy aludt már akkor, amikor a Hillinger úrról szóló meséket mondtam el és holnap csak arra emlékszik majd vissza, hogy megbuktam a Zöldfában mint szólóénekes, de mint színész és rendező beváltam.

Vajjon akkor aludt el, amikor még gumirádlison vágtattam az Andrássy-úton? Vagy végigörülte és végigszenvedte velem pályám rögs állomásait, a küzdéseket és az örömöket, sikereket és a bukásokat, amik mind együtt egy színész életének kilométerkövei, de amelyek a távolság megszépítő ködén keresztül szívhasogatóan szép emlékekké távolodnak?

A vonat sípolt.

Lábujjhegyen felkeltem, fizettem s megkértem a főurat, hogy a Sarkadi fiút ne keltse fel.

Hiszen olyan mélyen alszik, mint Salamon Béla legszebb éjjelein.

Beültem a vonatba.

Kényelmesen elhelyezkedtem s végiggondoltam mindazt, amit már nem mondhattam el a fiúnak.

Voltaképpen már nem is kellene semmit mondanom.

Egyszer olvastam, hogy Sieyes abbétól, aki az első francia alkotmányozó nemzetgyűlés elnöke volt, 1793-ban, négy évvel az első forradalom kitörése után megkérdezte valaki az uccán:

— Hát ön még itt van? Hiszen annyi rezsim volt. Mit csinált ebben a négy esztendőben?

Az abbé így felelt:

— J'ai vécu... (éltem.)

Hát ha megkérdik tőlem, mit csináltam azóta, az utolsó tíz évben, én csak annyit felelhetek:

— Játszottam.

Játszottam, amíg lehetett. Életem délutánján alakult meg a Színész Kamara, amely megtisztelt azzal, hogy tagjai sorába választott.

Mindig arról ábrándoztam ifjú koromban, hogy majd békés öregségem lesz. Reméltem, hogy mint takarékos ember, megvalósítom nagy álmomat. A budai hegyvidéken lesz egy kis házam, rászokom a pipázásra, pihenek, elmélkedek életem tanulságairól.

A hegyvidéki villa ábránd maradt. A pipára nem szoktam rá; ma is cigarettázom.

De pihenek.

Húsz évvel hamarabb, mint reméltem...

Aztán elszunyókáltam a vonaton.

Hajnal felé ébredtem fel. A reggeli fények pompájában gyönyörködtem. A vonat elhagyta Rákosrendezőt és zúgva, pöfögve elhaladt az Angyalföld mellett.

Elértük az Állatkertet.

Az első amit megpillantottam, a ragadozó madarak ketrece volt.

A hajnali ködben megláttam a sást, a héját, a keselyűt és a vércsét.

Felnyúltam a bőröndömért. Itthon vagyok.

BOROS GÉZA HIRES KUPLÉI

SZVETOZÁR ÉS LAJCSI

*Volt Pesten két filozopter. Ő róluk szól ez az ének
E két szegény filozophák roppant sokat éhezének.
Egyszer mégis, hogy, hogyan nem szert tettek
egy pogácsára.*

*Egy pogácsa. Kis pogácsa. Nagynak lenni nem
szokása.*

Hajcsi! Hajcsi! Szvetozár és Lajcsi.

*Mert fele a pogácsának érezték, hogy kevés lészen
Eldönték, hogy egyik eszi meg a pogácsát egészen.
És pedig az eszi őt meg, ki szebbet álmodik az
éjjel.*

*Lefeküdtek hát éhomra s álmodtak vad szen-
vedéllyel.*

Hajcsi! Hajcsi! Szvetozár és Lajcsi.

*Fölkeléskor Lajcsi kezdte elmondani pompás
álmát:*

*„Nagy úr voltam, környékeztek autók inasok és
pálmák ...*

Reggel ettem mézet habbal, vajban pácolt burgonyával...

Délben ettem nyúlgerincet, áfonyával, béfonnyával.

Hajcsi! Hajcsi! Szvetozár és Lajcsi.

Szvetozár meg ezt beszélte: „Én csak félórát aludtam

Dehogy néked milyen jól megy, mindjárt láttam, rögtön tudtam

És mikor egy fényes autón elpöfögtél én mellett,

Tudtam, hogy te jól vagy lakva, a pogácsát hát megettem.

Hajcsi! Hajcsi! Szvetozár és Lajcsi.

Ó BORZALOM!

Egy úr ment át az uccán szépen,

Esernyő volt a jobb kezében,

Ó borzalom!

Ment mondom az uccán keresztbe

Egy autó jött nagy büzt eresztve,

Ó borzalom!

S mert nálunk autón jár a pósta,

Az illetőt hát eltaposta

Ó borzalom, ó borzalom!

Az ucca népe csupa sóhaj,

Levágva mindkét lába ó jaj, sőt

Ó borzalom!

Az illető ott maradt nyögve,
Az autó ment tovább pöfögve,
Ó borzalom!
A Rókusba vitték, hogy ebben
Meghalhasson kényelmesebben,
Ó borzalom, ó borzalom!

Müller és utóbb egy perccel
Késsel kezében jött a Herzel
Ó borzalom!
És nyomban megállapította,
Hogy ronggyá lapította,
Ó borzalom!
S tovább állapította ő meg,
Hogy kampec már az illetőnek,
Ó borzalom, ó borzalom!

Alig hogy megállapította,
Beteg a száját kinyitotta,
Ó borzalom!
Müller komolyan jelenté ki,
Ez lesz utolsó szava néki,
Ó borzalom!

És szólott a beteg kesergőn,
Jaj Istenem, hol az esernyőm,
Ó borzalom, ó borzalom!
Herzel haraggal rája támadt,
Nincsen most más baja magának,
Ó borzalom!

Nékem nincs semmi általában,
Mivel hogy fából van a lábam,
Ó borzalom!

*Tanulság e históriából,
Jó néha-néha lenni fából,
Ó borzalom, ó borzalom!*

TÉLI ÉLET A MAGASTÁTRÁBAN

*Elindultunk én és a kollégám Berger
Vitt minket a Kassa-Oderberger,
A vonatban megfázott a térdünk,
Míg egy roppant magas hegyhez értünk.
A szálloda legszebbik részében,
Kaptunk helyet egy köpőcsészsében
Azt mondták és el is kellett hinnem,
Hogy nagyon szép kilátás van innen.*

*Mennyi zsidó Istenem, de mennyi,
Pesten még a templomba sincs ennyi,
Soma, Samu, Sime, Szami, Számi,
Dehogy győzőm mind előszámlálni.
Szánkán ülnek kövéren és resten,
S úgy csúsznak le, mint a börzén Pesten
S hogyha buknak, ne kelljen bajlódni,
Orrukra is van kötve egy ródli.*

*És a hölgyek hogy milyen csinosak,
Ennivalók, bár kissé zsírosak,
Amikor mi e sorokat írjuk,
Szvitterbe van szorítva a zsírjuk,
Chódlin ülnek mert van aki raccsol,
De a többség a hóba is traccsol,
S ha leesik egyik-másik pajzán,
Úgy csúszik le saját alaprajzán.*

*Este aztán mint tyúkok az ólban,
Férfi és nő beülnek a Hólba,
De akinek lefagyott a lába,
Fennhagyhatja lábát a szobába.
S mert napközben ridliznek, ródliznak,
Most egy kicsit jidliznek, jódliznak,
S úgy hívják ezt Izrael sátrában,
Téli élet a Magas Tátrában.*

A VILLAMOS

*Alltam kint az ucca sarkán
színt játszottam tarka-barkát,
jobbra mentem, balra mentem,
izgalomtól tönkrementem.
Ténferegtem — ténforogtam,
Jellinektől undorodtam,
zsebemben kinyílt a bicska
végre, végre jött egy villamoskocsicska.
Jezzusom, Jezzusom, Jezzusom.*

*A perronján álltak százan
s ép miként ha volna lázam,
elvakultan elvadultan
magamat közéjük fúrtam.
Igy szisszent fel ott egy úr ó,
mit fúr engem maga fúró,
s mert a bosszúvágó gyötörte,
zord eréllyel egyik bordámat betörte.
Jezzusom, Jezzusom, Jezzusom.*

Föl lévén öltözve netten,
lakcipőmbé rejtegettem
mnit öreg férj új menyecskét
egy picinyke tyúkszemecskét,
tyúkszemem az aranyoskát
irgalmatlan széttaposták,
arcomról a bőrt levonták,
pardon mondták: s jobb szemem halkan
kinyomták.
Jesszusom, Jesszusom, Jesszusom.

Bent a vagón belsejében
széttlapították a lépem,
s nem túlságos könnyű testtel
rámc sücsült egy hentesmester.
Én e szörnyű pillanatban
lelkem szó nélkül kiadtam,
s nem maradva földi szennyben
árva lelkem szakaszjeggyel ment a mennybe.
Jesszusom, Jesszusom, Jesszusom.

NEM HISZEM, HOGY NORMÁLIS VAGYOK

Az egész világ egy nagy frászban van
gázpince majdnem minden házban van,
és rémhírem is jut minden napra egy
az ember idegileg tönkremegy.
És amikor mindenki nyugtalan
mert nincsen olyan aki gondtalan

én kiállok és kuplét dalolok,
nem hiszem, hogy normális vagyok.

Egy új állást kínáltak fel nekem,
fontos hogy össz okmányom meglegyen,
bevittem egy talicska iratot
s még egy iratot reklamáltak ott.
A nagyapám halotti levelét
de mert nagyapám Pakson vígan élt,
hát leutaztam s megöltem őt legott,
én nem hiszem, hogy normális vagyok.

Újabban kávéházba nem megyek
és színházba se váltok én jegyet,
nem vagyok én már fiatal legény
az estéimet otthon töltöm én.
Az igényeim nem olyan nagyok,
a legboldogabb én akkor vagyok,
ha nejemmel kettesbe maradok
és nem hiszem, hogy normális vagyok.

A kávéházba Blau ha megjelen,
mindig egy rémhírt közöl én velem,
képzelték tegnap nekem mit jelent,
azt mondta, hogy a Balog tönkrement.
E hír hallatán szívem sajógott,
s mert ismertem vagy három Balogot,
megkérdeztem, hogy melyik Balog
én nem hiszem, hogy normális vagyok.

Nagy gondot okoz az új rendelet,
hogy valljam be az aranykészletet,

*mert nekem sajnós kényes részemen
van elrejtve az aranykészletem.
S mivel egyéb vagyonom nincs nekem,
valósággal ülök a kincsemen,
és hozzányulni senkit nem hagyok,
nem hiszem, hogy normális vagyok.*

DAL A JÓNÁSRÓL S AZ Ő NAGYDAD
KISDEDÉRŐL

*A múlt hónapban az össz lapok megírták
aztat a romantikus kis históriát
hogy Jónás, akit hímneműnek tartanak,
így szólt: Adám, anyának érzem magamat.
Az Allatkert rögtön Londonba kábelez
mert ott egy híres angol mister Abelesz
tudvalévő díjat ad ama férfinak,
egy szó, mint száz, ez történt Jónással minap.*

*Ó, ó, ó,
Ó mily bájos vízió!
Újszülött kis víziló
Ó, ó, ó,*

*Világra jött az ici-pici víziló,
keresztpapája a Pataki Tasziló.
A keresztmamaságot Bárczy vállalá
S ráírták egy pártedlira az áll alá:
Hogy a papa kedvence, a neve Laci
és jól él az ici-pici vízi paci,*

*Nyolc méteres kis bölcsőben foglalt helyet
De jaj az anyja nem adott neki tejet.*

*Ó, ó, ó,
Búval bélelt vízió
Éhező kis víziló
Ó, ó, ó,*

*És szólt Lendl Adolf: hát majd akkor cuclizik
Egy csecsemő anyatej nélkül is hízik.
S pesti tejet kapott a vízi gödöle
amelytől mindjárt másnap meg is dögöle
Közjegyző olvasá fel végrendeletét
önök a tejüket velem lenyelették,
de én nekem mint vízilónak van precíz
fogalmam arról, hogy mi a tej és mi a víz.*

*Ó, ó, ó,
Milen bús vízió
Vízbefúlt kis víziló
Ó, ó, ó,*

ELSEJE!

*Jó Istenke, égi öröm,
Mért hagyod lehúzni bőröm,
Halk imáim zengenek, zengenek, zengenek,
Mért hagyta el engemet?*

*Jönnék rendre, jönnék sorba,
És számlákkal vágnak orrba,*

Boltos, foltos, műszerész, műszerész, mű-
szerész,
Ékszerész és fűszerész,
Elseje, elseje,
Bőg a szívem belseje.

Százhusz pengő, mily gyalázat!
Ebből kérem háromszázat,
Ezt beláthatná ki-ki, ná ki-ki, ná ki-ki
Nem lehet fizetni ki.

Orcáim könnytől vizessek,
Mit fizessenek, hogy fizessenek.
Mondja kérem, mit akar? mit akar? mit
akar?

Menjen mert lesújt e kar!
Elseje, elseje,
Bőg a szívem belseje.

Édes suszter holnap jőjjön,
Csak számlával most ne öljön,
Drága snejder, szép ökör, szép ökör, szép
ökör,
Méla szemmel mért gyötör?

Februárban jőjjön el, mert
Nőülveszem Rokefellert,
Vagy esetleg Karnezsit, Karnezsit, Karne-
zsit,
Úgy tán győzöm a rezsit,
Elseje, elseje,
Brúg a szívem belseje.

DAL AZ ORVOSTUDOMÁNYRÓL

I.

*Egy úr elment egy épülő ház mellett
Übertáger volt rajt és nem reverenda
Azonban a második emeletről
Időközben lehullott egy gerenda
Úgy hullott ez miként az égről a csillag
Vagy úgy miként fáról hull a körte
A szóbanforgó úrnak egyik karját
Eme gerenda szónélkül letörte.
Óriási, óriási, óriási.*

II.

*A mentők rögtön hazaszállították
Sebészprofesszort hivatott a nője
Hogy visszakösse a megsebesült kart
Bevarrja és fehér pójába szője
A doktor nézte s a beteg nyöszörgött
Mi lesz velem ez volt szava az első
S a doktor mondta Ön meg fog gyógyulni
S egészséges lesz mint a makk felső
Óriási, óriási, óriási.*

III.

*Tudok-e majd ezzel a kézzel enni
Ó azt már holnap tud kedves barátom
Tudok-e írni édes doktor bácsi
Azt már vasárnap fog tudni úgy látom*

*Tudok majd zongorázni a kezemmel?
És a doktor mondja hogyne jövő keddig
Szólt a beteg ezt szeretem legjobban
Mert zongorázni még nem tudtam eddig.
Óriási, óriási, óriási.*

ÚJ SZIVAROK

I.

*Bementem tegnap a trafikba
Jó napot Görcs úr, így szóltak nyomban.
Jó napot Görcs úr, tudja mi ujság,
Na mi az? Béke vagy háborúság?
Trafikos mondta, dehogy is kérem,
Több ujdonság van szivari téren.
Magyarok, magyarok
Itt vannak a vadonat új szivarok.*

II.

*Jótállok érte, mind nagyon jó lesz
A nevük Palmasz, Palmics, Palmolesz.
Promencli Palkó, Polka Palermo,
A dohányzónak ez mind egy ternő.
Hozott sok ládát, ez volt a veszttem
Mint egy pióca, úgy színi kezdtem.
Magyarok, magyarok
Itt vannak a vadonat új szivarok.*

III.

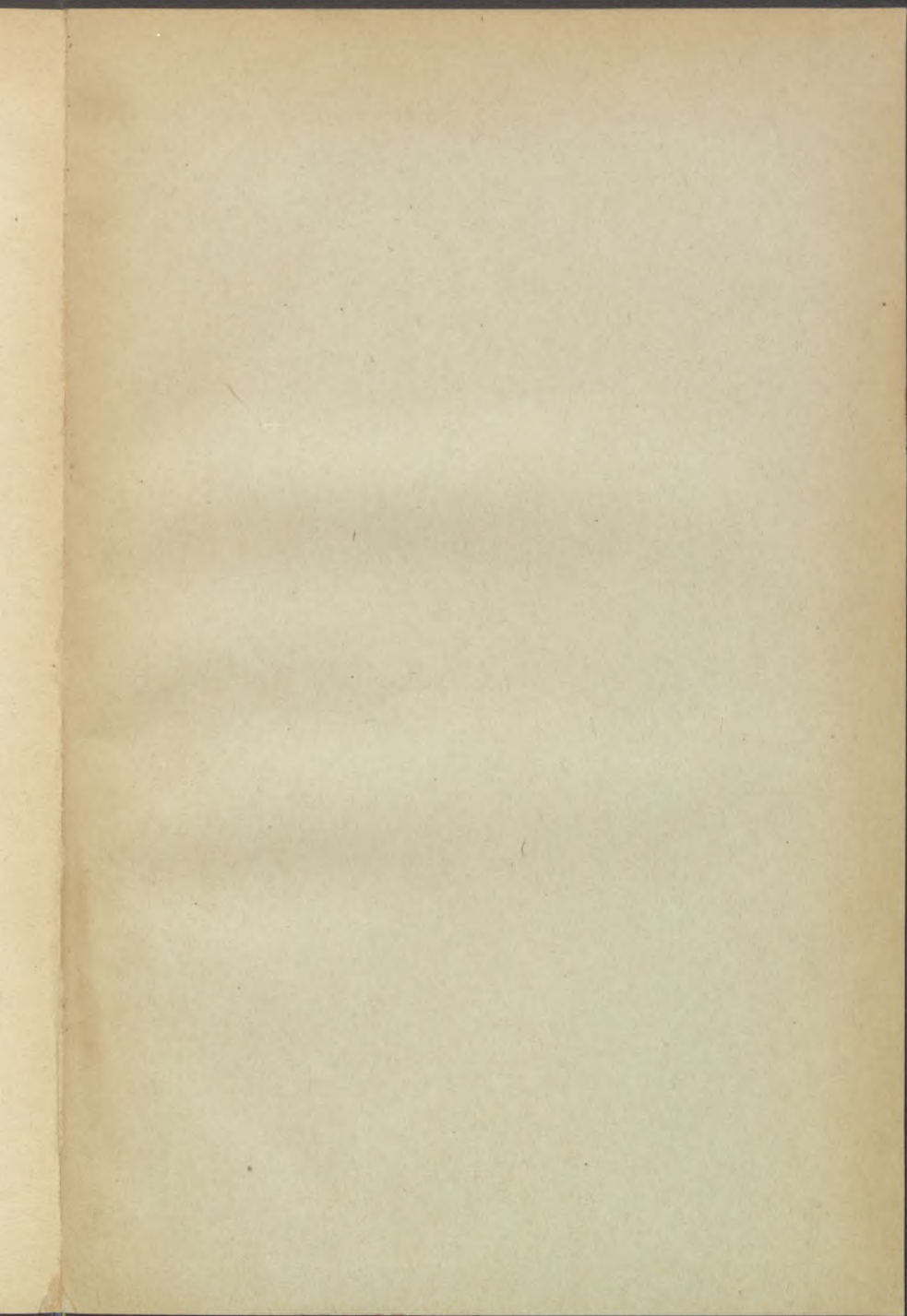
*Palmász nem égett, csak halkán senyvedt,
Palmitasz oldalt izzadt ki enyvet.
Mörisz színes volt, mint egy kulissza,
Móric szétmállott, mint a puliszka.
Damesz körömmel kaparta gégém,
Rámeszből két rongy állt ki a végén.
Magyarok, magyarok
Itt vannak a vadonat új szivarok.*

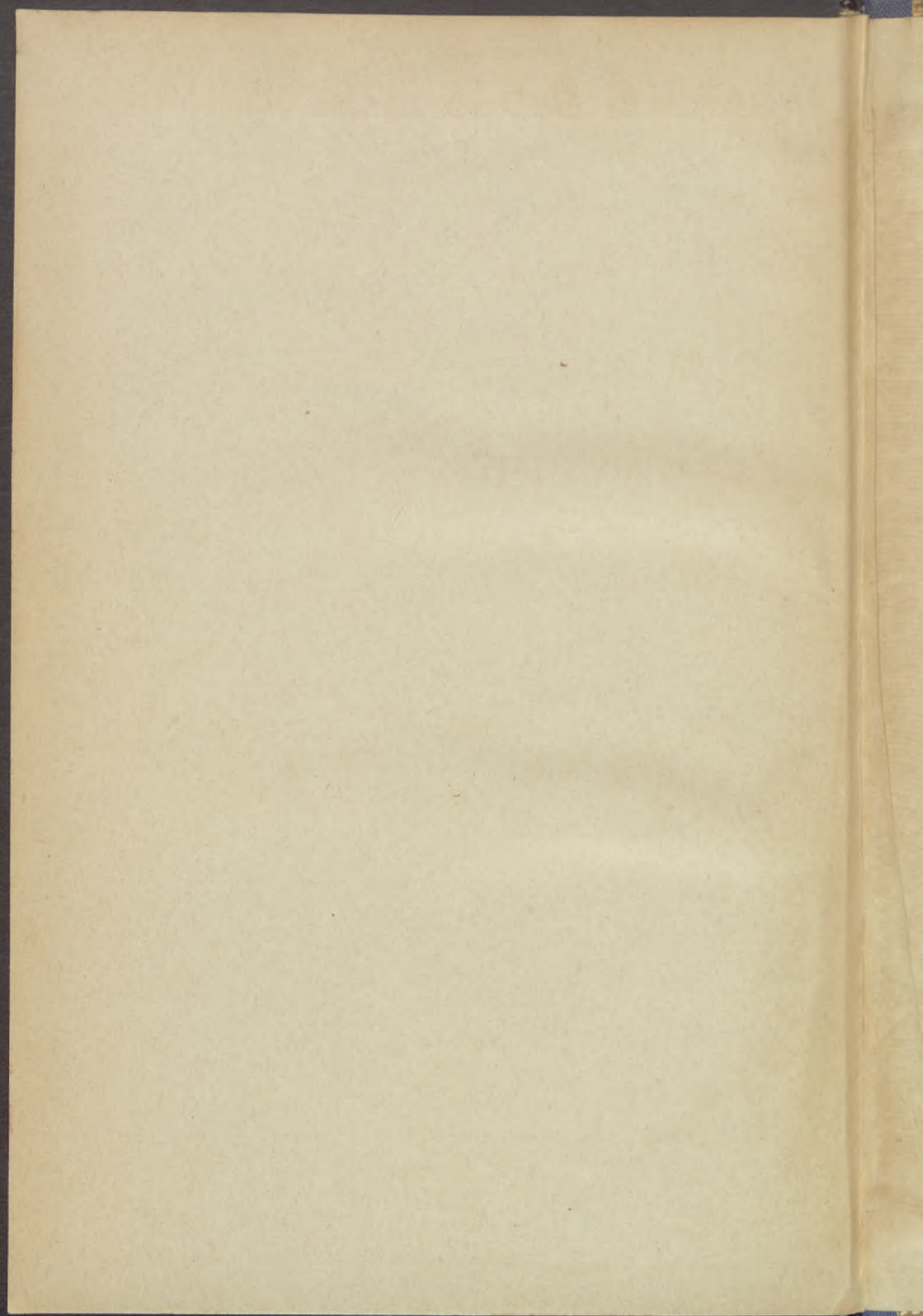
IV.

*Szittam egy gyűrűst, igen bűdös volt,
Szittam egy karcsút, nagyon bűdös volt.
Szittam egy vékonyt, roppant bűdös volt,
Szittam egy tömzsit, szörnyen bűdös volt,
Szittam egy keskenyt, irtó bűdös volt,
Szittam egy hosszút, rémes bűdös volt.
Magyarok, magyarok
Itt vannak a vadonat új szivarok.*

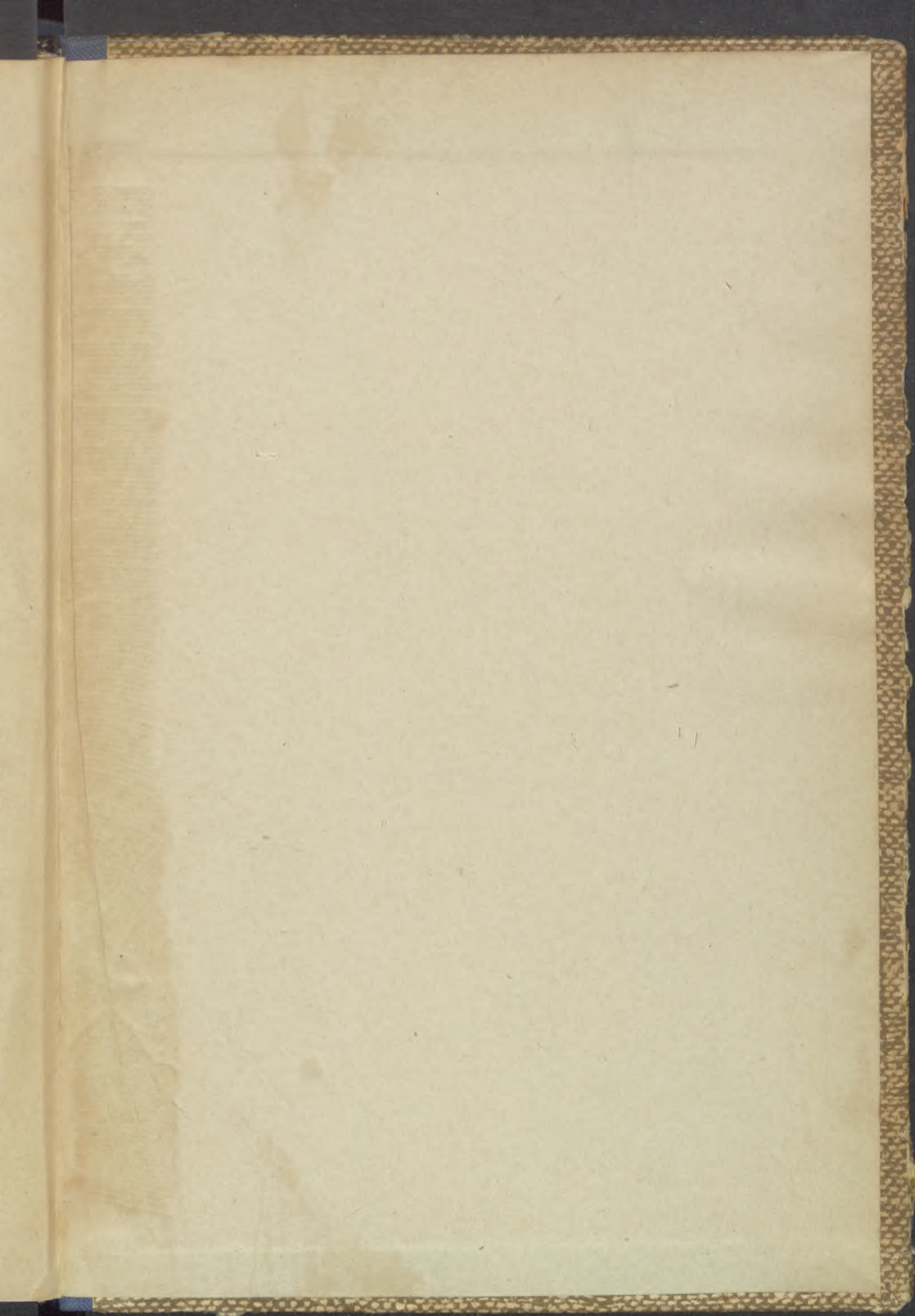

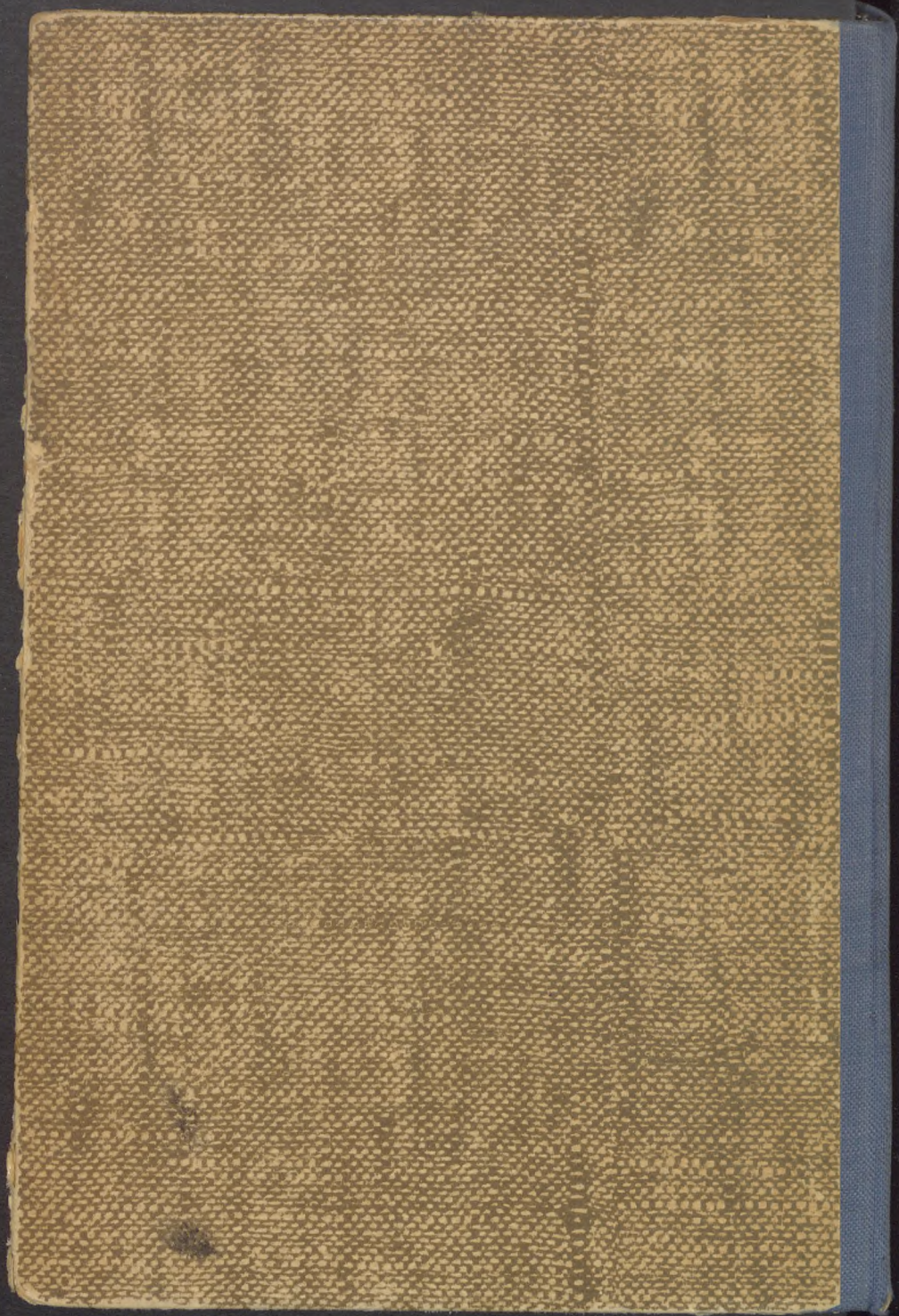

BOROS: "FOLIK, VAGY MEM FOLIK?"